

TOHUM

FİKRE
SANATA
RUHA

SAYI

168

GÜZ - 2020
EYLÜL - EKİM - KASIM

9009142992246
4912-2992 NSSI

BASİRET VE FERİETLE

İHL RUHU
VE AYASOFYA

önder¹⁹⁵⁸
İMAM HATİPLİLER DERNEĞİ

GÜZ - 2020
EYLÜL - EKİM - KASIM / SAYI:168

ÖNDER Adına İmtiyaz Sahibi
KAMBER ÇAL

Yayın Yönetmeni
ALİ YILDIZ

Editör
GÜLCAN TEZCAN

Yayın Kurulu
ABDURRAHİM AYAR
AHMET KAAAN
DEMET TEZCAN
EMETİ SARUHAN
ERSİN ÇELİK
MEHMET SÖNMEZ
MUKADDER GEMİCİ
NURİYE ÇAKMAK ÇELİK
SÜMEYYE ERTEKİN
RAİF NAS
TAYFUR ESEN
YUNUS TEKGÖÇEN

Tasarım ve Uygulama
ÖNDER BASIN TANITIM
İSLAM ŞENSÖZ

Kapak
NECMETTİN ASMA

Hukuk Danışmanı
Av. İSA AKKURT

Baskı
OFSET

İletişim
AKŞEMSETTİN MAH.
ŞAİR FUZULİ SK. NO:22
FATİH- İSTANBUL

0(212) 519 1953

Her hakkı mahfuzdur.
Dergideki yazı, fotoğraf ve diğer
görselelerin izin alınmadan veya
kaynak gösterilemeden her türlü
ortamda yayınlanması yasaktır.

İnsan, eşyayı duyularıyla sınırlanan bir algı düzeyinin ötesinde öğrenip yorumlayabilme kabiliyetiyle temayüz eder. Baktığı şeydeki gizemi görmek, duyduğu şeyin sırrını çözmek ister. Bu arzu ve istek, içinde bulunduğu zaman kadar geçmişi ve geleceği anlamayı da kapsar. Tohuma bakıp ağacı görmeyi, ormanı tefekkür etmeyi; tecrübelerinden hareketle ferdin ve cemiyetin geleceğini tesis etmeyi hedefler.

Tarihin seyrine yön vermek isteyen devletler ve liderler, hayatın akışını anlamak için daha derüni bir bakışa ihtiyaç duyarlar. İlim ve irfan sahibi olduğu düşünülen, hayata dair edindiği bilgi ve tecrübe ile farklı bakış açıları geliştiren bilge kişilerden, akışın istikametini öğrenmeye çalışırlar. Dün olduğu gibi bugün de insanlık, hayatın her safhasında bu bilgiyi elde etmek için çabalar.

İslam dünyası, yitiği olan ilmi bulma yolculuğunda henüz arzu edilen menzile varmış değil. Menzile vardığımızda yolculuğumuzun nihayete ermeyeceğinden kimsenin şüphesi yok. Ancak yol boyunca başımıza gelenler basiretimizi bağlarsa şayet, belli ki bu yolun da sonu yok. Ticaretten siyasete, diyanetten talim ve terbiyeye kadar her alanda ferasetle adım atmamızın elzem olduğu bir dönemden geçiyoruz. Basiretin ve ferasetin ahenk içinde tezahür etmediği şartlarda nice imkânın anlamını kaybettiğine ve acı bir imtihana dönüştüğüne tarih şahittir.

ÖNDER İmam Hatipliler Derneği, bu hakikate dikkat çekme adına yeni dönemin şiarını “Basiretle ve Ferasetle” olarak belirlemiştir. TOHUM Dergisi olarak bu sayımızda basiretin ve ferasetin anlam dünyamızdaki yerini ele aldık. İctimâî ferasetimizin bir neticesi olarak secdegâh olma şerefine tekrar nail olan Ayasofya'yı tarihin tanıkları ile konuştuk. Gözlerine mil çekilerek tarih sahnesine itilmek istenen bir milletin el yordamıyla bulunduğu İmam Hatip Okullarında, feraset ehlinin emeklerine bir kez daha ayna tuttuk.

Birbirinden kıymetli dosya konuları ve muhtevasıyla dergimizin 168. sayısını sizlere sunmuş olmaktan memnuniyet duyuyoruz. Bir sonraki sayımızda buluşmak temennisiyle...

Ali YILDIZ
Yayın Yönetmeni

**“AYASOFYA’NIN AÇILMASI
ASKIYA ALINAN FETHİN
TAMAMLANMASIDIR.”**

İSMAİL KAHRAMAN

EMİNE DOLMACI / 8

**DOSYA
NEYİ KAYBETTİĞİMİZİN VE
NEREDE BULACAĞIMIZIN**

FARKINDAYIZ

NECDET SUBAŞI / 60

CEVAT ÖZKAYA

**İSLAMİ ŞUUR KAZANDIRMAKTA
AYASOFYA ÖNEMLİ BİR SEMBOLDÜ”**

GÜLCAN TEZCAN / 16

KİM NE DEMİŞTİ ?

AYASOFYA CAMİİ

GÜLCAN TEZCAN / 38

SORUŐTURMA
HAKIKATE GİDEN
YOL BASİRET VE
FERASETTEN GEÇER
SÜMEYYE ERTEKİN / 16

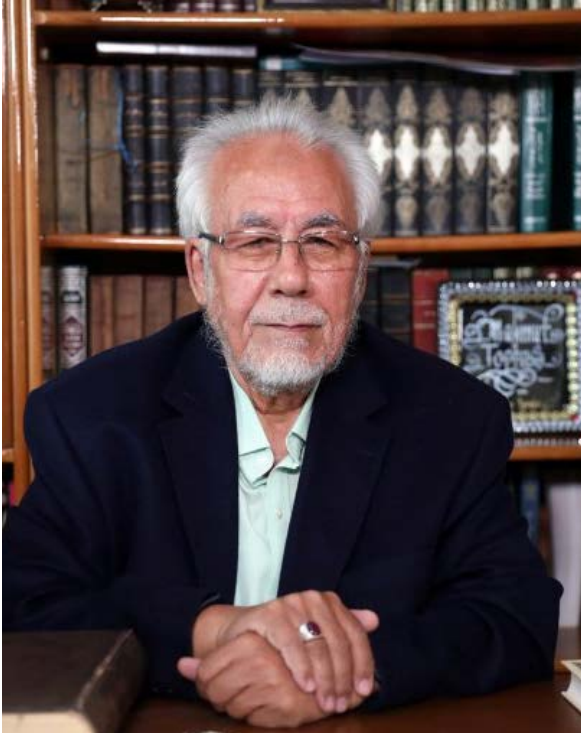

İÇİNDEKİLER

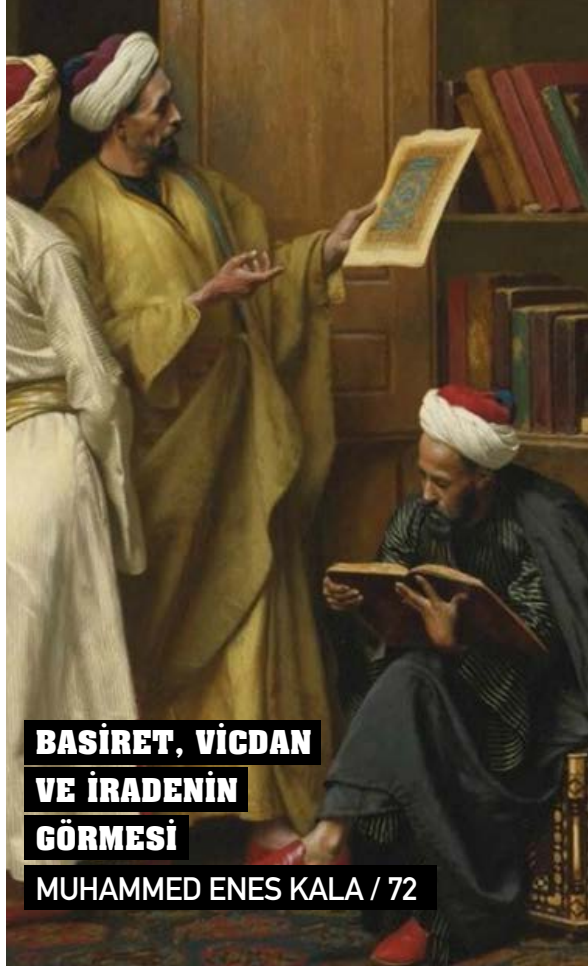

**BUGÜN MÜSLÜMANLARIN
EN ÖNEMLİ PROBLEMİ
BASİRET BAĞLANMASI**

İHSAN FAZLIOĞLU / 42

**SÖYLEŞİ
AT BAĞLANAN YERDE
NAMAZ KILMAMIZI
LAYIK GÖRDÜLER
EMİNE DOLMACI / 32**

**BASİRET, VİCDAN
VE İRADENİN
GÖRMESİ**

MUHAMMED ENES KALA / 72

**İNSANLIK BİR İDRAK
ÖLÜMÜYLE KARŞI KARŞIYA**
PROF. DR. MEHMET GÖRMEZ / 52

**YILDIZ RAMAZANOĞLU
KUR'AN OKUMADAN
TEK GÜNÜN GEÇMESİN**
MUKADDER GEMİCİ / 88

**HAYATIMIZI KUR'ANÎ
KAVRAMLARLA İNŞA
ETMELİYİZ**
PROF. DR. ZÜLFİKAR DURMUŞ / 66

DOSYA
İHL RUHU ve
AYASOFYA

İSMAİL KAHRAMAN

“ AYASOFYA’NIN AÇILMASI ASKIYA ALINAN FETHİN TAMAMLANMASIDIR.”

EMİNE
DOLMACI

Gazeteci

Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu Başkan Vekili İsmail Kahraman, hem bir siyasetçi hem de gençlik lideri. Türkiye'nin önemli gençlik kuruluşlarından, Türkiye'deki yüksek öğrenim gençliğini temsil etmek üzere 1916 yılında Osmanlı döneminde kurulan Milli Türk Talebe Birliği'nin 48. dönem genel başkanlığını yaptı. Kahraman, o yıllarda sayısız milli gün, toplantı ve anmaların yanında Ayasofya ile ilgili üç büyük miting tertip etti; İstanbul, Ankara, İzmir, Trabzon, Erzurum, Konya ve Kayseri gibi üniversite ve fakülte olan illerdeki arkadaşları ile bir çok eyleme imza attı. Elli beş yıl sonra Ayasofya Camii'nin ibadete açıldığı gün de orada idi; duygulandı, şükretti, sevinç gözyaşı döktü. Kahraman, gençlik hareketleri içindeki, Ayasofya ve fetih kutlamaları ile ilgili mücadelelerini ve bugüne kadar geçen süreçte yaşananları Tohum için anlattı.

Ayasofya 1934 yılında müzeye çevrildikten sonra, 2020 yılında tekrar cami oldu. Bu süreçte çok ciddi mücadeleler verildi. Siz MTTB Genel Başkanı iken Ayasofya için hangi mitingleri ve eylemleri yaptınız?

Bu konuda yaptığımız onlarca faaliyet vardır. Bir sivil toplum kuruluşu olarak ilk defa 29 Mayıs 1965 Cumartesi günü Sultanahmet Meydanı'nda yapılan İstanbul'un Fethi Miting'i ni MTTB tertiplemiştir. Nevzat Kösoğlu ve Niyazi Özdemir'in başkanlığındaki tertip komitesinde miting takdimcisi olarak yer almışım. Genel Başkan selefim olan Rasm Cinisli idi. Prof. Şahabeddin Tekindağ, Prof. Faruk Kadri Timurtaş, Doç. Nurettin Topçu gibi

çok güçlü konuşmacı kadrosu vardı. Rüstem Kocadurmuş'un o davudi sesi ile okuduğu üstat Ali Ulvi Kurucu'nun yazdığı "Ayasofya" şiiri hâlâ kulaklarımdadır.

"Bayram, Ramazan, Cum'a mübarek gecelerde, avize değil, mum bile yanmaz mı içerde... Çöller gibi ıssız, ne hazin ülke muhitin/ Yâd el gibi, yurdunda garip olmalı mıydın?... Çağdır ağlamanın, ey ulu mâbed, ağla/ İntikam aldı Frenkler, seni ağlatmakla!.."

Şükürler olsun ya Rab, artık Ayasofya'nın ağlaması bitti.

O dönemin gençliği için Ayasofya ne anlam ifade ediyordu?

Ayasofya, bizim kara sevdalarımızdandı. Tam istiklalimize

ulaşmamızın sembolü idi, kapatılmasının hiçbir izahı yoktu, olmazdı. Uğradığımız ihanetin izahı yoktu. Devletimizin protokol cami cülûs törenlerinin, bayram namazlarının kılındığı, resmi iftarların verildiği ulu camimiz esir edilmişti. Atamız Fatih'in vakfı, emaneti, fethin nişanesini nasıl kapattılar izana sığmıyor. Bu milli ıstırapı devamlı duyduk ve Ayasofya konusunu hep diri tuttuk.

FETİH KUTLAMALARI GELENEĞİMİZDİ

Ayasofya kapatılarak bir bakıma toplumsal hafızaya kastedildi diyebilir miyiz?

1915 Çanakkale Deniz Zaferimiz de 1932 yılına kadar anılmamıştı. MTTB Genel Başkanlığını

1931-1932 yıllarında yapmış, örnek ve önder bir şahsiyet vardır: Tevfik İleri. İleri, mezuniyeti sonrası tayin edildiği Çanakkale Bayındırlık Müdürlüğündeki mühendislik görevi sırasında ilk defa Çanakkale'yi anmıştır.

Bu vesile ile hatırlatmakta fayda var; Cumhuriyet dönemimizde, İmam Hatip Okullarını 1951'de ilk defa açan Tevfik İleri olmuştur. Kendisini, Başbakan Adnan Menderes'i ve bu güzel faaliyetin sivil ayağı olan Mahmud Celâledin Ökten'i rahmet ve minnetle anıyorum. Adnan Menderes ve Tevfik İleri beyler, 19 Kasım 1959 tarihinde de İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nü açmışlardır. Cenab-ı Hak bütün hizmet ehlerinden razı olsun. Yakın zamana kadar Kut'ül Amare zaferimizden de habersizdik. Oysa Kut Savaşı, Birinci Dünya Savaşının en mühim muharebelerindendir. Devlet ve sivil toplum olarak anmaya, anlamaya ve tarihi doğru okumaya yeni başladık.

MTTB bu süreçte nasıl bir rol aldı?

Daha önce söylediğim gibi; Cumhuriyet döneminde İstanbul'un Fethi'nin kutlanması, yirmi yedi yıllık tek parti idaresi sonrası 1950'de yapılan ilk hür seçimle iktidara gelen Demokrat Parti tarafından fethin 500. yıldönümünde 1953 yılında yapılmıştır. Bunu sağlayan Başbakan rahmetli Adnan Menderes hükümetidir. Önceleri devlet böyle tarihi, millî günleri anmazdı.

Bu kutlama programını hazırlamak üzere, devlet ve sivil toplum işbirliğine gidilmiş ve 1950 yılında İstanbul Fetih Cemiyeti kurulmuştu. Bir sivil toplum kuruluşu tarafından İstanbul'un fethinin bir mitingle kutlanması için ilk defa Milli Türk Talebe Birliği tarafından 29 Mayıs 1965 Cumartesi günü Sultanahmet Meydanı'nda halkın ve gençliğin geniş katılımı ile muhteşem bir miting yapılmıştır. Sonraki senelerde fethin mitingleri Sultanahmet Meydanı'nda bir anane olarak devam etmiştir. 1967 yılında 22 Mayıs Pazartesi günü Edirne'den başlayan kutlama programı bir hafta sürmüş, 29 Mayıs 1967'de Sultanahmet Meydanı'ndaki muhteşem mitingle tamamlanmıştı.

Orada oturma eyleminiz de var değil mi?

Üstad Necip Fazıl böylesi büyük kalabalıklara, "parke taşları gibi bitişmiş kafalar" der. Meydan

"Ayasofya, bizim kara sevdalarımızdandı. Tam istiklalimize ulaşmamızın sembolü idi, kapatılmasının hiçbir izahı yoktu, olmazdı. Uğradığımız ihanetin izahı yoktu."

lebaleb dolu; halk, gençlik, eski muharip gaziler, mehter coşkulu bir hava... Aralarında Faruk Kadri Timurtaş, Ahmet Kabaklı, Arif Nihat Asya, İlhan Darendelioğlu'nun olduğu hatipler ve kürsü hazır, fakat Ayasofya mahkum, mahpus, mahzun, sessiz ve zincire vurulmuş. Bizler ise konuşup dağılıcağız, öyle mi? "Konuşmayacağız, Ayasofya Camii'mizin önünde oturma eylemi yapacağız, tavrımızı dünyaya göstereceğiz, iktidarı göreve davet edeceğiz" dedik.

Basın toplantısından sonra ellerinde Papa'ya gönderecekleri Fatih portresi olduğu halde topluca Müzeye giden gençler, bekçilerin müdahalesine rağmen parmaklıkları ayakta saf halinde namaz kılmışlardır. Resimde, gençler namaz kılarken görülüyor...

Ayasofya'da namaz kılındı

M.T.T.B. nde basın toplantısı yapan bir grup öğrenci, Papa'ya Ayasofya'da dua edilmesine izin verilmesini protesto etti...

UNİVERSİTE öğrencilerinden 8-10 kişilik bir grup dün «Papa'nın dua etmesine müsaade edilen yerde, biz de namaz kılarız»

diyerek Ayasofya Müzesine gitmişler ve namaz kılmışlardır.

MTTB Yönetim Kurulu adına sabah

▲ Devamı Sa. 7. Sü. 2. de

İktidarda Adalet Partisi var. Kendisini muhafazakâr, milliyetçi ve medeniyetçi diye tanımlıyor, Başbakan Süleyman Demirel. Bütün topluluk oturduk, mehter çalıyor, heyecan üst seviyede. Bir müddet sonra İçişleri Bakanı Faruk Sükan polis telsizinden aradı. “Canım kardeşim, bir dahaki sene birlikte camiyi açacağız, rica ediyorum lütfen toplantıyı sonlandırın” mealinde sözler söyledi. Açacaksınız, söz mü? Söz... “Söz aldık hareketimize ara veriyoruz” dedik. Mitingi sonlandırdık. Faruk Sükan bey inançlı, iyi bir insandı. 2005 yılında rahmetli oldu. Açılışı göremedi.

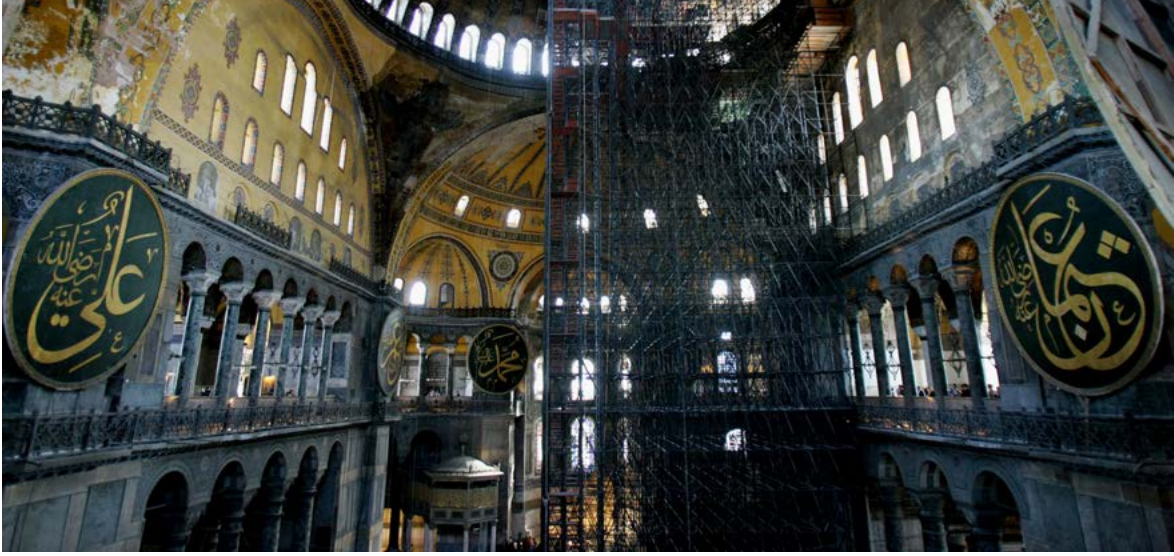
Sükan, Türkiye'yi ziyarete gelen ilk papa olan 6. Paul'un Ayasofya'da 25 Temmuz 1967'de dua edişine karşı milli öfkemizi ve hassasiyetimizi ortaya koyduğumuz, otuz üç yıldır ibadete kapalı Ayasofya'da cemaatle kıldığımız ilk namazda da Rahmetli Faruk Sükan “birlikte gelecek yıl kılacağız” demişti yapamadılar, yapamazlardı, fikri prangalar altında idiler. Dirayet, kökten gelen inanç, kendine, özüne güvenmek lâzımdı. Yürek lâzımdı, cesur yürek, bunlar Recep Tayyip Erdoğan'da vardı ve zincirleri kırdı. “Ben Fatih'in torunuyum” dedi.

27.07.1967

Milliyet Gazetesi 1. Sayfa

PAPA'NIN ZİYARETİNE BÜYÜK TEPKİ VE AYASOFYA'DA İLK NAMAZ

Papa'nın Türkiye'yi ziyaretinin ikinci gününde Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in refakatinde Ayasofya'da apsis noktasında diz çöküp Meryem duasını yapması ertesi gün basında büyük infiale sebep oldu. Güzel bir tevafuk olarak aynı gün genel idare kurulumuzun da toplantısı vardı. Karar verdik “Ayasofya'da namaz kılacağız” dedik ve kıldık. Ertesi gün basını çağırdık, “Ayasofya'ya gidiyoruz, orada namaz kılacağız” dedik, caminin önüne gittiğimde polisin üç şerit halinde kapıyı tuttuğunu gördük, bizi içeri sokmayacaklar. Genel sekreterimiz rahmetli Osman Yumakoğlu'na “Git 20 giriş bileti al” dedim. Kapıya geldi, ziyaretçi olarak içeri yaklaşık yüz kişi girdik. Toplum polisinin bağlı olduğu Emniyet Müdür Muavini rahmetli Münir Daldal telsizle İçişleri Bakanı ile konuşuyor. Münir bey de değerli bir insandı ve İçişleri Bakanına “Efendim bilet alarak giriyorlar, mani olamam ki” diyor. Rahmetli Faruk Sükan, “Bana İsmail Kahraman'ı ver” diyerek beni istedi. “İsmailciğim, canım kardeşim, bir dahaki sefere beraber namaz kılacağız şu anda konjonktür müsait değil, bize yardımcı ol ne olur” gibi sözler söyledi. Öfke içinde

üzüntümü, kızgınlığımı beyan ediyorum “Müslümanlardan rey alır gelirsiniz, muhafazakarız dersiniz, fakat Fatih’in emanetine ihanet edersiniz, papa gelip dua edecek fakat Ayasofya Müslümanlara kapatılacak. Böyle bir duruma müsaade etmeyiz” şeklinde tepkimi telsizle ifade ettim. İcra Konseyi Başkanımız Hüseyin Coşkun’un imamlığında cemaatle iki rekat şükür namazı kıldık. Ertesi gün sağından, solundan, Bugünden Cumhuriyet’ine bütün gazetelerde sekiz sütun manşette “Ayasofya’da namaz” diye haber yayınlandı.

Bir de Papa’ya koli göndermiştiniz...

Basını çağırarak Büyük Postane’ye gittik, Papa 6.Paul’e bir koli gönderdik. Üzerine de, “6. Paul – Papa Vatikan-Roma-İtalya” yazdık. İçinde Fatih’in Haliçe gemiler inerken at üzerindeki

“Ya ben İstanbul’u alırım ya da İstanbul beni” dediği tablo, Peygamber Efendimizin Fetih hadisi ve Osmanlı tuğrası vardı. Ve yine basına üzüntümüzü, milli davalarımızı takipten geri kalma-yacağımızı ve gerekenleri yapacağımızı beyan ettik. Sonrasında savcılığa çağırıldım. Toplantı, gösteri yürüyüşleri kanuna muhalefet ettiniz dediler ama savcılık takipsizlik verdi.

“Ayasofya’da cemaatle kıldığımız ilk namazda da Rahmetli Faruk Sükan “birlikte gelecek yıl kılacağız.” demişti yapamadılar, yapamazlardı, fikri prangalar altında idiler. Dirayet, kökten gelen inanç, kendine, özüne güvenmek lazımdı.”

Bu eylemler gençlerde nasıl karşılık buluyordu? İmam hatipli gençler bu eylemlerin neresindeydi?

MTTB’de orta öğretim komitesi vardı, öncelikle imam hatip liseleri ve diğer liselerde okuyan gençler çok faydalı çalışmalar yapıyordu. Kültür faaliyetleri, spor çalışmaları, yarışmalar, münazaralar, dergi yayını, çok faal hizmetlerde bulunuyorlardı. Miting yapacağız dediğimizde 30 bin, 50 bin kişi bir hafta içinde organize oluyordu. Gençlik ve halk millî ruh ve şuurda bütünleşmiş bir haldeydi.

İmam Hatip Okulları Türkiye’nin aslına dönüşünü sağlayan kurumlar oldu. Köy Enstitüleri ile zehirlenen ve pozitivizmi Türkiye’de hâkim kılmak isteyen eğitim sistemine son veren kurumlar oldu. Bunu sağlayan Demokrat Parti iktidarını minnetle

ve önderliğini yapan Başbakan Adnan Menderes ve Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'yi tekrar rahmetle anıyorum.

Ayasofya'da iskelenin sökülmesi talebiniz de oldu değil mi daha önce?

Ayasofya Camii tamirat adı altında 24 Kasım 1934'de Bakanlar Kurulu kararı ile kapatıldı ve müzeye çevrildi. Kapatma kararı sırasında 7. Hükümet iş başındaydı. Kararnamede Başbakan İsmet İnönü, 12 bakan ve sonunda Cumhurbaşkanı'nın imzası vardı. Bir tamir, 1934'den 2020'ye kadar 86 yıl devam edecek. Hayret. Hicran. Tarihe ihanet. İçine bir bütün olarak yerden kubbeye ahşap iskele kuruldu. Amerika'daki Kiliseler Birliği, Hristiyan dünyası malî yardımlar yapıyor, uzman adı altında misyonerler gönderiyordu. 1997'de kurulan Refahiyol hükümetinde Ayasofya'daki tamiratların tamamlanıp vakıfların bağlı olduğu Devlet Bakanlığına iadesini sağlamak istedik.

Başbakanın Necmettin Erbakan, Başbakan Yardımcısının Tansu Çiller olduğu 54. Hükümette Kültür Bakanı idim, vakıflara bakan devlet bakanı ise Ahmet Cemil Tunç idi. Erbakan hoca, çok çalışkan örnek bir başbakan, dinî konularda engin bilgi sahibi bir şahsiyeti. Onda, ondan önce de sonra da bütün inançlı kişilerin gündeminde Ayasofya'nın tekrar ibadete açılması düşüncesi vardır. Biz "İskeleyi sökeceğiz" tali-

matını Müzeler Genel Müdürlüğüne bildirdikten sonra bir hafta geçmeden Amerika'da bulunan Kiliseler Birliğinden bir heyet geldi. Size "500 bin Dolar verelim paratoneri yenileyelim" dediler. "Hayır, teşekkürler. Onu siz İstanbul surları için kullanın paratoner için paramız var" dedik. Arkasından iki heyet daha geldi, "Kubbenin bakırını kaplayalım, duvarları takviye edelim" gibi beyanlarla. Evvela 5 milyon dolar sonra 10 milyon dolar teklif ettiler, yine İstanbul surlarını gösterdik. Amerika bu konuda başı çeken ülkedir. Dış müdahaleler oldukça fazladır. Haçlı zihniyeti dokundurtmaz fakat "Dünya beşten büyüktür" diyen, Siyonistlere, Emperyalistlere "One Minute" diyen bir Cumhurbaşkanı var; Recep Tayyip Erdoğan dokundu ve açtı şükürler olsun.

İstanbul'un fethi dünya tarihi üzerinde derin izler bırakmıştır. Ortaçağ sonlandı; Yeni Çağ başladı. Bin yıllık tarihi olan Bizans İmparatorluğu yıkıldı. Hristiyanlık doğu kalesini kaybetti. Osmanlı büyük siyasi üstünlük sağladı, mühim ticaret yolları Osmanlı'nın eline geçti. Bilindiği gibi fetih; 29 Mayıs 1453 Salı günü öğle vakti 53 günlük kuşatmadan sonra, 21 yaşındaki atamız Fatih Sultan Mehmet tarafından gerçekleştirildi. Fatih ve ordusu Peygamber Efendimizin fetih hadisinin müjdesine nail oldu. Fatih beyaz atının üstünde surlardan şehre indi. Doğrudan Ayasofya'ya geldi, girdi kaftanını

"29 Mayıs 1967'de Sultanahmet Meydanı'nda muhteşem miting yapıldı. Hatipler ve kürsü hazır, fakat Ayasofya mahkum, mahpus. Bizler ise konuşup dağılacağız, öyle mi? "Konuşmayacağız, Ayasofya Camii'mizin önünde oturma eylemi yapacağız, tavrımızı dünyaya göstereceğiz, iktidarı göreve davet edeceğiz" dedik."

yere serdi ve iki rekat şükür namazı kıldı. Ve “Üç gün sonraki Cuma namazı bu camide kılınacak” dedi. İlk cuma namazının kılındığı, Fatih’in mülkü ve vakfı olan bir camiye hangi ruh, hangi kafa, hangi fikirle kapatırsın? 481 yıl ibadete açık olan Ayasofya 24 Kasım 1934’te kapatıldı, zincirlendi, esir edildi. Recep Tayyip Erdoğan Fatih’in torunu olarak geldi, 24 Temmuz 2020’de bir Cuma günü zincirleri kırdı, 86 yıllık esarete son verdi. Daha önceleri başkaları açmak istemediler mi? İstediler fakat ondan başkası başaramadı, başaramazdı. Allah ondan ve onun ecdadından razı olsun.

Ayasofya’nın açıldığı gün siz neler hissettiniz onlarca yıl bu dava için büyük mücadele vermiş biri olarak?

Duyguları ifade etmek oldukça zor, sevinçten uçmak, ağlamak geliyor insanın içinden. Tekrar ibadete açılış töreni mükemmeldi. 24 Temmuz 2020; yine bir Cuma günü ve yine bir devlet başkanı, safta oturmuş. Ses yok, sakın, teslimiyet içinde, mütevazı bir Müslüman, talim ve tecvidle aşır okuyan ilk Cumhurbaşkanı. Diyanet İşleri Başkanı’nın hutbede elinde yıllar boyu olduğu gibi yine kılıç var, güzel bir konuşma

yaptı. Bahtiyar olduk, Cenab-ı Hakka şükürler ettik. Daha önce ifade ettiğim gibi isteyen çok oldu ama açabilen, müthiş işler başaran, Recep Tayyip Erdoğan oldu. Derim ki ondan başkası açamazdı, başaramazdı. Allah ondan, onu yetiştirenlerden razı olsun. Cenab-ı Hak devletimize zeval vermesin.

1963’den beri Hakka hizmet ve kulluk yolunda gayret eden, ÖNDER İmam Hatipliler Derneği tarafından yayınlanan Tohum dergimizin de daha nice yıllara ulaşmasını niyaz ediyorum. Sizlere ve sizin vasitanızla muhterem okuyuculara tebrik, hürmet ve selamlarımı yolluyorum.

Geleneksel sanatlarımızı yaşatmak gönüllere değer

*Memleketimizin değerini biliyoruz,
değerlerine değer katıyoruz.
Türk-İslam Sanatlarının
yaşatılmasına katkıda bulunuyoruz.*

Alo Albaraka
0850 222 5 666
albaraka.com.tr

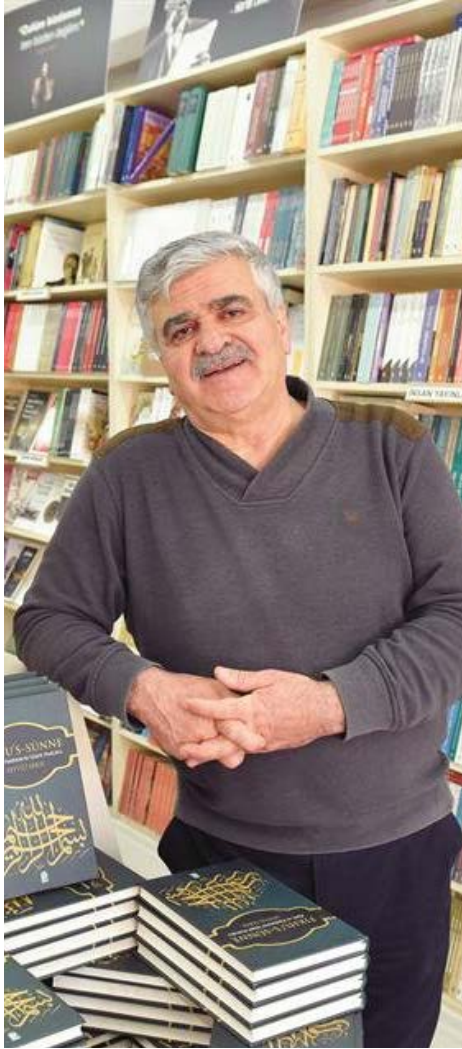
alBaraka
değerlerinize değer katıyoruz

CEVAT ÖZKAYA

“İSLAMÎ ŞUUR KAZANDIRMAKTA AYASOFYA ÖNEMLİ BİR SEMBOLDÜ”

**GÜLCAN
TEZCAN**

Gazeteci

Uzun yıllar boyunca İslamî yayıncılığın en önemli meselelerinden biri Ayasofya Camii oldu. İslâmî dergilerin hemen tamamında Ayasofya bir kimlik meselesi olarak ele alındı, kapak konusu yapılarak sıklıkla gündemde tutuldu. 1950’lerden itibaren Müslüman gençliğin fikri dünyasını şekillendiren yayınlarda Ayasofya’nın neden bu kadar geniş yer tuttuğunu, dünyanın kızilelması Ayasofya açıldıktan sonra yeni nesillerin kızilelmasının ne olması gerektiğini Pınar Yayınları ve Umran Dergisi’nin yayın yönetmeni Cevat Özkaya ile konuştuk.

Ayasofya ruh ve gönül dünyamızda nasıl bir anlam ifade ediyor?

İstanbul'a geldiğimde 1971'in sonları, 72 başıydı. Ayasofya o dönem hem kültürel hem siyasi hayatımızın merkezindeydi. O dönem genel anlamda sağ dediğimiz Müslüman kesim herhangi bir miting yapmasın ki orada Ayasofya'dan bir biçimde bahsedilmemiş olsun. Ayasofya sadece bir mabed olarak algılanmadı bizim dünyamızda. O dönemin laik kesimdeki insanları 'Ne yani cami mi yok diğer camileri doldurdunuz da mı Ayasofya'yı talep ediyorsunuz' gibi şeyler söylediğinde mevzuyu asla bizim gördüğümüz gibi görmediklerini anlıyorduk. Kiliseydi, fethedildi ve 500 sene cami olarak kullanıldı. Hatta öyle ki Osmanlı sultanlarının önemli toplantılar ve özel günleri ihya etmek için Sultanahmet ve Süleymaniye Camii'nden ziyade Ayasofya'ya gittiği biliniyor.

Ayasofya'yı bizim insanlarımız daima milletin bağlanmış bahtı olarak mütalaa etti. Eğer Ayasofya açılırsa bahtımız da açılacak ve zincirlerden kurtulacağız. Mübalağa etmeyeyim ama yapılan bütün mitinglerde 'Zincirler Kırılsın, Ayasofya Açılınsın' sloganı ortak bir slogan olarak söylenen bir şeydi. Bu anlamda sembolik değeri büyüktür.

O dönemlerde öğrenci evlerinde, yurtlarda kalıyoruz. İdeolojik anlatımların içinde mutlaka Ayasofya gündeme gelirdi. Anadolu'dan birileri geldiği zaman mutlaka Ayasofya'ya götürüp 'Burasi camiydi müze oldu' diyerek olup biteni anlatır insanlarda bir farkındalık meydana gelmesi için çalışırdık. Bir meseleyi anlatmak için kullanılan light motif gibiydi Ayasofya. Mesela Osman Yüksel Serdengeçti, Necip Fazıl Kısakürek gibi insanların gündeminde de hep Ayasofya vardı. Bu artık bir mabed ihtiyacından öte bir şey.

“Ayasofya'yı bizim insanlarımız daima milletin bağlanmış bahtı olarak mütalaa etti. Eğer Ayasofya açılırsa bahtımız da açılacak ve zincirlerden kurtulacağız. Mübalağa etmeyeyim ama yapılan bütün mitinglerde 'Zincirler Kırılsın, Ayasofya Açılınsın' sloganı ortak bir ifade olarak söylenen bir şeydi. Bu anlamda sembolik değeri büyüktür.”

Kimlikle ilgili bir sembol belki de...

Tabi... Mesela, Nurettin Topçu "Ayasofya'nın minarelerindeki ezanı kim susturdu? Bin haçlı ordusu bunları yapamazdı siz nasıl susturdunuz" diyor. Necip Fazıl aynı şekilde "Ayasofya açılmalıdır Türk'ün kapanmış bahıtıyla beraber açılmalıdır". diyor. "Ayasofya'nın cami olmaktan çıkarılması bir sebep değil bir sonuçtur. Açılması da bir sebep değil sonuç olacaktır" diyor Sezai Karakoç. Halil İnalçık "Batı, İstanbul'un fethini ve Ayasofya'yı hiçbir zaman unutmadı" diyerek işaret ediyor Ayasofya'nın önemine. Bir de olayı tersinden alırsak Ayasofya açıldıktan sonra ortaya konulan tepkiler herhangi bir mabedin açılışı ile ilgili ortaya konulan bir tepki değil. Papa Francis haftada bir Vatikan'daki Aziz Petrus Meydanı'nda konuşma yapıyor. Ayasofya'nın açılması ile ilgili söylediği şu; "Aklım İstanbul'da, Ayasofya'yı düşünüyorum ve çok acı çekiyorum". Niye? Bu bambaşka bir şey. Dolayısıyla bizim camiamız Ayasofya'yla bu bağlamda ilgilenmiştir ve aşağı yukarı 40 yaş üstü nesil mutlaka söylemlerinde bu meseleye yer vermiş, abilerinden Ayasofya ile ilgili mutlaka birtakım şeyler dinlemişlerdir. Nitekim açılışında buraya gelen insanlara dönüp baktığınız zaman aşağı yukarı yaşları 40 ve 40'ın üstün-

deki insanlardı. Elbette gençler de geldiler ama çoğunluk böyleydi. Çünkü hepimizin içinde bir ukdeydi ve bu öyle zannediyorum ki Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan da aynen bizim gibi düşünüyordu büyük ölçüde. Çünkü o da gençliğinde bu meseleyi çok dinlemiştir ve çok anlatmıştır. Dolayısıyla Ayasofya meselesi bizim hayatımızda çok önemli bir motif olarak yer almıştır.

Matbuat aleminde de birincil meselelerden biriydi. Bu anlamda yapılan yayınların da bu ruhun diri tutulmasında ve bugüne gelmesinde payı oldu mu?

Kitap olarak çok önemli çalışmalar yayınlandı mı diye bakarsak Ayasofya ile ilgili biraz avami türden kitaplar yayınlandığını söyleyebiliriz. Yalnız 1950'lerden başlayıp 2000 yılına kadar çıkmış 20 tane dergiyi ele alsak ve en fazla hangi konular işlenmiştir acaba diye bir baksak bu dergilerin hepsinde Ayasofya'nın en önemli konu olmasa bile ilk üç arasında yer aldığını göreceğiz. Dergiler bu konuyu çok daha fazla gündeme getirmiştir. Bu neşriyatın içinde Ayasofya'nın son derece önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz. Ayasofya açılırsa milletin şu ana kadar çektiği sıkıntılardan kurtuluşu için büyük bir adım atılmış olacağı tekrarlandı yıllar

boyunca. Necip Fazıl'ın söylediği de üç aşağı beş yukarı budur. Zaten Necip Fazıl ve Osman Yüksel gibi insanlar sadece yazan insanlar değil aynı zamanda bunu eyleme çevirip konferanslarla da davasını halka taşıyan düşünce adamları idi. Ki Necip Fazıl Türkiye'yi dolaşmıştır. Bizim neslimizin üzerinde çok büyük etkisi vardır. Dolayısıyla Necip Fazıl ve benzeri insanlardan gelen bir şeyin diğer insanlara da kademe kademe yayılması kaçınılmaz bir şeydi.

Dergilerdeki yayınların gençler üzerinde ne tür etkileri oluyordu? Sadece meydanlara çıkarmaktan mı ibaretti bu etki?

Şimdiki gibi internet üzerinden insanların birbirlerini meşgul edecek şeyleri yoktu. Netice itibarıyla çok rahat bir ortamın olmadığı bir dönemden bahsediyoruz. 60'ların ortalarından itibaren dönüp baktığımız zaman Türkiye son derece sıkıntılı, karmaşık, kavganın gürültünün olduğu bir boyuttaydı. Ortada kalma ihtimalinin zayıf olduğu bir yerde ya sağda ya solda yer alacaktınız. Hepsinin de tekrar ettiği belli propaganda türleri vardı. Sağ kesimin en önemli anlatım malzemelerinden biri de Ayasofya idi. Ayasofya'yı merkeze alarak aynı zamanda İslamî bir şuur kazandırmak konusunda bir söylem

“1950’lerden başlayıp 2000 yılına kadar çıkmış 20 tane dergiyi ele alsak ve en fazla hangi konular işlenmiştir acaba diye bir baksak bu dergilerin hepsinde Ayasofya’nın en önemli konu olmasa bile ilk üç arasında yer aldığını göreceğiz. Dergiler bu konuyu çok daha fazla gündeme getirmiştir.”

üretiliyordu. Dolayısıyla hepimiz, bugün iktidarda olan birçok insan da dâhil olmak üzere herkes böyle bir eğitim sürecinden geçmiştir. Bu eğitim sürecinin önemli adımlarından biriydi Ayasofya. Her şeyi kendi dönemi içinde değerlendirmek gerekir. Şu gün için Ayasofya bizim 40 sene önce tasavvur ettiğimizden daha sakin bir şekilde açıldı. Çünkü kademe kademe bir yere gelindi. Ama o günler bambaşka bir anlam ifade ediyordu bize.

Bugün matbuatın geçmişte Ayasofya için mücadele veren yayın dünyası gibi derterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Hayat çeşitlendi, imkânlar olabildiğince arttı. İnsanların birçok şeye olan ulaşmaları, iletişimleri son derece hızlandı. Bundan 30-40 sene önce Ayasofya açılmış olsaydı Türkiye’de yer yerinden oynardı. Bugün aynı etkiyi yaptı mı? Hayır, yapmadı. Çünkü artık bambaşka bir iklime girdik. Yine de eski dönemlerde bunu gündemlerinin önemli bir maddesi yapmış insanlar bir dönem devam ettirdiler. Ama yaşı 30’un altındaki nesil için çok da bir anlam ifade etmedi netice itibarıyla.

İmkânları son derece kısıtlı bir Türkiye’den daha büyük imkânlara kavuşmuş, sorunları da olan ama bazı şeyleri de halledebilen bir Türkiye’ye adım atmış durumdayız. Ayasofya bir semboldü o sembolün yerine yeni semboller geçti. Bir de şunu söylemekte yarar var; hayatı inandığımız değerler bağlamında anlamlandıramıyorsanız ya da anlamaya çalışmıyorsanız biraz zaman dışı kalıveriyorsunuz. Türkiye’de İslamcı camianın veya genel anlamda Müslümanların şu anda bir düşünsel sıkıntısı var. Bir inanç sıkıntısından bahsediyor değilim. 2018 yılında yapılan bir araştırmaya göre dünyada en

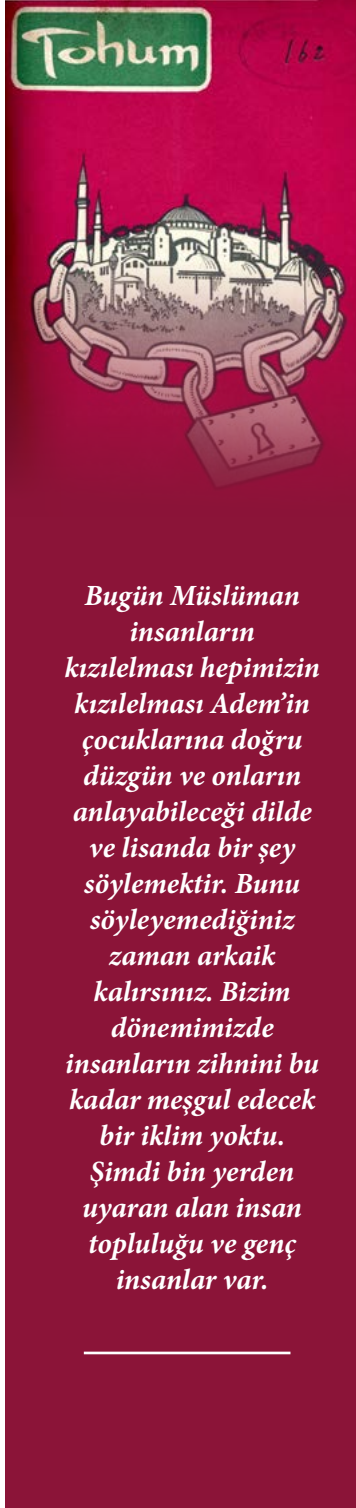
“Sağ kesimin en önemli anlatım malzemelerinden biri de Ayasofya idi. Ayasofya’yı merkeze alarak aynı zamanda İslamî bir şuur kazandırmak konusunda bir söylem üretiliyordu. Dolayısıyla hepimiz, bugün iktidarda olan birçok insan da dâhil olmak üzere herkes böyle bir eğitim sürecinden geçmiştir.”

çok kazanan 50’ye yakın insanın geliri üç buçuk milyar insanın mal varlığına denk hale gelmiş. Ciddi bir ekonomik dengesizlik sözkonusu. Daha birçok şey var insanların sıkıntı çektiği. İnsanların bunalıma düştükleri bir ortam var. Bu meselelerin çözümü için eğer bugünün şartları içinde Müslümanca bir bakış üretmiyorsanız, dünyanın gidişatını adalet, hak, hukuk istikametinde değerlendiremiyorsanız inananından inanmayanına kadar bir söylem üretecek durumda değilseniz o zaman dönüp Hz. Ömer adaletinden bahsedersiniz. Hz. Ömer adaletinden bahsetmek hiç önemsiz bir şey değildir. Son derece önemlidir. Ama bugün

bize ne söylüyor? Bunu anlamlandırabilmek çok önemli bir şey. Ve bunu yapmak konusunda çok yeterli olduğumuzu söyleyemem. Bizim yaşımızda olan insanlar “gençlerimiz şöyle oluyor, böyle oluyor” diyerek gençlerin bir sürü arızasını ortaya koyarak söze başlarlar ve “Bizim zamanımızda böyle değildi.” derler. Dört yüz sene önce de insanlar böyle söylüyorlardı, üç yüz sene önce de. Ben gençlerimizin sıkıntılarının bizim onlara bir ortam hazırlayamayışımızın bir devamı olduğunu düşünüyorum. Ve gençlerimizin bizim eskiye dönük hikâyelerimizi anlatarak suçlanabilecek bir pozisyonda olduğunu da düşünmüyorum.

Bizim gençliğimizin kızıl elması Ayasofya'ydı. Şimdiki gençlerin kızıl elması ne olmalı?

Hız. Ali'nin bir sözünden bahsedilir. Hız. Ali'nin sözüyle eyvalah, yok onun sözü değil ise kelamı kibar olarak son derece ciddi bir sözdür. "İnsanlar ya müminler olarak kardeşlerinizdir ya Hız. Adem'in çocukları olarak türdeşinizdir" diyor. Bugün Müslüman insanların kızıl elması hepimizin kızıl elması Adem'in çocuklarına doğru düzgün ve onların anlayabileceği dilde ve lisanda bir şey söylemektir. Bunu söyleyemediğiniz zaman arkaik kalırsınız. Bizim dönemimizde insanların zihnini bu kadar meşgul edecek bir iklim yoktu. Şimdi bin yerden uyarıcı alan insan topluluğu ve genç insanlar var. Bu uyarıcıları alan insanlara daha özgün bir uyarıcı gönderebilecek pozisyonda olsanız son derece zeki, son derece cevval bana kalırsa adalet duyguları da var olan bu genç insanların bundan ciddi anlamda etkileneceklerini düşünüyorum. Sadece genç insanların değil diğer insanların da etkileneceğini kabul etmemiz lâzım. Dolayısıyla bu iletişim bize büyük imkânlar sağladığı gibi büyük sorumluluklar da yüklemiştir. Artık burada yaptığımız bir konuşma siz bunu İngilizce'ye çevirip paylaştığınız zaman Çin'den Şili'ye kadar devam eden bir iklimde dinlenebilecek bir konuşma haline gelir

Bugün Müslüman insanların kızıl elması hepimizin kızıl elması Adem'in çocuklarına doğru düzgün ve onların anlayabileceği dilde ve lisanda bir şey söylemektir. Bunu söyleyemediğiniz zaman arkaik kalırsınız. Bizim dönemimizde insanların zihnini bu kadar meşgul edecek bir iklim yoktu. Şimdi bin yerden uyarıcı alan insan topluluğu ve genç insanlar var.

eğer bunu isterseniz. Bunu 50 sene önce yapma imkânımız yoktu. Bugün var. O zaman konuşma yaparken İstanbul'daki bir insana, Türkiye sınırları içerisindeki bir insana değil ayetlerin söylediği gibi Eyyühennas insanlığa yapılan bir konuşmayı ortaya koymak lâzım. Bu da entelektüel birikim, entelektüel gayret ve entelektüel bir çap isteyen bir şeydir. Dolayısıyla bugünkü kızıl elma belki yarınki kızıl elma da bu olacaktır. Çünkü Garaudy'nin çok güzel bir sözü var: diyor ki "Gelenek ihmal edilmeyecek bir şeydir. Ancak geleneği günümüze motamot taşıdığımız zaman bu sıkıntılı bir iştir. Taşınamaz. Asloyan bir yer bir yerde bir ateş yanmıştır. Bu ateşin çölünü, çöpünü alıp buraya taşımak hamallık yapmanın ötesinde bir şey değildir. Ama buradan közü alıp burada yeni bir ateş tutuşturmak gerekir." Gelenek işte budur bir zincirle bağlanmış olmak... Dolayısıyla geleceğimizi tayin edecek olan da budur diye düşünüyorum. Onun için genç insanlara tavsiyeler vermek yerine bu meselede bir şeyler yapmak isteyenler İslam'ın bakış açısıyla bugünü anlamlandıracak bir gayret içine girmeliler.

İslam'ın çağlar üstü olduğunu ortaya koyabilecek, bunu fiiliyata geçirebilecek bir tavrımızın ve anlayışımızın olması lâzım. Bu da benim burada konuştuğum kadar kolay yapılacak bir şey değildir.

HAKİKATE GİDEN YOL BASİRET VE FERASETTEN GEÇER

SÜMEYYE
ERTEKİN

Gazeteci

Hemen her gün yeni bir teknolojik gelişme ve sosyal ağlarla birbirimize bağlanıp bir o kadar da birbirimizden uzaklaştığımız günümüz dünyasında basiretli ve ferasetli olmak belki de her zamankinden daha önemli hâle geldi. Zira dijital dünyaya fazla dalarak kimi zaman kaybettiğimiz idrakimiz bizi basiret ve feraset yoksunluğuna sürükleyebilmekte. İnsanoğlunun kendini sürekli yenileyip geliştirmesinin adeta zorunlu hâle geldiği yeni dünya düzeninde öncelikle basiret sonrasında ferasetli olmayı ve ikisinin birbirini nasıl tamamladığını, bu konudaki eksikliklerimizi, eğitimle bu önemli kavramları içselleştirip içselleştiremeyeceğimizi akademisyenlere, gençlikle yakinen ilgilenen STK temsilcilerine sorduk.

?

**Bugün zihin
dünyamızda basiret ve
feraset kavramları nasıl
karşılık buluyor?**

Prof. Dr. Emel Topcu

Hasan Kalyoncu Üniv. Öğr. Üy.

Basiret kavramı anlam olarak görmek, anlamak, kavramak, iç-yüzünü anlamak gibi manalara gelirken feraset ise, zekâ, kavrayış, anlayış, muhakeme, idrak, sezgi gibi anlamlara gelmektedir. Basiret kelimesi Kur'an-ı Kerim'de geçmesine rağmen feraset kelimesi geçmez. Ama Kur'an-ı Kerim'deki akletmek, hikmet sahibi olmak, derin kavrayışa sahip olmayı anlatan ayetlerin feraset ile ilgili olduğu yorumları yapılmıştır. Feraset kelimesi özellikle sezgi ile ilişkisinden dolayı tasavvuf ehli tarafından özel bir anlam atfedilerek kullanılmıştır.

Özellikle geleneksel dönemde bu kavramların ifade ettiği anlamlar Doğu'da birçok farklı inanca sahip kültürlerde kabul görmüş ve insanların bu melekelerle sahip olması için özen gösterilmiştir.

Bu melekeleri kazandıracak eğitimler ilk olarak ailelerde, daha sonra da yerleşim yerindeki din erbabı tarafından dinleri ile ilgili bilgileri yaşayarak öğrenme bağlamında verilmiştir.

Herhangi bir sistematiği olmayan ve uygulayarak öğrenmeye dayalı eğitimin yanında geleneksel dönemde, özellikle okullaşma seviyesindeki eğitim bütün

toplumlarda küçük bir azınlığın yararlanabildiği bir avantaj olmuştur. Bu çerçevede Doğu'da kurulan birçok okulda dini eğitimlerin yanında matematik, astronomi, tıp gibi ilimler de öğretilmiş ama bunlar dini eğitimden ayrı tutulmayarak iç içe geçmişlik içerisinde hem akla hem de sezgiye dayanan bir ilim anlayışı gelişmiştir. Buna karşın Batı medeniyetinin temelini oluşturan antik Yunan'da ise özel okullarda sadece vatandaş olarak kabul edilen özgür insanların erkek çocukları, dans, şiir, spor, matematik, mantık, felsefe gibi alanlarda eğitim görmüşlerdir.

Müslümanlar da eğitime çok önem vermiş ve ayetler iner inmez insanlar ayetleri ezberlemek, manalarını anlamak adına yoğun çabalar harcamışlardır. Öğrendikleri bu yeni ayetlerin manalarını anlayıp, kavrayıp, derin bir idrak edişle hayatlarına uygulamaya çalışmışlardır. Uygulanan bu eğitimin, insanı hem bu dünyaya hem de ölümden sonraki hayata hazırlayan bir eylem olarak anlaşıldığı görülmektedir. Bu bağlamda bahsettiğimiz basiret, feraset gibi kavramların, hem soyut anlamları, hem de manalarının hayata uygulanışı bakımından önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Salim Sarııldız
YediHilal Genel Başkan

Kavramları kendi anlam dünyaları, anlam aileleri, kendi zamanları, ilişki içerisinde oldukları duygu ve düşünce durumlarıyla birlikte ele almak meselenin esasını teşkil etmektedir diye düşünüyorum. Çünkü kavramlar bir toplumun, bir medeniyetin asırlardır süregelen yaşanmışlıklarının taşıyıcı zemini. Durum bu olunca kavramları içinde bulunulan dünyanın şekillendirmeleriyle değil de asırlardır devinerek kazandıkları anlam haritalarıyla tevarüs etmek gerekiyor.

Görebildiğim kadarıyla basiret ve firaset kavramları da modern çağda politik olanın hayatın her alanına yönelik müdahaleci tabiatından nasibini almış durumda. Sözelimi artık politik bağlamlarda kıvrak hareketler basiret olarak nitelenme payesine eriş-

yor. Yine “Müslümanlar siyasi, ekonomik, teknik olarak geriledilerse bu, basiret ve ferasetten yoksunlukları sebebiyledir” gibi yargılar artık müselleme bir hale geldi. Öte yandan bu iki kavramın doğasındaki manevî karaktere vurgu yapmak istediğinizde yaftalanıyorsunuz.

Ne var ki zihinlerimizdeki bu çağdaş tahrifin aksine her iki kavramın asırlardır bünyesinde taşıdığı anlam çok daha farklı. Esasında “basiret” ve “firaset” birbirleriyle iç içe geçmiş iki kurucu kavram. Basiret deyince daha çok fiziksel görme eylemi canlanıyor çağdaş parçalanmış zihnimizde. Fakat işin gerçeği bu kavram asıl olarak manevî/kalbî görme melekesi için kullanılmış.

Firaset ise varlık ve olayların iç yüzünü keşfetme melekesi an-

lamında kullanılmış daha çok. Bir başka ifadeyle akıl ve duyu organlarıyla bilinmeyenleri idrak etmek ancak firasetle mümkündür diyebiliriz. Bu da bir tür görmedir aslında; hakikî görme. Yine Efendimiz (s.a.v) “Müminin firâsetinden sakınınız, zira o Allah’ın nuru ile bakar” buyururken müminlerin bu derin görme melekesine atıfta bulunmakta.

Sonuç olarak, Allah’ın nuru ile bakma ve görmedir diyebileceğimiz basiret ve firaset kavramlarını kalpten, ruhtan, maneviyattan, kulun Allah’la olan ilişkisinden, ibadetlerden, zikirten ve hayatın her alanında Allah’ın esması ile olan ilişkilerden bağımsız olarak düşünmek veya izah etmek mümkün değil gibi görünüyor.

Prof. Dr. Ali Büyükaşlan
Medipol Üniversitesi Dekan V.

Kavramlar ait oldukları zihin dünyasının, hakikati anlama, anlamlandırma; insanın hakikatle ilişkisini maddî ve manevî düzeyde kurmasına imkân veren tanımlamalardır. Kavramlar, içerisinde yeşerdiği zihin ve duygu dünyasının anlam taşıyıcılarıdır. İnsan, düşüncenin hangi zihin coğrafyasına, hangi duygu dünyasına ait olduğunu, o dünyanın kavramlarıyla anlar, onun kavramlarıyla o dünyayla ilişki kurar. Kavramların hakikatin kendileri değil, onu anlamaya ve anlamlandırmaya, bilmeye ve tanımaya bizi götürecek birer özel anahtar; hakikatin dünyasına giden yollarda birer mihenk taşı olduğu unutulmamalıdır. Her kavram, kendisini doğuran, kendisiyle anlamlandırılan zihin dünyasının, onu yaşatıp geleceğe miras bırakan medeniyet inşasının kendisini bize tanıttığı dünyanın yollarında yürünebilecek yol gösterici ve inşâ edici tanımlamalardır.

Basiret ve firaset kavramları, temelinde tevhidi imanın bu-

lunduğu, hakikatin anlaşılmasında insana bahşedilen ve zihin dünyasının hakikat eksenli bir hal üzere olmasını açıklayan en önemli kavramlardır.

Bugün zihin dünyamızda “basiret ve firaset sahibi olma” tanımlamasına uygun bir hâlin görünür olması; bu hâli, bu hâl üzere olmayı, temelinde tevhidi imanın bulunduğu hakikate kalbini ve bedenini açmış olmakla ancak mümkündür. Kalbini ve bedenini hakikate açmak, kalbin ve bedeninin hakikatin emrine girmesi, onun görünür gerçekliği ve temsiliyle hemhâl olması demektir.

**“Lâ yüsel (sorgulanamaz)”
konuma oturtulan ve
modern dünyanın ikna
yöntemleriyle üretilen
gerçekliğe (!) razı olan
insan, hayatla ve hakikatle
ilişkisinden uzaklaştığı
kavramların yokluğuyla
körlük yaşamaya, körlük
yaşarken duyduğu
yeni kavramlarla yeni
dünyasının gerçeklerini
görmeye başlar. İnsanın
ikna edilerek razı olduğu bu
yeni dünya ona, birer “mit”
haline getirdiği yeni yaşam
biçimleri, yeni hazlar, yeni
arzular, yeni hedefler koyar
ve onu bir ömür boyu o
hedeflerin, o arzuların, o
hazların peşinde koşturur.**

Modern dünyanın kendine ait tanımlarıyla inşâ ettiği, edeceği bir zihin dünyasının; temelinde tevhidi imanın bulunduğu bir zihin dünyasının kavramlarıyla örtüşmeyeceği, örtüşemeyeceği ve onu tanımlayamayacağı aşikârdır. Adına ister öngörü ister önsezi deyin, ne dersiniz deyin, hangi zihin dünyasına ait olduğu ortaya konmayan; hangi dünyanın haritasının yol işaretleri olduğunu bilmediğimiz kavramların insanı götürüp bırakacağı bir “son” durak olmayacaktır. Olmayacaktır çünkü modern dünya hakikatten uzak arayışların rehberliğinde aradığı yollara her gün yenilerini eklemekte, daha önceleri çıkış yolu, aydınlık gelecek, ulaşılabilecek hedef olarak gördüğü yerleri, noktaları, durakları her gün yenileriyle, yeni anlayışlarla, yeni öngörüler, yeni önsezilerle değiştirmektedir. Bugünün dünyası hakikatten, temelinde tevhidi imanın bulunmadığı hakikatten uzaklaşıp kendine “insanın yeğâne amacı dünyadaki mutluluğudur” düşüncesi üzerine kurulu yeni temeller inşâ ettikçe, basiret ve firaset kavramları hakikat yolculuğunun yol işaretleri olmaktan uzaklaşıp başka bir gerçekliğin, başka bir zihin dünyasının yol göstericileri olma durumuna indirgenecektir. Bu da basiret ve firasetin ötesinde ancak o dünyanın kendine ait zihinsel yansımaları olan kavramlarla açıklanabilecektir.

Halit Bekiroğlu
Yazar - ÖNDER eski Başkam

Öncelikle, zihin dünyamızda basirete ve ferasete çok yer açmadığımızı, bu tip kavramların üstünün örtüldüğünü, tozlandığını, yer yer rafa kaldırıldığını ifade etmeliyim. İkinci olarak bu iki kavramın dilimizden uzaklaştığını ve bunun da zihinde ve gönülden yoğunlaşmayı engellediğini söyleyebiliriz. Ayrıca gelenekten kopukluğumuz dolayısıyla bu gibi kavramlar geçmişte kalmış ve bugün için sadra şifa olması mümkün değilmiş gibi algılanmaktadır. Geçmişle olan ilişkimizin sağlıklı olmaması, bu ilişkinin kopması ya da dumura uğraması böyle olumsuz bir algı oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bana göre günümüzün en önemli sorunu anlamak ve anlamlandırmak olduğundan basiret ve feraset tam da anlama ve anlamlandırma tarafımızı onarıp güçlendirecektir. Hem zihne ve gönle hem de hayata tekabül eden basiret ve feraset gibi kavramların yeniden ele alınmasını, detaylandırılmasını, yer yer güncelleştirilmesini değerli buluyorum.

?

*Modern hayat
basiretimizi
hangi noktalarda
kürleştiriyor?*

Prof. Dr. Emel Topcu
Hasan Kalyoncu Üniv. Öğr. Üy.

Aydınlanma ile başlayan modern dönem akli öncelemiş ve akıl ile anlaşılmayan bütün diğer bilgileri geçersiz olarak addetmiştir. Bu çerçevede bilginin bilimsel olabilmesi için sayılar bağlamında ispatlanabilir olması özelliği ön plana çıkmıştır. Bilimsel bilgide sezgiye, olayların görünününin ötesindeki manaları idrake ait bir anlayışa yer yoktur. Böylece aydınlanma ile başlayan modern hayat bilimsel bilgi çerçevesinde şekillenmiştir.

Modern hayat sürekli yeni bilgi, bu bilgi çerçevesinde yeni icat ve bu icatların teknoloji ile hayata uygulanması ve doğrusal bir gelişim üzerine kurulu bir hayat anlayışı oluşturmuştur. Bu durumda modern insan gelişmek için sürekli yeni bilimsel bilgi çerçevesinde çalışma düzeninin oluşturduğu bir çarkın içine yerleşmek durumunda kalmıştır. Bu çark, Michel Foucault'nun ifadesi ile disiplin, gözetim ve iç sansür üçlüsü ile hayatı yönetmeye başlamıştır. Modern

sistem, insanı kendi çarkının içinde tutabilmek için kurallar bütünü olan bir disiplin anlayışı geliştirmiş, bu kurallara uyulup uyulmadığı merkezi sistemler tarafından gözetlenmiş, insanlar bu sistemi içselleştirip daha sonra sisteme uyumlarını devam ettirecek kendi iç sansürlerini oluşturmuşlardır.

Salim Sarıyıldız
YediHilal Genel Başkanı

Aslında ne olursa olsun Müslüman için “körlük” durumunun mümkün olduğunu düşünmüyorum. Belki modern dönemdeki halimizi “yer yer arızî bir görememe hali” şeklinde nitелеmek daha doğru olur. Maneviyatımıza yönelen ya da bizim ona yönelmemize engel olan her türlü unsur bu görememe halinin müsebbibi olarak tespit edebiliriz. Özellikle dijital dönüşüm, sanallaşma, hayatın çok hızlı akışı ve uyarıların bir önceki çağa göre çok fazlaca artmış olması, akan görüntüler, görsel bombardıman, korkunç derecede bilgi akışı insanı kalbine yönelmekten daha fazla alıkoymuyor. Dolayısıyla

la kalbe yönelim ne kadar zayıflarsa basiret de o kadar kapanıyor zannımca.

Prof. Dr. Ali Büyükaşlan
Medipol Üniversitesi Dekan V.

Modern hayat, bir kısır döngü içerisinde insanı, üretim ve tüketim arasında sağlam bir mahluk konumuna oturtmuştur. İnsanı her daim yaşıyor olacağına ikna etmektedir. Modern dünyanın ikna konusunda, insana özgü ama hiç de insanca olmayan yöntemler kullandığı unutulmamalıdır. Modern dünyanın kendisini ikna ettiği hayatı, hakikatle kuramadığı ilişkinin yerine koyan modern insan, ölümü ve ölüm ötesini hayatından uzaklaştırmıştır. Kendini, hesap verebilecek, hesap vermesi gereken bir varlık düşüncesinden hesap sorulamaz varlık konumuna oturtan, çoğu zaman, hakikatle ilişkisini tevhidî iman temelinden uzaklaştıran insan, “basiretin körleşmesi” sürecinde “razı olunmuş ve arzulanmış bir sona koşan” insanla yer değiştirmiştir.

“Lâ yüsel (sorgulanamaz)” konuma oturtulan ve modern dünyanın ikna yöntemleriyle üretilen gerçekliğe (!) razı olan insan, hayatla ve hakikatle ilişkisinden uzaklaştırdığı kavramların yok-

luğuyla körlük yaşamaya, körlük yaşarken duyduğu yeni kavramlarla yeni dünyasının gerçeklerini görmeye başlar. İnsanın ikna edilerek razı olduğu bu yeni dünya ona, birer “mit” haline getirdiği yeni yaşam biçimleri, yeni hazlar, yeni arzular, yeni hedefler koyar ve onu bir ömür boyu o hedeflerin, o arzuların, o hazların peşinde koşturur.

Halit Bekiroğlu

Yazar - ÖNDER eski Başkan

Modern yaşam biçimi özü itibarıyla parçacı bakmaya bizi yönelttiği için bütünü göremiyor ve hayatı bugünden ve yapıp ettiklerimizden ibaret zannediyoruz. Ayrıca hayatın bütün boyutlarını değil, bir alanını görebiliyor ve çoğu zaman da o alanı genelleştirerek değerlendirme yapıyoruz. Hız ve haz denkleminde ise ebedi hayatı zaten düşünemez hale geliyoruz. Basiretimizin körelmesine sebep olan bu durum, en çok kendini varlıkla imtihanımızda gösteriyor. Ekonomik, siyasi ve hatta bilgi açısından elde ettiğimiz güç, bizi sarhoşluğa ve körlüğe sürüklüyor. Bir süre

sonra tüketim alışkanlıklarımızdan düşünelim meselelerimize, sosyal ilişkilerimizden siyasal ilişkilerimize kadar her alanda basiretten uzak yaklaşımlar ortaya koyabiliyoruz. Geçmişten/tarihten kopuk, gelecek/ahiret inancından uzak yaşam biçimleri ve yaklaşımlar basiretten yoksun ve tutarsız yaşamlar sunuyor bize maalesef.

? *Basiret ve firaset sahibi olmak bugünkü eğitim ve terbiye sistemi ile mümkün mü? Sizce buradan çıkış var mı?*

Prof. Dr. Emel Topcu
Hasan Kalyoncu Üniv. Öğr. Üy.

İnsanı içinde bulunduğu sisteme hazırlayan eğitim de modern dönemde yaygın ve mecburi okullaşma anlayışı ile toplumdaki bütün herkesi sistemin ihtiyacına göre bilimsel bilgi ve kendi ideolojisine göre yetiştiren bir eylem haline dönüşmüştür. Eğitim sistemi ile modern hayatın disiplin anlayışı insanların zihnine yerleştirilmiştir. İşte bu zihin yapı-

lanması ile modern hayatlarını bütün hücreleri ile benimseyen modern insan disipline uyma konusunda neyin modern hayata uygun neyin aykırı olduğunu eleyen kendi içinde kendi sansür mekanizmasını oluşturmuştur.

Bu durumda modern sistemin ihtiyacı olan insanın basiret ve feraset gibi özelliklere ihtiyacı kalmamıştır.

Yirminci yüzyılın ortalarında başlayan eleştirel düşünce ile modern anlayış sarsılmaya başlamış ve bir çıkmaza girmiştir. Modernizmi eleştiren bu yeni anlayış, alternatif hayat, alternatif eğitim arayışı içindedir. İşte bu yeni anlayış içerisinde basiret ve feraset kavramları yeniden hayat bulabilir.

Salim Sarıyıldız
YediHilal Genel Başkanı

Bu eğitim sistemine rağmen mümkün gibi. Çünkü Müslümanın, müminin var olduğu yerde her zaman basiret ve ferasetten bahsetmek mümkündür. Ancak tezahürleri tabii ki çok farklı suretlerde seyredebilir.

Fakat bu gerçek oturup ciddi ciddi uzun soluklu eğitim felsefesi üzerine yoğunlaşılması gerektiği gerçeğini de değiştirmiyor. Bir tarafta kurulu düzenin maneviyattan, dolayısıyla basiret ve ferasetten kopuk kuru eğitim sistemi herkesi tek tipleştirmeye çalışırken, diğer yanda alternatif

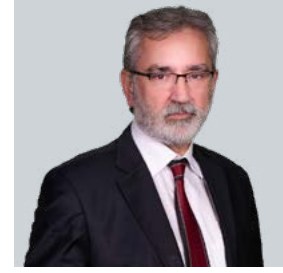
olarak akıp giden ve mevcut düzenin müdahale edemediği başka bir damar da canlılığını koruyor. Kuran ve sünnet yaşıyor, Camilerimiz kıyamda, ezanlarımız kâim, tüm dünya sathında Kuran'ı ve sünneti yaşayan müminler diri, cemaatler, tarikatlar, topluluklar yaşıyor. Bu iki akıntının yataklarını değiştirip ikisinin de yok olmasına yol açmak yerine, bunları cem ederek gür bir nehre dönüştürmenin yollarını aramamız gerekiyor. Şairin dediği gibi yaşamak bizim için dokunaklı bir şarkı değil ki; yaşamak umrumuzdadır! Bizi her daim ümitvar kılan da bu yanımız. Çıkışın her zaman var olduğuna olan inancımız.

Çıkış; insanı, eşyayı, varlığı ve bunların arkasındaki gerçekliği ve birbirleriyle ilişkilerini ilkeleştiren sünnetullahı doğru bir şekilde kavramamızdır. Yaşadığımız geçici, dönemsel, sathi, arızı buhranları da ancak basireti, firaseti kalp gözü olarak algılayarak aşabiliriz.

Bu bağlamda, Allah'ın insanların kalbine attığı nur ile bakan kişinin Hakk'ı batıldan, doğruyu yanlıştan, faydalıyı zararlıdan ayırabileceğini, çağını, insanını, toplumunu doğru konumlandırabileceğini idrak edebilmek çok önemli.

Ez cümle; hâlâ Müslümanları yekpare tutacak ve insanlığa ümit olabilecek biricik zeminin İslâm olduğuna dair inanç köklü ve sağlam. Bu nedenle Müslümanlar için ati aydınlık görünüyor biiznillah.

Prof. Dr. Ali Büyükkaslan
Medipol Üniversitesi Dekan V.

Öğrenmenin, aynı zamanda hakikati anlamak, ona erişmek ve hakikatle ilişkisini onun kavramlarıyla kurmak olduğunu yok sayan; bu anlayış üzerine kurulu bir eğitimi, eğitim sisteminin bir tarafında bulundurmaya temel amaç olarak değerlendiren; pozitivist bir düşünceyle hakikatle ilişki kurmaktan uzaklaşmayı amaç edinmiş bir anlayışla basiret ve firaset sahibi olabilmenin mümkün olamayacağı içerisinde yaşadığımız ve tanık olduğumuz bir gerçekliktir. Eğitimli ve donanımlı tanımlamasının içerisinde hakikate ilişkin, insa-

nın madde ve mânâ âlemindeki varlığının esasına ilişkin çok da bir şey söylemeyen bir sistemin tezgahından çıkanlar, insanın hakikatle ilişkisi konusunda yoksun ve yoksul olacaklardır. Her birini birer yarış atı haline getirdiğimiz en parlak zihinlerin bile insana, dünyaya, hakikate, geçmişe ve geleceğe bakışının şekillenmesi, onun hakikatle ilişkisini keserek değil aksine hakikati anlayacağı, onunla ilişki kuracağı bir “marifet sistemiyle” mümkün olacaktır.

Bilgiyle donanmak insanı hakikatle ilişkisini kesmeye götürürse, buradan çıkacak sonuç, sadece o bilgiyi yüklenen insanın değil bilginin de zarar göreceği ve başkalaşacağıdır.

Halit Bekiroğlu

Yazar - ÖNDER eski Başkanı

Eğitim ve terbiye sistemimiz modernist ve batıcı yaklaşımların

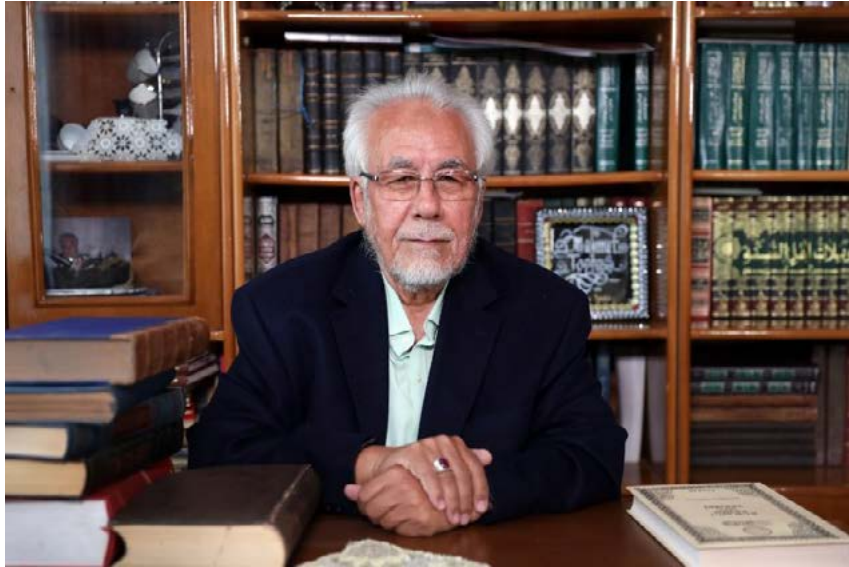

bir çıktısı olduğu için şu haliyle mümkün görünmüyor. Son yarım asırdır köklerimize dönme çabası meyvesini verdikçe eğitim sistemimiz de bize özgü şekillenecektir. Bu durumda kelime ve kavramlarımız da bize özgü olacak, müfredat ve muhtevamız da. Basiretli ve ferasetli kişi ve topluluklar da böyle böyle ortaya çıkacaktır. Şahsen bu konularda mesafe kat ettiğimizi ama henüz alacak çok yolumuz olduğunu düşünüyorum. Bu konuda ümitsiz değilim. Yetersiz olmakla birlikte eğitim, kültür, sanat, tefekkür gibi birçok alanda azımsanmayacak mesafe aldığımızı düşünüyorum. Bu alanlarda sürekli kendimizi zayıf görmemizi de çok sağlıklı bulmuyorum çünkü potansiyel olarak ve dayandığımız sağlam temeller itibarıyla basiret ve ferasete çok uygun altyapımız/kodlarımız olduğu kanaatindeyim. Basiret ve ferasetin bireysel ve toplumsal olarak yaşantımıza tam nüfuz etmesiyle birlikte eğitimi de bütüncül kavramış olacak; ilim, amel, terbiye, irfan vb tüm boyutlarıyla nesiller yetiştirmesini sağlayabileceğiz diye ümit ediyorum.

MAHMUT TOPTAŞ
“AT BAĞLANAN YERDE
NAMAZ KILMAMIZI
LAYIK GÖRDÜLER”

EMİNE
DOLMACI

Gazeteci

Ayasofya Camii, 1991 yılında ibadete açıldığında imamlığını yapan Mahmut Toptaş, o günlerde ciddi kavga vermiş bir isim. Vaazında, “Bizi Avrupa Topluluğuna almıyorlar, at bağladıkları yere lâyük görüyorlar” dediği için görevden alınmış. Mahmut Toptaş’ın oradaki görevi bu konuşmalardan dolayı kısa sürdü ancak hem vaazlarında, hem üniversite öğrencilerine sohbetlerinde hem de yazılarında doğruyu söylemekten vazgeçmedi. Şimdi de, “Kuran’ın içerde okunmasına izin veren zihniyet, dışarda uygulanmasına geçit vermiyor. Asıl odur bizim istediğimiz, Kuran’a özgürlük” diyor. Toptaş ile Ayasofya’nın açılışı, o dönemde yaşananlar ve günümüzdeki değişimi konuştuk.

Ayasofya, İslam dünyası ve Hristiyanlar için neden önemli?

Dünyada bazı tarihi eserlerin ilk olanları çok değerlidir. Çünkü ilk olanlar daha sonra gelenlere örneklik yapıyor. Bu tarihi eserlerde, şiirde, yazıda, her şeyde böyledir. Onun için insanlar arasında en değerli olanlar peygamberlerdir. Çünkü ilk insan peygamberdir. Ayasofya Camii de ilklerdendir. Diğer sebeplerine gelince; Ayasofya, üzerinde secde ettiğimiz yerdir, bir de hilalin haça galip geldiği yer olmasıdır. Onlar, Türkiye’de hükümleri geçmeye başlayınca niye başka bir camiyi değil de Ayasofya’yı müze yaptılar? Alman’ın, İngiliz’in, Yunan’ın, Amerikalının ne işi var benim Ayasofya’mda. Benim bir binam var, dört yüz yıl namaz kılımışım. Geliyor, “Ben camilikten çıkaracağım müze yapacağım” diyor. Şimdi de biz cami yapınca bütün o devletler ayaklanıyor. Demek ki, bunu hilal-haç kavgası olarak görüyorlar.

Ayasofya Camii’nin 1934’te müzeye çevrilmesinden 57 yıl sonra imam hatip olarak görevlendirilen ve cemaatle namaz kıldırın ilk kişi sizsiniz. O günü anlatabilir misiniz?

Yok, benden önce de namaz kılındı. Demirel, Erbakan ve Türkeş’in desteğiyle bir hükümet kurmuştu. O hükümet döneminde darbe öncesi kısa bir süre açıl-

dı, darbeden sonra da kapandı. Ama açılış ve kapanışlarda hiç yazışma yoktur. Diyanet telefon eder İstanbul Müftülüğüne, “Ayasofya’yı açın” der. Demirel döneminde böyle olmuştur, benim göreve başladığım dönemde de böyle.

O zaman Turgut Özal iktidarda idi, Diyanet’e ilgili bakan telefon ediyor. Başkan, İstanbul Müftülüğünü arıyor. O da Eminönü Müftüsüne telefon ediyor. Müftü efendi ise bana resmi bir yazı yazarak “Görevine başla” diymiyor. Telefon ediyor ve diyor ki, “Pazar günü Ayasofya’da öğle namazını kıldıracaksınız.”

CAMİLİĞİ HIÇBİR ZAMAN KALDIRILMADI

Daha önce de görevlendirilen başka imam ve müezzinler var mıydı peki?

Burası müze olarak kullanılır, fakat resmiyette camidir. Kanunen Ayasofya’nın, camiliği hiç kaldırılmamış. Orada üç imam, yedi müezzin varmış müzeye dönüştürüldüğünde. İki imamla altı müezzin başka camilere kaydırılmış. Bir imamla bir müezzin kadrosu Ayasofya’da kalmış. 1951 yılında Diyanet İşleri Başkanı olan Eyüp Sabri Hayırlıoğlu, müezzinlik kadrosunu başka yere vermiş. İmamlık benim zamanıma kadar gelmiş ancak lojmanı, mevlidi, cenazesi olmadığından

külfetli bir yer orası. Ben de Edremit vaizliğinden istifa edip geldim İstanbul'a, o sırada Ayasofya'nın imamı emekli olmuş. Bir arkadaş, "Buraya imtihana gir" dedi. Girdik. 1991'deki açılışta büyük etki Türkiye gazetesinindir. 1 milyonun üzerinde satıyordu o dönem. Ona Milli gazete, Yeni Asya gazetesi, bazı gazeteler de yayınlarıyla destek oldu ve açılmasına karar verdi Ankaradakiler. Açılmasına derken milletin ağzının kapatılmasına yani. Sultan mahfili değil padişahların at bağladığı bölüm açılmıştır. Toplam 150 kişi alır orası sıkıştırırsak. Orada ben bir pazar günü öğle namazı ile başladım. Dört minaresine hoparlörü bağlattım. Sonradan bir ara kestirdiler üçünü. Ondan sonra da o günden bugüne devam ediyordu orası.

Kalabalık mıydı, nasıl bir cemaat vardı?

Bir kere içerisi dolmuştu, dışarda da cemaat vardı. Her gün 4-5 gazete muhabiri olurdu basından. Bir gün onları topladım, "Bakın" dedim, "Sultan mahfilini açmadılar." Oysa, bütün basın "Sultan Mahfili açıldı" diye verdi haberi. "Sultan mahfiline şu kapıdan sonra girilir. Kapı kilitli. Benim buradan girmem yasak, anahtar da benim elimde değil, devletin elinde. Vermiyorlar bana, öbür taraftan içeriye girebilmem için de benden bilet parası istiyorlar" dedim. "Bunlar Fatih Sultan Mehmet gelse ondan da bilet parası isteyecekler ama Fatih bizim gibi değil o girmesini bilir, zaten bilmiş" dedim. Bu sözler manşet oldu. Ama ikinci gün yine "Sul-

tan Mahfili açıldı" dediler. Gazeteler öyle veriyorlardı Özal'ın gözüne girmek için.

GÖREVDEN ALMAYA KARAR VERMİŞLER

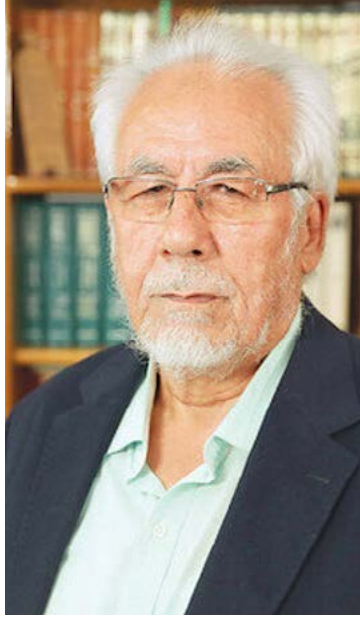
Hocam iki aydan sonra göreviniz sona erdi, ne oldu da bu kadar kısa sürdü?

Beni görevden almaya karar vermişler. Cuma günleri doluyor ya cami, içerisi değil dışarıları doluyor. Ben çeşmenin ön tarafında kıldırıyorum namazı; hutbemi içerde okuyorum, seccademi de alıyorum dışarıya çıkıyorum ve cemaatin önünde namazı kıldırıyorum. Derken, "Biz seni alacağız" dediler, müfettiş gönderdiler. Bir konuşmamda da gerçeği daha açık ifade etmişim, aldılar. Ben

de önce imamlığa geçtim, oradan da benim zaten vaizlik hakkım vardı, İstanbul merkez vaizliğine atamam yapıldı.

Gençken Ayasofya açılışın diye slogan atıp, makam mevki sahibi olunca bir şey yapamayanlardan şikayet ediyorsunuz...

O olay şöyle gelişti. Cumhuriyet gazetesinden bir muhabir röportaj yapmaya geldi. “Özal’ın bakanlarından Mehmet Keçeciler, Cemil Çiçek, Halil Şıvgın, Namık Kemal Zeybek üniversite yıllarında ‘Ayasofya açılacak zincirler kırılacak’ diye slogan atmış isimler. Şimdi yetki bunlara geçtiği halde neden açmazlar. Sizin yorumunuz nedir?” diye sordu. Ben de, “Sizinkini dinleyeyim” dedim. “O günlerde 1 milyonun üzerinde imza vardı Ayasofya açılışın diye. TBMM başkanlığına teslim edildi. 1 milyon değil 70 milyon imzalarsa Avrupadan gelen bir imza bundan ağır basar” şeklinde cevapladı. Ardından da “Sizinkiler niye açmıyor?” dedi. Ben de cevap verdim: Bu arkadaşlar samimi olmasına samimi. Yürüyüşleri yapmışlar, bakmışlar öyle bağırmaıyla çağırmaıyla olmaz. Anahtar Ankara’da, Büyük Millet Meclisi’nde demişler. Koşarak gitmişler, anahtar almak için ama kapıdan giren ağzını kapatıyor. Hiç Ayasofya kelimesini kullanmıyorlar. Ben içeri girip de görmediğimden ne gösteriyorlar bilmiyorum.

AT BAĞLANAN YERE UYGUN GÖRDÜLER

O dönem “Ben halk, Ayasofya’ya biletsiz olarak kabul edilmediği sürece girmeyeceğim” de dediniz. Bu pasif direniş değil mi?

“Ayasofya açılmadı” diyorum ben hep o günlerde. Ayasofya açılmadı, padişahlarımızın at bağladığı yer açıldı. Avrupa Birliği’nin adı böyle değildi eskiden, Avrupa Topluluğu olarak geçiyordu, kısaltmasına da AT diyorduk. O günlerde Dışişleri Bakanı görüşmelerden geldi Türkiye’ye, “Kültür farkınız var diye bizi almıyorlar” dedi. Onu Mehmet Ali Birand haberlerde şöyle çevirdi: “Müslüman olduğumuz için almıyorlar ama siyasetlerimiz

Müslüman kelimesini kullanmıyorlar. Kültür farkınızdan dolayı almıyorlar diyorlar.” Ben de, “Bizi Avrupa Topluluğuna almıyorlar at bağlanan yere uygun görüyorlar” dedim Cuma vaazında. Cemaatten biri, “Hocam buna da şükür, buna da şükür diyor”.

Ben de kürsüden, “Yahu sizin malınız, Müslümanların malı, tapusu Fatih’in üzerine. Türkiye Cumhuriyeti’nin verdiği tapu, 1936 tarihini taşıyor. Kullanım alanı 6 bin 644 metrekare. Bize 100 metrekaresini verdiler 70 yıl sonra, bunun neresine teşekkür edeceksin” dedim. Bu suçmuş tabi.

Peki hocam düünden bugüne ne değişti de Ayasofya 2020 yılında açıldı?

Siz, 1970 öncesini bilmezsiniz. Türkiye’de siyasetin yürüncesini Erbakan hoca değiştirdi. 69’da bağımsız milletvekili oldu, sonrasında Milli Nizam Partisi’ni kurdu. Şu anda görev yapan Cumhurbaşkanımız da aynı partiler içerisinde hizmetler vererek rotayı değiştirdi. Batıya çevrilen rota, İslam’a çevrildi. O günden bugüne çok şeyler değişti, her sahada temiz insanlarımız yetişti. Onun içindir ki kimse itiraz etmedi Türkiye’de. Homurdandılar ama homurtuyu bile duymamamız için özel tedbirler aldılar oy kaybederiz diye. Oy, bazılarının tanrısıdır. “Tanrı putumuzu rahatsız etmeyelim” diye içlerinden homurdandılar.

TALEBİMİZ KURAN'A ÖZGÜRLÜK

Siz ilk namazı orada 1991'de kaldırdınız, sonra 2020'de tam anlamıyla açıldı. Neler hissettiniz?

Tabii her Müslüman gibi ben de sevindim. Ayasofya, bir kavganın sembolü olduğundan dolayı özel bir değer veriyoruz. Cami niçin yapılır, Allaha olan kulluk görevlerimizden biri orada icra edildiğinden. O kulluk görevini bir solcuya anlattım; "Halk hareketidir bizim namazlarımız" dedim. Her Cuma günü bir halk hareketi; omuz omuza veriyorlar, aynı yöne dönüyorlar, Allah kelamını okuyorlar ve onun emrini yerine getiriyorlar. Bine yakın emri var Rabbimin, uygulama kitabına yasak devam ediyor. Kur'an'ın içeride okunmasına izin veriyor aynı zihniyet dışarda uygulanmasına 'geçit yok' diyor. Asıl odur bizim istediğimiz. Yani Kuran'a özgürlük. Camiler Kur'an'ın okunduğu mekânlardan biridir. Özal döneminde Topkapı Sarayı'nda Kur'an okunmaya başlandı. Allah'ın melekleri ile Topkapı'nın direklerine okuma devam ediyor. Topkapı'da Kuran'ı Kerim okuma geleneği Yavuz'la başlamıştı. Niye orada okunuyordu? Müslümanların anayasasıydı Kuran'ı Kerim. 24 saat padişah, vezirler ve tüm yetkililer uygulananların Kur'an'a uygunluğunu veya uygunsuzluğunu denetlemek için anayasayı devamlı okuyorlar veya dinliyorlardı. Türkiye'de uygulanan

anayasayı okuma ekibi var mı, var. Ama Allah'ın kitabını böyle okuma kurumumuz var da, uygulama Türkiye'de yok.

Ne öneriyorsunuz hocam?

Okunması ve uygulanması lâzım. Fakülteler, "Bu Allah kelamı, günümüzde şu sorunu şu ayetle çözebiliriz" diyebilmeli. İlahiyat fakültelerimiz bunu yapmıyorlar. Ben oradan mezun olduğum için söylüyorum. Orası "cısss" diyor adam. Hâlâ böyledir, şu anda. Kuran'ı günlük hayatta sorunlara çözüm bulunması ve başvuru mercii olarak görmüyor...

2000'den önce doktora tezlerine bakın, ilahiyatların doktora tezlerine özellikle. Muhammed (sav) bu konuda şöyle diyor diye yazıyor. Tez hocası, "Orayı yani (sav)'i sileceksin, Muhammed de böyle diyor şeklinde değiştireceksin" diyor. Bilim adamının tarafsız olması gerekiyormuş. Yahu yeryüzünde tarafsız bir adam var mı? Bir tane gösterebiliriz, şu adam tarafsız desinler. Öyle bir şey yok. Müslümanın tarafında olmayacaksın, onun tarafında olacaksın. Bunu öncü abilerimizin doktora tezlerinde de görebilirsiniz. Hâlâ devam edenler var. Ne olur ne olmaz, batıdan bir üniversite çağırır. Onlar araştırıyorlar, notlarını tutuyorlar bunların.

HÂLÂ GÖLGEMİZDEN KORKUYORUZ

“Ayasofya’da Tefsir, Hadis, Fıkıh Kürsüsü kurulmalı, başında fetva vermeye de yetkili bir din görevlisi olmalı” diyorsunuz. Bu önerinizi ilettiniz mi ilgili makamlara, böyle bir plan var mı?

Herkesin içinden çok güzel şeyler geçer. Öbürlerinin homurdandığı gibi bizimkiler de iyiliği homurdanıyorlar. Bir gölgeden korkuyorlar, o gölge de kendileri. Onu Ayasofya’da gördük.

Bir şey olmazmış, korkuyu biz kendimiz üretirmişiz. Hayvanlar gelirmiş aslanın inine, aslan da inin önünde yatarmış. Bir gün öyle, iki gün öyle, üç gün yattığını hiç görmedik demişler. İhtiyaten tilkiyi göndermişler. Aslan ölmüş de ölüsünden korkarlar. Gavurluk öldü aslında. Ben Avrupada yaşamış bir insanım. Yüzde 90’ının inanmadığını gördüm. “Maaşından kiliseye para kesmeyin” diyen çoğunluktadır. Ama siyasiler neden konuşurlar; uluslararası ilişkilerde güç odaklarından biri de dindir. İnanmayan bile Hristiyanlığı savunma rolündedir.

1934’te yıkılan Fatih Medresesi’nin derhal aslına uygun olarak yapılması ve Dini Yüksek İhtisas Merkezi olarak eğitim vermesi gerektiğini savunuyorsunuz. Bu medresenin önemi nedir, ne yapmalı?

O bina yeniden yapılmalı. Türkiye’de dini eğitimin en yüksek seviyesi Haseki Eğitim Merkezi’dir şu an. İlahiyat mezunlarından alınır. Erbakan Hocanın başbakan yardımcılığı döneminde açılmıştır. Ben üçüncü dönem mezunuyum, en azından 2 bin insan oradan mezun oldu 1974’ten bugüne kadar. Emin Saraç Hoca mesela, her ayetin ve hadisin günümüzde şöyle anlaşılması, uygulanması gerekir dediği için “Hocam sizi istirahate alalım” dediler. Yani birini “Sen milleti uyandırıyor” diye görevden aldılar. O hâlâ çözülmüş değildir. Suudi Arabistan’da en değerli hocalar, ‘Firavun böyle dedi, Musa Aleyhisselam da böyle dedi’ diye tefsir dersinde anlatıyor. Şu anda bu sözü söyleyen adam Firavun’un söylediğini söylüyor diyorum. Rabbim örnek olarak Firavun’u vermiş. “Batı cephesinde yeni bir şey yok”. Ne söyledilerse Firavun söylemiş, ne söyledilerse şeytanın dilinden söylenmiş. Ne yaptılarsa Lut kavminde örnekleri var. Biz de söylemiyoruz yeni bir şey. Ama biz peygamberlerin sözünü, Rabbimizin kelamını söylüyoruz.

Fatih Sultan Mehmet'in Ayasofya Vakfiyesi

“

İşte bu benim Ayasofya Vakfiyem, dolayısıyla kim bu Ayasofya'yı camiye dönüştüren vakfiyemi değiştirirse, bir maddesini tebdil ederse onu iptal veya tedile koşarsa, fasit veya fasık bir teville veya herhangi bir dalavereyle Ayasofya Camii'nin vakıf hükmünü yürürlükten kaldırmaya kastederlerse, aslını değiştirir, furuuna itiraz eder ve bunları yapanlara yol gösterirlerse ve hatta yardım ederlerse ve kanunsuz olarak onda tasarruf yapmaya kalkarlar, camilikten çıkarırlar ve sahte evrak düzenleyerek, mütevellilik hakkı gibi şeyler ister yahut onu kendi batıl defterlerine kaydederler veya yalandan kendi hesaplarına geçirirlerse ifade ediyorum ki huzurunuzda, en büyük haram işlemiş ve günahları kazanmış olurlar. Bu sebeple, bu vakfiyeyi kim değiştirirse; Allâh'ın, Peygamber'in, meleklerin, bütün yöneticilerin ve dahi bütün Müslümanların ebediyen **LANETİ ONUN VE ONLARIN ÜZERİNE OLSUN**, azapları hafiflemesin onların, haşr gününde yüzlerine bakılmasın. Kim bunları işittikten sonra hâlâ bu değiştirme işine devam ederse, günahı onu değiştirene ait olacaktır. Allâh'ın azabı onlarıdır. Allâh işitendir, bilendir.

”

AYASOFYA CAMİİ

“
Gençler! Bugün mü,
yarın mı, bilemem;
fakat Ayasofya açılacak!
Öylesine açılacak ki,
bu millete iyilik etmiş
sanılan kötülerle, kötülük
etmiş sanılan iyilerin
gizli dosyaları da onun
mahzenlerinde ele geçecek.
”
Necip Fazıl Kısakürek

“
1370 yıl önce ana
rahminde idik.
Malazgirt'te dünyaya
gözlerimizi açtık.
Söğüt kırlarında
çocukluğumuzu geçirdik.
Ayasofya'nın minareleri
altında büluğa erdik.
”
Nurettin Topçu

“
Vatan Ayasofya,
Hacı Bayram,
Akşemseddin, Eyüp
Sultan ve Hacı
Bektaş'tır.
”
Mustafa Kutlu

“
*Bu olacak Ayasofya,
bu muhakkak olacak... İkinci bir
fetih, yine bir ba'sü ba'delmevt...*

Osman Yüksel Serdengeçti
”

“
*Ayasofya ruhtur,
diğer camiler
sadece bedendir.
Ruhsuz bir beden
ölüden farkı yoktur.*

Gökhan Çayırılı
”

“
*Ayasofya geçmişimizdir;
Peygamber müjdesiyle fethi gerçekleştiren
şerefli kumandan ve askerlerin bir
hatırasıdır. Fethin sembolüdür.
Kilise iken cami olması tarihin
akışını değiştirmiştir.*

Mithat Cemal Kuntay
”

“
*Ayasofya'yı ibadete açacak
olan partinin memlekette
fevkalade itibarı yükselir.
Hayrettir, bu bile kimseyi
kıpırdatmamıştır. Akla
aykırı bir şey. Kedinin
kedilik yapmaması gibi
bir şey. Ters bir şey, insan
düşünürken idrak etmekte
bocalıyor. Ayasofya yeniden
cami olarak açılın için her
ne söylenen olursa milletin
arzusuna tercüman olur*

Ahmet Hamdi Tanpınar
”

“
*Mahzun Ayasofya
“Ulu mabed,
neye hicrana büründün böyle,
Fatih'in devrini
bir nebze olsun söyle!
Beş vakit loşluğunda saf saftık,
Davetin vardı dün ezanlarda,
Seni ey mabedim utansınlar,
Kapayanlar da, açmayanlar da!”*
”

“ Ben, henüz yavru sayılacak yaşlarımda, Ayasofya'daki bu Kadir gecelerini görmüştüm. Çocuk ruhum, o gecelerde, binlerce ve bir çocuk görüşü için, onbinlerce Müslümanın ses, bir ruh, bir vücut gibi dalgalanışı karşısında derin heyecan duyar, sanki ruhum yanardı. Benim o yaşta gördüğüm Ayasofya kubbesi bugünkünden defalarca büyüktü. Bu kubbenin o gecelerdeki maneviyatını ise, sonraları, Edirne Selimiye Camii'nde ve bilhassa İstanbul'un Süleymaniye'sinde, bu sefer, daha milli bir gururla görmüştüm.

Nihad Sâmi Banarlı

“ Batı, İstanbul'un fethini ve Ayasofya'yı hiçbir zaman unutmadı.

Halil İnalçık

“ Sofya bilgelik demektir. Yani Ayasofya kutsal bilgelik anlamına geliyor.

Ahmet Ümit

“ Kubbe, en serbest ve en muhteşem tekâmülünü ve mesnet açıklığındaki rekorunu Roma'da değil, İstanbul'da buldu. Geniş ve cür'etkârane yapılmış kubbesiyle Ayasofya, o ana kadar yapılan bütün emsalini gölgede bırakmıştır... İnşa eden üstatların temayülü, şarki [Doğu] Roma'nın emperyalizmmini bir timsal halinde tebarüz ettirmektir. Heybetli bir görünüşle nazarları üstüne çekmek emelinden doğan ilk saray kilisesi budur.

Bruno Taut

“ İstanbul İmparatoru On birinci Konstantin, Ayasofya'dan çıkarak ata bindiği gecenin ertesi günü, Ayasofya'nın kapısı önünde, yirmi iki yaşında bir delikanlı atından yere atlayacak, secde edecek ve secdeden doğrularak, resmi kavuğunu çıkaracak, yerden aldığı toprağı başına atacak, İstanbul fethini nasip eden Allah'a şükredecek. Bu delikanlının adı artık "Fatih"tir, Sultan Mehmed değil.

Mithat Cemal Kuntay

BUGÜN MÜSLÜMANLARIN EN ÖNEMLİ PROBLEMİ BASİRET BAĞLANMASI

İHSAN
FAZLIOĞLU

■ *“Türkiye’de belirli sorunları siyasete, politikaya atmak ucuz bir entelektüelliktir. İktidar sadece politik iktidar değildir. Bilgi iktidarı, dini iktidar da sözkonusu. Yani toplumsal ölçekte çeşitli anlam değer kürelerini elinde tutmak da bir iktidar alanı oluşturmaktır.”*

İyi bir sahih düşünce için dakik bir dilimizin olması gerektiği izahtan varestedir. Gerçekliği dil üzerinde yakalayıp idrakimize taşıdığımızı göre elden geldiğince kullandığımız kavramları hangi dil içerisinde düşünüyorsak delaletlerini çok dakik bir şekilde belirlememiz lâzım ki sahih bir düşüncemiz olsun. Bu tıpkı matematiğe benzer. Matematikte hesabı çok dakik yaparsınız. Herhangi bir virgül bile sizin matematiksel gerçekliğe idrakinizi belirler. Bu dinde de böyledir aslında. Bizim dil hassasiyetimiz maalesef zayıfladığı için bunu ihsas edemiyoruz. Kavramların sınırlarının belli olması ve her bir kavramın mefhumu ve karşılık geldiği gerçekliğin iyi tayin edilmesi gerekir. Bu açıdan basiret kelimesi ve firaset kelimesi Türkçede galat-ı meşhur feraset diye biliniyor. Hâlbuki feraset at yetiştirmekle alakalı bir şeydir. Bu aslında firaset. Ama galat-ı meşhur olarak feraset de kullanılıyor.

ÖNDER bunu düşünürken ne hesapladı bilmiyorum ama açıkçası benim kaygılarıma da denk gelen bir başlık olduğunu söyleyebilirim. Çünkü günümüzde Müslümanların en önemli problemi basiret bağlanması ve feraset paslanması olarak formüle edilebilir. Bir körleşme var. Bu körleşmenin nedenlerine girme-

yeceğim. Bunun çok çeşitli nedenleri olabilir. İktidarla alakalı olabilir. Bu iktidarı illa politik iktidar olarak düşünmeyelim. Türkiyede belirli sorunları siyasete, politikaya atmak ucuz bir entelektüelliktir. İktidar sadece politik iktidar değildir. Bilgi iktidarı, dini iktidar da sözkonusu. Yani

toplumsal ölçekte çeşitli anlam değer kürelerini elinde tutmak da bir iktidar alanı oluşturmaktır. Sebebi bunlar olabilir. Yani gerek basiret bağlanması gerek firaset paslanması diyebileceğimiz kısaca bir körleşme var ve bu körleşme bizim gerçekliği idrak etmemizi, olup biteni algılamamızı engelliyor.

Şimdi yeri gelmişken şunu da ifade edelim; kavramlar dedik ya. Mesela kalp kelimesini bile konuşurken bazı zaman yanlış anlıyorsunuz. Kalp aslında insan bilişselliğinin, aklın başka bir adıdır. Akıl istidlali olması bakımından vicdan adını alır. Yani bizim kondisyonumuzun, bilişsel faaliyetimizin bir ifadesidir. Dolayısıyla bizim geleneğimizde özellikle Taşköprülüzade'nin Miftâhû's Saâde'sinde bu geçer. İlim, aklın ibadetidir çünkü İslam'daki her ibadet belirli bir organın terbiyesine yönlendirmiştir. Oruç, namaz, hac gibi. İlim doğrudan aklın ibadeti ve terbiyesidir. İbadet de aynı zamanda terbiyedir. Bu da göz önünde bulundurulması gereken bir şey. Biz niye ibadet ederiz? Bir kere bu ibadet aslında evrendeki her tür varlığın yaptığı bir şeydir. İbadet şu demektir aslında; bir şey ne üzerine yaratıldıysa o şeyi yapması onun ibadetidir, kulluğudur. İnsanın en temel mümeyyiz vasfı akıl olduğu için aklını kullanması onun ibadeti ve kulluğudur. Ve bu kulluk aynı zamanda terbiyedir.

Terbiye aslında bir şeyi sınırında tutmak demektir. İnsan eğer aklını ibadetle terbiye etmiyorsa aklını sınırda tutamaz. Yıkıcı bir hâl alır. İbadet bir açıdan aklın terbiyesidir. Din terbiye etme, sınırda tutma anlamına da gelir.

İNSAN AKLININ SINIRI DİN VE TERBİYE İLE SAĞLANIR

Din aklın terbiyesidir derken bizim ulemanın kastettiği de budur. Terbiyeyi basit anlamıyla oturup kalkma, konuşma değil sınırda durma, sınırda tutma olarak anlamamız gerekiyor. Terbiyesiz bir çocuğa niye terbiyesiz dersin? Oturma, kalkmasını bilmiyor, sınırında değil diye. Terbiyeyi sınırda tutma olarak görürsek ibadetin çok işlevsel bir şey olduğunu da anlarız. Müslümanın tüm yaşamı ibadettir.

Haram ve helal dediğimizde yine sınırı işaret ederiz. Haram da sınır demektir. Öbür türlü düzeni, nizamı sağlayamazsınız. Mesela güneş, '5 milyar yıldır dönüyorum, çok döndüm' deyip yolunu değiştirse sınırını çiğnemiş olur. Onun sınırı bellidir. O açıdan insan aklının sınırı da din ve terbiye ile sağlanır. Bu da mahlukâtı aklın şerrinden korumak içindir.

Basiret ve firaset hem klasik gelenekte hem modern metinlerde ayrıntılı bir şekilde incelenir. Kur'an-ı Kerim, hadisler ve tasavvufta olduğu gibi fıkhıta da basiret ve feraset bölümleri vardır. Ancak ben daha çok kendi alanım açısından meseleye yaklaşıp basiretin ve firasetin olup biten olayları idrak etmek açısından işlevlerinden bahsetmek istiyorum.

İster basiret ister firaset isterse basar olsun hissî yani duyuşal bir şeydir. Bir duyuş organından, gözden bahsediyoruz. Bunu somut gerçekliğe değmek olarak tanımlayabiliriz. Biz gözümüzle de diğer duyuş organlarımızla da gerçekliğin belirli türlerine değiyoruz. Koklama duyuşu, tat alma duyuşu, işitme gibi. Gerçekliğin değdiğiniz noktaları onlar ama göz en güçlü organ olarak kabul ediliyor. Gözle şekil dediğimiz yapıyı yakalıyoruz. Dolayısıyla gerçekliğe değiyoruz. Bu hissi yaşadığımızda, gerçekliğe değdiğimizde yapıp ettiklerimizin anlamını yeniden sorgulamamız lâzım. Şöyle düşünelim; dünya bize kendini sunuyor, fiziksel gerçeklik bize kendisini dokunduruyor. Biz bununla yetinmiyoruz. Yetinmiş olsaydık bilimler

ortaya çıkmazdı. Tüm bilimlerin aslında basarın bize verdiklerini aşma işidir. Firaset de aynı şekilde basarın ötesine geçmektir.

HAKİKATİ GÖRME YOLLARI

İlginç bir şekilde ister basiretin ister ferasetin anlamlarına bakalım hepsinin ortak noktası bir şeyin iç yüzüne vakıf olmak ve hakikati görmektir. Hem basiret hem ferasetin anlam farklılıklarına rağmen keşişim kümesi bir şeyin iç yüzünü idrak etmek, gerçekliğini ve hakikatini yakalamak. Bu ilginç bir şey. Biz çıplak gözle yani basarla niye gerçekliği yakalayamıyoruz? İlim felsefesinde verdiğimiz meşhur bir basar örneği vardır. Biz bir masaya ya da bir ağaca baktığımız zaman o nesnenin kendini bize bir sunuşu var. Duyu organlarımızla bunu algılayabiliyoruz. O basarın gerçek olduğu üzerine konuşuruz değil mi? Ama bir bilim adamı geldiğinde onun atom altı yapılardan kurulu olduğunu, boşluklar içerdiğini bize basarın yani gözün sunduğu gerçekliğin aslında sunulduğu gibi olmadığını, onun arkasında bir yapının bulunduğunu söyler bize. Sadece bugünkü bilim bunu söylemiyor. Mezopotamya'da da bu böyleydi Yunan'da da, İslam'da da. Kelamcılar tüm nesnelere cevher-i fertlerden kurulu olduğunu söylediklerinde de aynı şeylerden bahsediyorlardı. Bu ne demek?

Ağaca bakıyorsun ama gördüğün ağaç değil o cevher-i fertlerden oluşuyor.

Neticede insanın her eylemi bir diğerinin uzantısıdır ve birbirinden kopuk değildir. Yani basarın bir uzantısıdır. Firaset de basarın uzantısıdır. Bu her şeyde böyle. İtikat, fıkıh, kelim, tasavvuf diye yan yana koyuyoruz sanki birbirinden kopuk kompartımanlar gibi. Bunlar birbirini doğuran, birbirinin içinden çıkan ve birbirinin uzantısı olan şeyler.

BASİRET AKILLA BAKMAK DEMEKTİR

Bir insanın gözü yoksa basireti eksik olur. Bir insanın basireti yoksa firaseti eksik olur. Dolayısıyla basiret basarın, firaset basiretin uzantısıdır. Biz masaya baktığımız zaman masanın bize kendisini sunduğu şeklin ötesinde bir sunum olduğunu söylediğimizde basiret alanına giriyoruz.

Hem basiret hem ferasetin anlam farklılıklarına rağmen keşişim kümesi bir şeyin iç yüzünü idrak etmek, gerçekliğini ve hakikatini yakalamak. Bu ilginç bir şey. Biz çıplak gözle yani basarla niye gerçekliği yakalayamıyoruz?

ruz. Zira basiret akılla bakmak demektir. Biz gerçekliğe duyularla baktığımızda basar dediğimiz hadise, akılla baktığımızda ise basiret dediğimiz durum ortaya çıkıyor.

Kalp ile akıl arasında bir fark yok. İhyâ-u Ulûmî'd-Dinde İmam Gazali bunları açıklıyor. Klasik metinlerde de çok açıktır. Akıl derken genelde kastettiğimiz istidlali olan akıldır. Bugünkü adıyla rasyonel olan akıl. Dolayısıyla kalbi bunun karşısına koyabiliriz. Kalp genel anlamda aklın bir fonksiyonudur. Aklın başka fonksiyonları da var. Bunlardan biri de istidlaldır. Akıl ise hepsini kuşatan bir kavramdır. Anlattığım şeyler günlük hayatımızla çok alakalı. 'Gökyüzüne bakın' diyor Cenab-ı Hak. 'Çıkıyoruz, bakıyoruz.' 'Cenab-ı Hak nice şeyler yarattı' diyoruz gidip yatıyoruz. Bu bakmak. Ya da bir siyasi olaya bakıyoruz, takip ediyoruz. Bizim problemimiz tam da burada başlıyor.

İDRAK İLİMLE MÜMKÜNDÜR

Meselelere akılla bakmayı beceremiyoruz. Akılla bakmak çok önemli bir şeydir ve alimlerimiz bunu çok güzel ifade ederler. Taşköprülüzade bunu İhlas suresi tefsirinde anlatıyor üstelik. 'Baktığın şeyi kurucu unsurlarına ayırarak düşünmek gerek' diyor Taşköprülüzade. Basiret budur.

Bir şeyi kurucu unsurlarına ayırıp düşündüğünde o meseleyi bilgiye dönüştürürsün. Tek başına göz ile gerçekleşen olgu yani basar olayları bilgiye dönüştürmez. Şekil olarak zihnimizde onu taşıyabiliriz, muhayyilemizde onu canlandırabiliriz ama bilgiye dönüştürebilmemiz için onun kurucu unsurlarına gitmemiz lazım. Bütün bilimler fizik, astronomi, kimya, biyoloji hatta sosyal bilimler esas itibariyle konu edildiği olayların kurucu unsurlarına gidip onu bilgiye dönüştürme işidir. Kişisel kanaatime göre son dönemin en önemli entelektüellerinden biri olan Mustafa Sabri Efendi'nin Mevkıf'ın girişinde çok ilginç bir cümlesi vardır. Diyor ki; bilgi yani ilim bizim evrenle ilişkimizin köprüsüdür. Çünkü biz evreni bilgiye dönüştürerek zihnimize taşırız.

İnsanın kendisi dahil her şeyi idraki, onları yakalaması ve kendisine taşıması ilimle mümkün olur. Bunu da olayların kurucu unsurlarına geri gidip tefekkür ederek yapar. Diyelim ki fizik dünyasına bakıyoruz; atom altı yapılarına kadar indik. Kelamcılar bunu cevher-i fert ifadesiyle anlatmaya çalışıyor. Bugün gelişen teknikler çerçevesi içinde biz o kurucu unsurları daha farklı idrak ediyoruz. Ama bunu yapıyoruz. Fizik bilimlerde bunu yaptığımız gibi sosyal bilimlerde de benzeri şekilde bakıyoruz.

Cenab-ı Hakkın mahlûkatı ve masnuatı gerçektir. Şunu açıkça söylememiz lâzım klasik düşünce geleneğimizin uğraştığı iki temel sınır vardır. Biri sofizmdir. Yani hakikat ve gerçek diye bir şey yoktur.

İbn Haldun'un Mukaddime'sinde devletin kurucu unsurları nelerdir? Bir sürü kavram üretiyor. Ve konu aldığı sosyal gerçekliği, toplumsal gerçekliğin dayandığı en temel nesnelere bize vermeye çalışıyor. Biz de onun üzerinden devlet, toplum ya da ekonomi denilen gerçeklikleri kavriyoruz, yakalamaya çalışıyoruz. Dikkat edin aslında bilimde ilerleme nedir? Olayların kurucu unsurlarını, kurucu kavramlarını değiştirmedir. Eskiden madde suret diyorsun şimdi kuantum diyorsun ya da daha başka terimler kullanıyorsun. Dolayısıyla basiret esas itibariyle olgun olayların kurucu unsurları dikkate alınarak tefekkür edilmesi demek. Şimdi düşünelim bakalım biz bunu ne kadar yapıyoruz?

DÜŞÜNCE GELENEĞİMİZ GERÇEKÇİDİR

İslam düşünce geleneği tüm renkleriyle çok çok az istisnası vardır- gerçekçidir. Biz gerçekliği ihmal ederek düşünmemişiz hiç.

İbni Sina geleneği de gerçekçidir, kelam da gerçekçidir. Çünkü Cenab-ı Hakkın mahlûkatı ve masnuatı gerçektir. Şunu açıkça söylememiz lâzım klasik düşünce geleneğimizin uğraştığı iki temel sınır vardır. Biri sofizmdir. Yani hakikat ve gerçek diye bir şey yoktur. Bir de mistizm dediğimiz efsunlu mistik bir dünya, belirsiz yani kullandığımız kavramların delaletleri, mecaz, hakikat ve kinaye birbirine karışmış daha basitleştirirsek. Yani kelimenin bir hakikati var. Kalem dediğinde kalemdir. Hakikatli olmayanın mecaz ve kinayesi olmaz. Mistik dilde hepsi birbirine girmiş. Hakikat nerede başlar, nerede biter, nerede kinaye, nerede mecaz... Çağımızda bir de buna tarihselcilik eklenmiştir. Bizim bunlarla hesaplaşabilmemizin tek yolu var. Gerçekçi olmamız lâzım ve bunun en önemli yöntemi de basiret dediğimiz olgu. Olayları kurucu unsurlarına geri giderek düşünmeyi becerebilmemiz lâzım. Gökyüzüne bakıp 'Cenab-ı Hak neler yaratmış hikmetinden sual olunmaz' deyip yatmamamız lâzım. Bizim akılla bakmayı öğrenmemiz gerekiyor. Geleceğimiz bunu kendi şartlarında yaptı. Aklın çeşitleri şudur budur bunlar tartışılır. Bunun gözden kaçtığını düşünüyorum. Molla Fenari Yıldırım Beyazıt tarafından medreseleri kurmakla görevlendirildiği zaman ilginç bir

şekilde bir arif olmasına rağmen İbn Arabi geleneğinde bir arif olmasına rağmen medreseleri, irfanı, tasavvufu koymuyor. Ne koyuyor onun yerine? Mantık?

İster kevnî olan yaratılmış alemle, ister tenzili olan hangi gerçeklik küresiyle uğraşırsak uğraşalım bunu bir yöntem dahilinde yapmak gerekiyor. Osmanlıların en önemli başarılarından biri doğru yöntemi bulmasıdır. Ki bu yöntem belli bir süre sonra içeriğini kaybedince bir tekrara da döner, çürümeye de neden olabilir. Ama bu insanlığın kaderidir. Matematiksel gerçeklik küresiyle muhatap olurken kullanacağımız yöntemle fiziksel gerçeklik küresi ya da toplumsal gerçeklik küresi ya da dini gerçeklik küresi ayrı olacak. Şimdi biz hepsini birbirine katıp karıştırdık. Matematik gibi din yapıyoruz, din gibi siyaset yapıyoruz, siyaset gibi ticaret yapıyoruz. Dolayısıyla burada basiretimiz körleşiyor. Basiretimiz bağlanıyor.

TECRÜBELERİ KARİNEYE DÖNÜŞTÜRMEK GEREK

Nasıl ki basiret başarının uzantısıydı. Firaset de basiretin bir uzantısı olarak yine bir şeyin iç yüzüne vakıf olmak, bir şeyin hakikatini görmek anlamına geliyor. Ama özellikle karinelere hareket ederek... Çünkü basar da somutluk var, basirette yöntem var, firasette ise karinelere var. Onun için

firaset belirli bir tecrübeyi, belirli bir birikimi gerektiriyor. Bu karinelere hareket ederek sezginizi işin içine katıyorsunuz. Firasetin bir de ön görmeye çok ciddi bir alakası var. Bu açıdan özellikle devlet erkânının firasetle donanması diye bir tabir vardır. Ne demek ön görmek? Mevcut tecrübelerinizi karinelere dönüştürmek. Hayatınız boyunca çeşitli olaylara vâkıf oluyorsunuz, oradan bir tecrübe elde ediyorsunuz. O tecrübeyi karinelere dönüştürüp geleceğe ilişkin öngörülerde bulunmanız lâzım. Buna da firaset deniyor. Bu, firasetin çok uç bir noktadır.

Günlük dilimizde 'at iziyle it izi birbirine karıştı' şeklinde bir deyim vardır. Halbuki at iziyle it izi birbirine çok karışmaz. Bilgi bunu çözer. Basiret bunu çözer. Çünkü at izi bellidir. Ama it iziyle kurt izini nasıl ayıracağız? İşte o firasettir. Firaset tam da her şeyin birbirine girdiği bir ortamda tecrübelerinizi karineye dönüştürüp it iziyle kurt izini ayırt edebilmektir. Ön görme işinizde firaset çok önemlidir. Ulemanın firaset sahibi olması lâzımdır. Çünkü basirette yöntem kullandığı için belirli örüntüleri, belirli benzerlikleri, tekrarları, ritimleri göz önünde bulundurup bir yasallık üretebilir, nedensel bir ilişki kurabilirsiniz. Ama firasette çok dakik nedensel ilişkiler kurmanız mümkün değil, çünkü apaçık değil önünüzde. Dolayısıyla o karineleri ve emareleri yorumlayıp oradan geleceğe ilişkin bir öngöründe bulunup tedbir almanızı sağlıyor. Tedbir, tefekkürün ikizidir. Onun için siyasetçilerin firaseti çok önemlidir. Onlar tedebbür cihetinden olaylara bakmak zorundalar. Ama tefekkür en nihayetinde fikir üretme başlığı olduğu için öyle değil.

BASİRET VE FİRASET MEFHUMUNU NASIL KAZANACAĞIZ?

Cenab-ı Hakkın yaratımları çeşitlidir. Tecelliler çok çeşitlidir. Muhakkak insanların genetik kodlarından, tarihsel birikimle-

Reflektif kültürden bahsediyorum. Bir insanın reflektif kültürü neyse o millete aittir. Senin aklına Romeo ve Jüliet geliyorsa İngilizsin sen, kusura bakma.

rinden gelen, bahşedilmiş bir tarafı olabilir ama bu bir istisnadır. Vahiy dışında her türlü beşeri faaliyet gayretin sonucudur. Vahiy hariç. O, Cenab-ı Hakkın bir nimetidir. Bir çobana matematiksel bir ilham gelmez. Matematikle uğraşana gelir ilham. Şiir de öyledir. Şiir yazana gelir. Bir gayretin kesinleşmesi sonucunda o gayretin tanımlanamaz bir şekilde ürün vermesine ilham diyoruz, sezgi diyoruz. Dolayısıyla basiret tamamen bir emek ve tecrübe işidir. Bunun bir uzantısı olan firaset de oradan geliyor zaten. İnsan aklı somut değişkenleri dikkate alarak denklemi kurar. İlahi olanı biz varsayamayız. Mesela savaşa giderken mevcut maddi imkânlarımızı dikkate alarak savaş yaparız değil mi? Ne kadar tankımız, tüfeğimiz, uçağımız var. Ama melekler yardımcı gelecek diye askeri plan yapmayız. Ya da şehitler bize destek verecek. Bu olabilir mi, olabilir. Bu bizim inancımız ama somut savaş planı buna göre yapılmaz. Ben Fatih'in, Alparslan'ın, hiçbir komutanımızın bu tür plan yaptığını görmüyorum. Niye? Çünkü beşer maddi imkânları dikkate alarak yani basarını ve ba-

siretini kullanarak hareket eder. Zaten madde kemale ermeden mana imdâda yetişmez. Problem budur. Hızır ne zaman gelir? Zor zamanda! Ama biz yatıyoruz Hızır'ı bekliyoruz. Aç kalmış, diş kırılmış bir Peygamberin dini-ne mensup ama peygamberden daha alim bir makamda olduğunu düşünüyör arkadaşlar.

MİLLETİN TECRÜBESİ YOKSA FIRASETİ DE YOKTUR

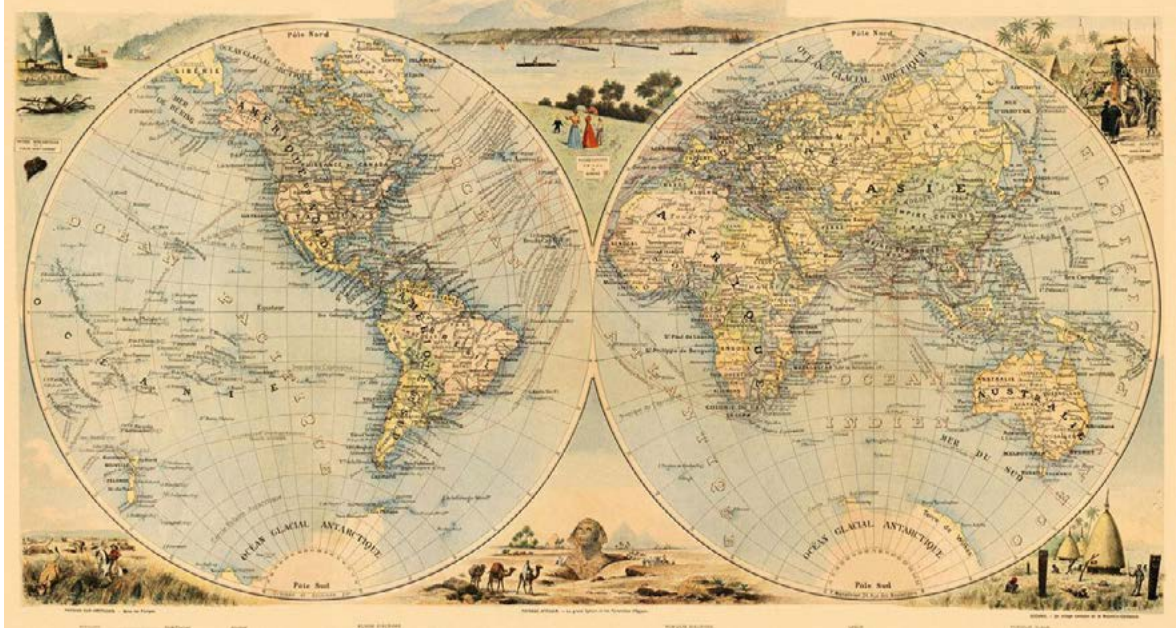
Her zaman söylediğimiz bir şey var ya, amentüsünün bedelini ödeyenlere dünya verilir. Bu amentüyü bazı arkadaşlar yanlış anlıyor. Sadece İslam'ın amentüsünü kastetmiyorum. Küfrün de bir amentüsü var. Herkesin kutsalı var. O kutsalın bedelini ödeyen dünyayı alır. Nihal Atsız'ın bir sözü var diyor ki, 'Müslüman olduk tamam ama geçmişten hiçbir şey taşımadık yanımızda.' Bence bunu bizim oturup düşünmemiz lâzım. Burada etnik anlamda bir şeyden bahsetmiyorum. Kültürel kodlarımızı kastetmiyorum. Nasıl biyolojik genler varsa kültürel genlerimiz de var. Yorulduğumuzda ya da işe yaramadığında yüklerimizi dönüştürmek yerine niye atıyoruz? Bunun üzerine ciddi ciddi düşünmemiz lâzım. Anılarımız çok azaldı. Türkiye'de hiçbir grubun işe yarar anılarının olmadığını gördük. Basar düzeyinde olabilir. Ama basiret veya firaset düzeyin-

de olmadığını gördük. Buna biz de dahiliz. Mesela iyilik yapan bir insanımızı hemen Robin Hood'a benzetiyoruz. İdeal aşk, örnek aşk denilince Romeo ve Jüliet diyoruz. Bizden bir örnek aklımıza gelmiyor. Ben bunları söyleyince de yanlış anlıyorlar. Reflektif kültürden bahsediyorum. Bir insanın reflektif kültürü neyse o millete aittir. Senin aklına Romeo ve Jüliet geliyorsa İngilizsin sen, kusura bakma. Eğer iyilik yapan kız çocuğunu Heidi'ye benzetiyorsan burada problem var. Bilmek başka bir şey, bil tabii ki. Ama bizim eşyayla temasımızda olgu ve olaylarla iş tutarken reflektif kültür, kültürümüz öncelikli olmalı.

Anıları olmayanlar anlamazlar. Anılar bizim özümüzdür. Sadece kişilerin değil milletin de firaseti vardır. Milletin firaseti de tecrübesinden uzantıdır. Tecrübe yoksa milletin de firaseti yoktur. Firaset ve basiret sadece bireylere ait değil millete de aittir.

Geleceğe dair projesi olmayan milletlerin, diğer milletler için bir anlamı yoktur.

Tabii ki ya nostaljidir ya psikolojik bir yükür. Nedensel bağlantıları tespit edemezsiniz. Onun için tarih geçmişte gelecekle karşılaşmaktır diyorum. Gelecekle karşılaşsınız geçmişinizle. Çünkü anılarınız zihninizde vardır zaten. Yola çıkarsınız, bir iş

yaparsınız o devreye girdiği an iş yaparken elinize, dilinize, gözüne yansıdığı anda tarihe dönüşür. Millet olarak geleceğe ilişkin bir kararımızın olması lâzım. Bizim geçmişimizle bir sorunumuz yok aslında, gelecekle bir sorunumuz var. Ne yapacağız? Herkes farklı bir şeyin peşinde. Ortak bir gelecek tasavvurumuzun olması lâzım ki o geçmiş ona göre kendini akıtsın.

SOSYAL BİLİMLERDEKİ BİRİKİMLE MUHATAP OLMALİYİZ

Siz bugün tıp fakültesine gittiğiniz zaman mevcut tıbbi okursunuz. Şimdi şunu karıştırmayalım, tıbbın geçmişiyle geçmişteki tıp farklıdır. Mezopotamya tıbbi, İbni Sina tıbbi geçmişte kalmıştır. Ama bir de tıbbın geçmişi var.

Siz günümüz tıbbını bugünkü haliyle ancak o geçmiş birikimin uzantısı olarak elde edebilirsiniz. Diyelim ki Yunan matematiği ya da İslam matematiği olmazsa bugünkü matematik olmaz. Ama bugünkü matematik de tamamen geçmişteki matematiğe eşit değildir. Yani bir matematiğin tarihi var, bir de tarihteki matematik var. Ama sosyal bilimler öyle değil. Sosyal bilimlerin tarihiyle birlikte gidiyor. Devlet teorisini çalıştığınız zaman Aristoteles'in devlet teorisi, İbn Haldun'un devlet teorisi, Marx'ın devlet teorisi karşınıza çıkar. Sosyal bilimlerde üretilen teoriler o sosyal bilimlerin bir parçası haline geliyor. Dolayısıyla onların hepsini istiyab etmeniz lâzım. Diğer türlü nüfuz edemiyorsunuz. Sosyal bilimlerin toplumu, anlam

değer dünyasının cisimleşmiş hali demek. İradenin ve ihtiyarın ontolojisidir aslında beşeri ve toplum bilimleri. Bu açıdan toplum bilimlerinde tüm teoriler o gerçekliğin bir parçası haline dönüştüğünden siz o gerçeklikle muhatap olduğunuzda onların hepsini bilmeniz lâzım. Ama matematikle muhatap olduğunuzda Mezopotamya matematiği bugünkü matematiksel gerçekliğin bir parçası değil. Sosyal bilimler öyle değil. Biz İbn Halduncu ya da Karl Marxçı terimleri dönüştürerek kullanabiliyoruz. O açıdan sosyal bilimlerin büyük bir birikim istiyor. Dolayısıyla sosyal bilimlerde bizim basiretimizin ve ferasetimizin olabilmesi için o birikimle ciddi biçimde muhatap olmamız lâzım. Zaten bizim bir sıkıntımızda bu.

ARTIK KAFAMIZI KORUMAKTAN KAFAMIZI KULLANMAYA GEÇELİM

Biz tarihteki İbni Sina'yı anlıyoruz ama İbni Sina'yı bugün herhangi bir teorimizin bakışı kılamıyoruz. Bu sadece felsefede değil fıkıhta da böyle. Şimdi bazıları mezhepleri eleştiriyor. Mezhep demek aslında teorik pozisyon demektir. Problem bunların güncellenememesi. Biz hâlâ onların tarihsel anlatımlarıyla iş görüyoruz. Herhangi bir olguya, olaya bakarken bizim bir duruşumuz, bir pozisyonumuz, bir yorum tarzımız olmayacak mı bu yöntemimizde? İşte bu zaten senin mezhebin. Mezheplerden arınmak demek, teorik düşünceden arınmak demektir. Çok tehlikeli o.

Gelenekselci bunu bir ideolojiye, bir tutuma, bir pozisyona dönüştüren, geleceği olmayan bir geçmişi esas alıp onun içinde yaşayan demek. O belli bir dönem de sizin için sıcak bir bilgi oluşturur ama yavaş yavaş kurur. Tarih bunun örnekleriyle dolu. Modernist dediğimiz ise geçmişi olmayan bir gelecek tasavvuru. Bir fütürizm. Yalnız bunları da çok fazla merkeze alıp düşünmek lâzım. Bunların kimisinin pratik bir işlevi var. Beka sorunu yaşayan bir insan doğal olarak tedebbürü, tefekkürü önceler. Çünkü önce maddi güveninizi

*Arapça'da ced,
cedid kelimesinden
gelir. Bir insanın
dede olması
için torununun
olması lazım.
Yenilenmeyen
kadim olmaz zaten.
Dolayısıyla biz
içinde yaşadığımız
durumu idrak
etmeden geçmişide
anlayamayız zaten.*

sağlamanız lâzım. Şöyle bir örnek vereyim; sokakta giderken karşıdan gelen bir adam elinde sopayla üzerinize gelirse yapacağınız ilk şey elinizi kaldırıp, kafanızı kollamaktır. Bu tedebbürdür. Problem şu. Bizim kafamızı korumaktan kafamızı kullanmaya geçmemiz lâzım.

KADİMİ HANGİ YÖNTEMLE KEŞFEDECEKSİN?

Devleti nasıl kurarız, nasıl yönetiriz de bir tedebbürdür. Herhangi bir olgu, olayda sonucu dikkate alarak düşündüğünüzde o tedebbürdür. Siz denizde bir fırtınayla yüz yüze isenize yapacağınız başkadır. Son derece sakın bir okyanusta gidiyorsanız yapacağınız başkadır. Gerek gelenekselcilik gerek modernistlerin ve ara grupların pozisyonlarını da kendi bağlamlarında değerlendirmek gerekiyor. Fakat biz bugün artık yavaş yavaş bulunduğumuz tedebbür durumundan

çıkıp tefekküre yönelmemiz lâzım. Yani tabiri caizse İsmail Gelenbevi Efendi'nin masasını yenden kurmamız lâzım. Bilgi nedir, varlık nedir, değer nedir, insan nedir artık bu soruları sorup iş yapmamız gerekiyor. Babanzade Ahmet Naim var ya, vaz-ı cedid değil keşfi kadim yapalım. Ama keşfi kadim yapmak için de vaz-ı cedid yapmak lâzım. Kadimi nasıl keşfedeceksin, hangi yöntemle keşfedeceksin? Bu birbirine bağlı. Zaten onun için diyoruz ya süreklilik esastır. Geçmiş gelecek bunlar hepsi fiktif ayrımlar. Süreklilik esastır. Arapça'da ced, cedid kelimesinden gelir. Bir insanın dede olması için torununun olması lazım. Yenilenmeyen kadim olmaz zaten. Dolayısıyla biz içinde yaşadığımız durumu idrak etmeden geçmişi de anlayamayız zaten. Anılarımız da süreklidir. Yoksa benliğimizi kaybederiz. Eğer munfasıl olsa atomik olsaydı akşam yattığımızla sabah kalktığımız kişi arasında süreklilik olmaması lazımdı. Çünkü 8 saat uyuyorsun ölü gibi, kalkıyorsun 'ben' diye devam ediyorsun. Dolayısıyla nasıl ki insanın beyninde bir süreklilik var; bunu anılarımız sağlıyor, hafıza sağlıyor. Dolayısıyla bizim tarihle olan ilişkimiz de bu süreklilikte olmalı. Tarihsel benlik diyelim buna. Bir milletin kültürel benliğinin de bu sürekliliği göstermesi lâzım.

KÖRLEŞMEYİ SORUN OLARAK KABUL ETMELİYİZ

Bizim önce bu körleşmeyi bir sorun olarak kabul etmemiz lâzım. Çünkü bir şeyin farkına varmazsan onun faruku olamazsın. Faruk, hak ile batılı birbirinden keskin biçimde ayırmaktır. O da farkı gerektirir. Bir şeyi fark edeceksin ki o şeyin faruku olabileceksin. Bizim bir kere önümüzde bulunan sorunu dürüst bir şekilde kabul etmemiz lâzım. Bu körleşmenin de iki alt bileşeni var. Biri basiretimiz bağlanmış vaziyette. Olgu ve olayları, kurucu unsurları geri giderek düşünemiyoruz. Onun için duygusal yaklaşıyoruz. Kendimizi tatmin etmeye çalışıyoruz. Fikir olmadığı için tatminle yetiniyoruz. Kendimizi bir şekilde kandırmamız lâzım. Bir yerde bilgi yoksa kanı vardır. Kanı kanmakla çok alakalıdır. Kendini kandırıyorsun. İkinci si firasetimiz paslanmış. Çünkü basiretimiz olmadan firasetimiz de sözkonusu olmuyor. Yani tecrübemiz olmadan o tecrübeyi karinelere dönüştürüp geleceğe ilişkin ön görüde bulunamıyoruz. Burada çok dürüst olmamız gerekiyor. Biz zafer kazanmak durumunda değilsek eğer, hastalığımıza bir teşhis koyup gerekirse bir ameliyata kalkışmamız icap ediyor. Bunu yapmanın başlangıç noktası benim kişisel kanaatim odur ki inançlarımız düşüncelerimiz ve eylemlerimiz arasında

bir ritim oluşturmaktır. Üç farklı kürede yaşıyoruz. Sırtımızda bir inanç küresi, bir düşünce küresi, bir de eylediğimiz küre var. Bunların arasında bir bağ yok. Yani insan zatını, kendi benini eylemlerinde seyretmeli. Seyrettiği eylemlerine baktığında kendisi orada yoksa yani bir inanç varlığı, bir düşünce varlığı olarak inançları ve düşünceleri eylemlerinde kendini ele vermiyorsa burada ciddi bir şizofreni var demektir. Kendimizi kandırma söz konusu. Böyle bir durumda bu dediklerimin hiçbirini gerçekleştiremeyiz. Bu şekilde devam edersek kendimizi kandırabiliyoruz ama hiçbir zaman gerçekliğe dokunamayız. Bunu daha da genelleştirebiliriz; milletin özellikle genç neslin kahramanlara ihtiyacı var. Sadece askeri kahramanlar değil. Matematikte, astronomide, şiirde, musikide kahramanlara ihtiyaç var. Bu kahramanlar tarihimizde var. Bu sadece bilim tarihi, düşünce tarihi meselesi değil. Biz tarihe geç girmiş bir milletiz. Orta dünyaya girdiğimizde de büyük bir birikimimiz yoktu. Bozkurt insanları ağır yüklerini yanlarında taşımazlar. Göçebelikle uğraşırlar ve en büyük özellikleri sahip oldukları izleri silmektir. O izleri takip eder ve yok ederler. İster maddi ister manevi bu izlerin anlamı konusunda biraz düşünmemiz lâzım.

Bu şekilde devam edersek kendimizi kandırabiliriz ama hiçbir zaman gerçekliğe dokunamayız. Bunu daha da genelleştirebiliriz; milletin özellikle genç neslin kahramanlara ihtiyacı var.

İNSANLIK BİR İDRAK ÖLÜMÜYLE KARŞI KARŞIYA

EKRAN MEDENİYETİNİN ÜSTESİNDEN ANCAK
BASİRETLE GELEBİLİRİZ

PROF. DR.
MEHMET
GÖRMEZ

“Dijitalleşme ile birlikte bir ekran medeniyeti kuruldu ve insanoğlu bu ekran uygarlığının önünde pasif bir seyirciye dönüştü. İnsanlık sadece görsel idrake mahkûm oldu. Bu görsel idrakin egemenliğine maruz kalan insanda aklın idraki zayıflıyor, kalbin idraki bir ölümle karşı karşıya kalıyor. İşte tam burada basiret çok büyük önem arz ediyor. Ancak biz yüksek bir basiretle bunun üstesinden gelebiliriz.”

İnsanlığın bir idrak ölümüyle karşı karşıya kaldığı bir zaman diliminde, idrak zaafı yaşadığımız insanlığın görsel idrakin egemenliğine mahkûm olduğu bir zamanda Kur'an'ın ve sünnetin insanlık tarafından ihmal edilen iki kavramını gündeme getirdiği için ÖNDER'e hasseten teşekkür ediyorum. Feraset kavramının Arapça'daki aslı firasettir. Türkçe'ye feraset olarak geçmiştir. Feraset basiretin neticesidir. Basiret zannedildiği gibi sadece sünnetullahın, akıl ve tefekkürün dışında bir kavram değildir. Basiret kerametle varacağımız yahut ilham ile sahip olacağımız bir şey de değildir. Kur'an-ı Kerim'in köprü kavramlarından birisi olan Cenab-ı Hakkın el-basir sıfatının bir tecellisi olarak insanlığa lütfedilen basiret kavramı sıradan bir kavram değildir. İnsanoğlu, akılla ve ilimle donandıktan sonra eğer onunla amel ediyor, aklın nurunu kalbin nuruyla birleştirebiliyorsa ve bunu bir hayat tarzına dönüştürebildiyse basiret öyle ortaya

çıkar. Kendi kespimizle, yapıp ettiklerimizle sahip olacağımız, eşyanın hakikatine vakıf olacağımız, içinden geçtiğimiz zaman hakkında bizi doğru bilgi sahibi kılan, içinde yaşadığımız tabiatın farkında olmamızı sağlayan, varoluşumuzun gerçek gayesini bize öğreten, yaratılışın hikmetini bize bildiren bir kavramdır basiret.

Aynı zamanda hak ile batılı, hayır ile şerri, iyi ile kötüyü birbirinden ayırmak kabiliyetidir. Allah'ın kullarına lûtfettiği bir kabiliyettir. Ancak iman ve kalbin nuru olmadan, ilahi vahiy ile irtibat kurmadan sahip olabileceğimiz bir şey de değildir. Basiret ilimsiz, akılsız, fikirsiz olmaz. Tefekkürsüz, tedebbürsüz, tezekkürsüz basiret olmaz. Cenab-ı Peygamber “Her kim bildiği ile ve ilmiyle amel ederse Allah ona bilmediğini miras olarak verir. Allah ona bilmediğini de öğretir.” buyurmuştur. İşte insanın o bilmediklerine vâkıf olması basirettir. Nasıl ki mantık ilminde istikra, fıkıh ilminde istinbat vardır tasavvuf ilminde de istibsar diye bir anlama yöntemi vardır. İstibsar eşyaya basiretle bakabilmektir. İlmi, hikmeti basiretle birleştirmektir. Nazarı ru'yeti ve başarı birleştirmektir. Görmek ve bakmak manasına gelen üç kelime vardır Kur'an'da ve Arapçada; nazar, ru'yet ve basar. Nazar, aklın görmesidir. Ru'yet gözün görmesidir. Basar ise kalbin görmesidir.

Kalbin görmesi, aklın ve gözün görmesinden farklı değildir.

KUR'AN BASİRETLER MANZUMESİ

Kur'an-ı Kerim'deki basiret kavramını dörde ayırmak mümkündür. Yüce rabbimiz öncelikle Kur'an-ı Kerim'e basair adını veriyor. Yani basiretler manzumesi. İnsanlığa sadece akıl, ilim ve tefekkür kazandıran bir kitap değil aynı zamanda basiret kazandıran bir kitap. Kur'an-ı Kerim nasıl ki beyyinatır, delildir, nasıl ki furkandır aynı zamanda basairdir. Birden fazla ayet-i kerimede Kur'an-ı Kerim basair olarak geçer. Özellikle şu ayet çok anlamlıdır. 'Kad câekum besâ-iru min rabbikum.' Rabbinizden size basiretler indirildi. 'Femen ebsara felinefsihi.' Her kim bu basiretleri görürse kendi nefsi için görmüş olur, kendi lehinedir, kendi faydasınadır. 'Ve men amiye fe aleyha.' Her kim görmezden gelirse ona gözlerini kapatırsa bu da onun aleyhine olacaktır. 'Vemâ enâ 'aleykum bihafiz.'

“Basiret kavramı sadece ilmin, fikrin ve düşüncenin ahlak hayatına, takvaya dönüşmesinden sonra kalpte oluşan bir nur ve bütün o nuru da merkeze alarak eşyaya ve hadiseler, insana, varlığa ve kainata bakma ve okuma gücüne sahip olmasıdır.”

Peygamberler güç ve basiret sahibi insanlar olarak ifade edilirler. 'Vezkur ibadena ibrahime ve ishaka ve yea'kubê uli l-eydi velëbsari.' Hz. İbrahim ve Hz. İshak güç ve basiret sahibi peygamberler olarak ifade edilir ayeti kelimedede. İmam hatip neslini ilgilendiren içinde basiretin geçtiği önemli bir ayettir. İslam davetini bize anlatan ayettir. Ve peygamberimizin lisanıyla bize nakledilmiştir. 'De ki: İşte benim yolum budur; basiret üzere Allah'a davet ederim.'

GENÇLERDE BASİRET VE FERASETLE İLGİLİ FARKINDALIK OLUŞMALI

İçinden geçtiğimiz zaman dilimlerinde, dijitalleşmenin egemen olduğu zamanlarda, görsel idrakin hepimizi kuşattığı bir zamanda İslam'a davet metodu basiret yönünü kaybetmekle karşı karşıya gelmiştir. Basiret ve feraset kavramlarını bütün gençlerimiz arasında bir farkındalık oluşturarak onların belleklerine, onların gönül dünyalarına yerleştirmek bakımından çok önemsiyorum. Ama sadece bir Kur'an kavramı olarak değil İslam'ın bir anlama, kavrama yöntemi olarak, İslam'ın eşyanın hakikatini anlamakla kavramak konusunda insanlığa öğrettiği bir usul ve bir yöntem olarak ele alınması gerekir diye düşünüyorum. İnsan öncelikle kendi nefsi hakkında basiret sahibi olmakla mükelleftir. Aksi

takdirde ahirette ne kadar mazetler ileri sürerse sürsün, büyük bir pişmanlıkla karşı karşıya kalacaktır. Arapçada idrak diye bir kavram vardır. İdrak hem felsefenin, hem mantık ilminin hem de psikolojinin konusudur. İdrak, bir şeye vâsıl olmak demektir. Fakat mantık ilminde insanoğlunun bütün duyuları ve belleğiyle bir hakikati kavramasına idrak diyoruz. İnsanı diğer bütün canlılardan ayıran en büyük özelliği idrak sahibi olmasıdır. İnsanoğluna idrakler verilmiştir. Biz bu idraklere medariki hamse diyoruz. Yani beş idrak yolu. Beş duyu dediğimiz şeyler, Arapçada mantık ilminde medariki hamse olarak ifade edilir; beş idrak yolu. Buna göre aklın idraki var, kulağın ve gözün de idraki var ama bunların dışında bir idrak daha var. Kur'an-ı Kerim işte bütün bu idrak yollarına kalbin idrakini de ilave eder. Kalbin idraki basirettir. Akli idrak nazardır. Kalbi idrak basardır, basirettir. Aklın idrakiyle kalbin idrakini birbirinden ayırdığımız zaman materyalizm doğar. Siz sadece maddeyi, fizik âlemini görürsünüz. İdrakiniz sadece süreti görür. Metafizik âleme ulaşmaz. Gayb ve melekut âlemi arasındaki ilişkiyi, şehadet âlemi arasındaki ilişkiyi anlamak için insanın külli idrake sahip olması gerekiyor. İnsan idrakinin ulaşamadığı yerler de vardır. Yüce Rabbimiz kendi zatını insan idrakinin ulaşamadığı bir yer

olarak, bir sınır olarak ifade eder. Ve arkasından der ki 'Siz onu idrak edemezsiniz ama Rabbiniz sizi idrak eder. Sizin onu idrak ettiğinizi o görür. O latiftir ve o her şeyden haberdardır.' Bir başka ayet-i kerimede Yüce Rabbimiz, 'Efelem yesirû fil ardi fetekûne lehum kulûbun ya'kilûne biha ev âzânun yesme'üne biha.' Onlar yeryüzünde dolaşmazlar mı ta ki akleden kalpleri olsun. Akleden kalp insanoğlunun basiret sahibi olduğunu gösterir.

İNSANLIK GÖRSEL İDRAKE MAHKÛM OLDU

İnsanoğlunun çeşitli ölümleri vardır. Beden ölümü, ölümdür. Hani tıpta bir de beyin ölümü var. Fakat İslam ahlak ilminde bir de idrak ölümü var. İdrak ölümü insanoğlunun basireti kaybetmesidir. Gönül basiretini kaybettiği zaman insanoğlu idrak ölümüyle karşı karşıya kalır. 'Kalpleri var ama onunla akletmezler. Gözleri var ama onunla görmezler. Ku-

**“Bütün dini yapılar
ilahiyyat camiası,
diyanet camiası,
imam hatip camiası
sorumluluklarımızı
tepeden tırnağa
gözden geçirerek,
fert olarak benim,
mensup olduğum
topluluk olarak
bizim hangi tutum
ve davranışlarımızın
zaman zaman
yanlışlıklara yol
açtığını gözden
geçirmeliyiz.
Amasız fakatsız
bir dürüstlükle,
şeksiz şüphesiz bir
samimiyetle bazı
soruların cevabını
vermeliyiz.”**

lakları var ama onunla işitmezler.’
İşte bu idrak ölümüdür. Bugün
insanlık bir idrak ölümüyle karşı
karşıyadır.

Dijitalleşme ile birlikte bir ekran
medeniyeti kuruldu. Ve insanoğ-
lu bu ekran uygarlığının önün-
de pasif bir seyirciye dönüştü.
İnsanoğlu sadece görsel idrake
mahkûm oldu. Bugün artık her
insanın elinde bir ekran var ve
her insan hayatının büyük bir
kısımını bu ekranın önünde geçi-
riyor. Bu görsel idrakin egemen-

liğine maruz kalan insanda aklın
idraki zayıflıyor, kalbin idraki bir
ölümle karşı karşıya kalıyor. İşte
tam burada basiret çok büyük
önem arz ediyor. Ancak biz yük-
sek bir basiretle bunun üstesinden
gelebiliriz. Belki imam hatip
liselerimizde bu görsel idrakin
egemenliğine mahkûm olmaktan
kurtulmak için özel derslere ihtiya-
yaç var. Hatta bundan kaçamaya-
cağımız için bizatili bu mecrayı
daha doğru kullanmak adına
müstakil laboratuvarlar kurmak
gerekıyor. Bir sosyal medya
okuryazarlığı, bir dijital medya
okuryazarlığı dersine ihtiyaç var.
Basiretle ve haya ile, haya duygu-
suyla insanoğlunu bu idrak ölümünden
nasıl kurtaracağımızın
üzerine düşünmemiz gerekiyor.

AKIL GÖZE İNDİ, GÖZ ELE DÖNÜŞTÜ

Görsel idrakin egemenliğine
mahkûm olan insanlıkta üç has-
talık küresel ölçekte bütün in-
sanlığı kuşattı. Ben Arapçadaki
ifadelerini kullanarak tercüme
edeceğim. Birinci hastalık, tefer-
rüş hastalığı. Çünkü seyretmek
kelimesinin Arapçadaki bir kar-
şılığı müşahadedir. Bizim bugün
ekranların önünde yaptığımız iş
müşahede değildir. Teferrüçtür.
Yani pasif seyircilik müşahade
değildir. Müşahade şehadeti ge-
rektirir. Müşahade edebilmek
için Allah’ın ayetlerinin şahidi
olmak gerekir. Ve ancak bu şe-

hadeti biz basiretle gerçekleştirebiliriz. Yani ancak eşyanın hakikatine vakıf olduğumuzda müşahade etmiş oluruz. Her ne kadar Arap kardeşlerimiz televizyon ekranlarında bize hitap ederken ‘aziz müşahidin’ diyorlarsa da aslında biz müşahit değiliz. Kusura bakmasınlar. Ona müşahade denmez. Ona suretin arkasındaki hakikati gizlemek denir. Dolayısıyla onun adı teferrüçtür. Ve zihnimiz suretlere mahkûm oldu. İkinci hastalık ise, bunun tam aksi tekeşşüf hastalığı. Biz sadece seyretme hastalığına müptela olmadık. Seyredilme müptelasına da kapıldık. Herkes ekrandaki görüntüsüne aşık oldu. Herkes ekranda kendisini gösterme hevesine kapıldı. Üçüncü ise tecessüs hastalığı. Dijitalleşme yolu ile herkes birbirinin mahremiyetini takip etmeye başladı. İnsanoğlunun tasavvur edemediği şeyleri bütün insanlığa görüntüleri ile takdim etmeye başladı insanlık. Göz, Allah’ın ayetlerini müşahade eden bir alet olmaktan çıktı bir şehvet aracına dönüştü. Ve akıl göze indi. Göz ele dönüştü. Dokunan bir organa dönüştü. İşte bu beraberinde bir görsel idrakin egemenliğine mahkûm etti insanları. Görsel idrakin egemenliği insanı idrak ölümüyle karşı karşıya bıraktı. Burada bizim basiret dediğimiz, Rabbimizin basair adımı verdiği basiretler manzumesine müracaat etme zorunluluğu hâsıl oldu.

“İdrak ölümü insanoğlunun basireti kaybetmesidir. Gönül basiretini kaybettiği zaman insanoğlu idrak ölümüyle karşı karşıya kalır. ‘Kalpleri var ama onunla akletmezler. Gözleri var ama onunla görmezler. Kulakları var ama onunla işitmezler.’ İşte bu idrak ölümüdür. Bugün insanlık bir idrak ölümüyle karşı karşıyadır.”

FİRASET UZAK GÖRÜŞLÜLÜKTÜR

Feraset daha çok istikbali okumak için muhtaç olduğumuz bir kavram. Bir anlama yöntemi. Üzülerek belirteyim biz mazî üzerinde çok duran ama istikbâli okumaktan mahrum bir ümmet olmaya dönüştük. İbret, hikmet kavramlarını da burada hatırlamak lâzım. Maziden ibret alarak istikbâlî okumak aslında bir firasettir. Firaset uzak görüşlülüktür. Bizi kuşatan hadiselerin arka planlarını doğru okumaktır. Bu da sadece verilerle olmaz.

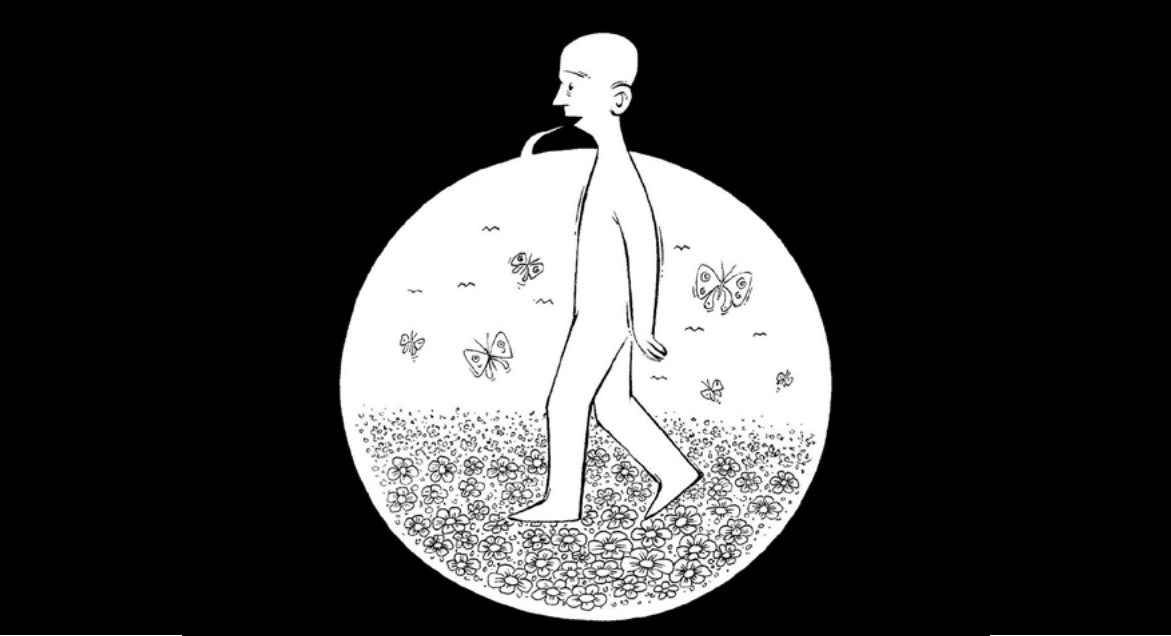
Allah Rasulü (sav) bundan dolayı “Müminin ferasetinden sakının. Çünkü mümin, Allah’ın nuruyla meselelere bakar.” buyurmuştur.

Kur’andaki nur kavramının basiret ve feraset kavramlarıyla çok yakın biri ilişkisi vardır. Bu hadisi okuduktan sonra Peygamberimiz, ‘İnne fi zalike le ayatin lil mutevessimin.’ Bunda mutevessimin yani feraset sahipleri için ayetler vardır ayetini okuyor. Her hadisin bir evi vardır. Biz buna esbabü vürûd diyoruz. Bu hadisin de çok güzel bir evi, bir esbabü vürûdu vardır. Müslümanlar Mekke’den Medine’ye hicret ettiklerinde su sıkıntısı vardı Medine’de. Ve bir Yahudi içinden çokça su çıkan ve adeta bütün Medinelileri doyuran bir kuyunun sahibidir. İnsanlara su satarak haraca bağlamıştır. Hz. Osman bu Yahudi’ye gider. O gün çok yüksek bir meblağ teklif ederek bu kuyuyu satın almak ister. Fakat her gün bundan çok para kazanan Yahudi, bunu kabul etmek istemez. Ertesi gün Hz. Osman yeni bir fikir geliştirerek Yahudiye ‘Yarısını aynı meblağ ile bana satar mısın’ der. Yahudi ‘Yarısını aynı meblağ ile nasıl satacağım?’ diye sorduğunda da ‘Bir gün sen kullan bir gün ben kullanayım’ diye cevap verir Hz. Osman. Ve kendi gününe denk gelen günlerdeki su hakkını vakfeder Medine’ye. Herkes gider iki günlük suyunu biriktirir. Sıra ona geldiğinde hiç kimse gidip su almaz. Ve geri kalan kısmı da daha ucuz bir meblağ ile Hz. Osman’a satmak zorunda kalır. Hz. Osman geliştirdiği bu fikri Allah Rasulüne gelip naklettiklerinde

Allah Rasulü (sav) ‘İttaku firasetel mü’min. İnnehu yenzuru bi nurillah. Müminin ferasetinden sakının. Çünkü o Allah’ın nuruyla meselelere bakar’ der.

ÜMMETİN KAYBOLAN FARZI: TEFEKKÜR

Bir hususun altını tekrar çizmek istiyorum. El faridat-ul gaibe diye bir kavram vardır. Kaybolan farzımız. Acizane kanaatim odur ki, ümmetin bugün kaybolan en büyük farzı tefekkürdür, düşünmektir. Ve Kur’an-ı Kerim’i okurken cevap vermekte en çok zorlandığımız soru ‘Akletmez misiniz’, ‘fikretmez misiniz’, ‘tedebbür etmez misiniz’ ayetleridir. Basiret kavramı sadece ilmin, fikrin ve düşüncenin ahlak hayatına, takvaya dönüşmesinden sonra kalpte oluşan bir nur ve bütün o nuru da merkeze alarak eşyaya ve hadiseler, insana, varlığa ve kainata bakma ve okuma gücüne sahip olmasıdır. Ben bilhassa içinden geçtiğimiz süreçlerde iki hususa işaret etmek istiyorum. Birisi dijital dünyada din tartışmaları İslam davetinin önünde bir engele dönüştü. GörSEL idrakin egemenliğini bir tarafa koyalım onu unutmayalım. Ancak dijitalleşmeyle birlikte bu dijital mecraları biz hocalar, ilahiyatçılar, vaizler ve önüne gelen din konusunda alim, cahil herkes aynı zamanda dinin anlatıldığı bir mecraya dönüştürdü. Ve bu mecrada anlamsız, gagesiz, faydasız din tartışmalarına şa-

hit olduk. Bunlar Necdet Subaşı hocanın adlandırması ile bir din yorgunluğuna yol açtı. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Önder Vakfı ve İmam Hatip camiası olarak imam hatip neslimizi bu anlamsız din tartışmalarından korumalıyız. Onları bu anlamsız ve gaysiz din tartışmalarının tarafları haline getirmemeliyiz. Aynı sınıfta 10 çocuğu bir hocanın tartışmaların bir tarafı, 10 çocuğu da bir başka hocanı tartışmasının bir tarafı haline asla getirmemeliyiz. Hocaların birbirlerine saldırdığı, birbirlerini suçladığı, birbirlerini tekfir ettiği o kötülük alanından imam hatip neslimizi korumalıyız. Bütün imam hatip öğretmenlerimizin bu konuda büyük bir hassasiyet sahibi olması gerekiyor. Çocuklarımız bu din

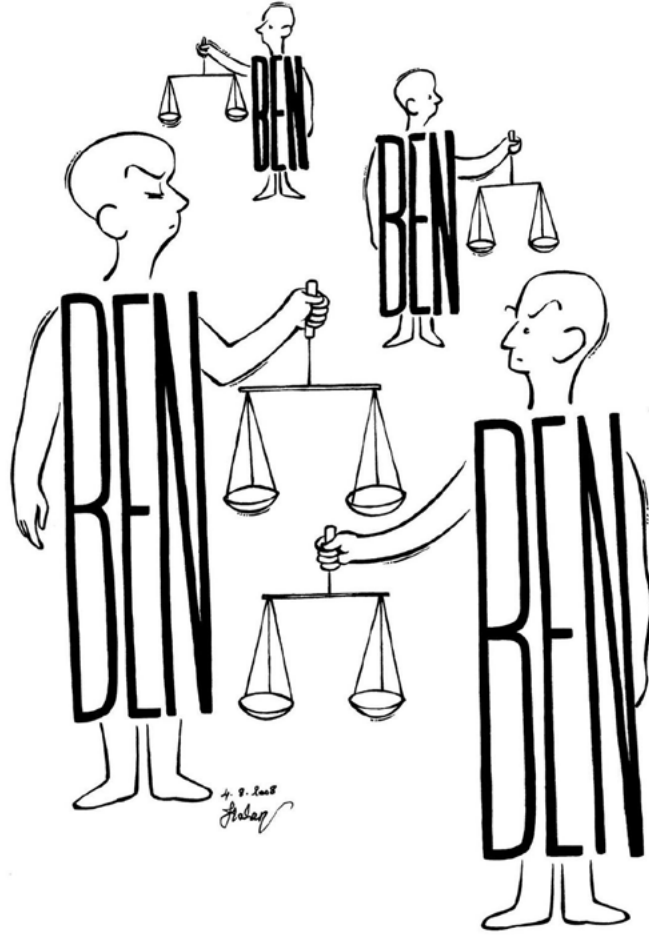
tartışmalarının gölgesinde dinin güzelliğini, rahmetini, basiretini, ferasetini, sekinetini kaybederler diye endişe ediyorum.

DİNDARLIKLA AHLAK ARASINDAKİ İLİŞKİYİ MASAYA YATIRMALIYIZ

İkinci bir husus özellikle bütün dini yapılar ilahiyat camiası, diyanet camiası, imam hatip camiası sorumluluklarımızı tepeden turnağa gözden geçirerek, fert olarak benim, mensup olduğum topluluk olarak bizim hangi tutum ve davranışlarımızın zaman zaman yanlışlıklara yol açtığını gözden geçirmeliyiz. Amasız fakatsız bir dürüstlikle, şeksiz şüphesiz bir samimiyetle bazı soruların cevabını vermeliyiz. Ta ki

gergef gergef örülen, ilmek ilmek dokunan bu nesil bundan zarar görmesin. Ben yakın geçmişte yaşadığımız bir acı tecrübeden hareketle yine basiret ve feraset üzerinden bir hususu ifade ediyorum. İçimizden bazı çürük elmaların çıkması mensup oldukları camiaları bağlamaz şeklindeki savunmalar artık inandırıcılığını kaybetmiştir. Hiçbir yapıyı temize de çıkarmaz. Bu tür savunma edebiyatı geliştirmek yerine böyle yerlerden niçin çok sayıda çürük elmalar çıkıyor sorularını bizim sormamız ve bunların cevabını vermemiz gerekiyor. Başkalarının bize ahlak dersi vermesine izin vermemeliyiz. İçimizdeki bir çürük elmadan dolayı başkalarının bizim neslimizin tamamını itham altın-

da bırakmasına müsaade etmemiz gerekiyor. Kol kırılır yen içinde kalır düşüncesiyle hareket etmek, işlenen suçu ört bas etmek yahut küçümsemek problemin yaygınlaşmasından ve daha başka nicelerinin de mağdurlar kervanına katılmasından başka bir gayeye hizmet etmez. Tam da basiret ve feraseti konuştuğumuz bir zaman diliminde bunları hatırlamak zorundayız. Özellikle ülkemizde ve İslam dünyasında bir kutuplaşma var. Bu kutuplaşmanın en kötü veçhelerinden bir tanesi herhangi bir topluluk içerisinde, herhangi bir insan bir yanlışlığa ve kötülüğe düştüğü zaman karşı tarafın tamamen genelleme yaparak 'işte siz busunuz' diyerek saldırıya geçmesi. Hele hele dini mübini İslam'ın gayri ahlaki davranışların kaynağı olarak gösterilmesi aslında bütün insanlığa yapılabilecek en büyük kötülüktür. Hasseten, din ile dindarlıklar arasındaki mesafeleri çalışmamız gerekiyor. Çünkü her dindarlık dinin kendisi değildir. İkincisi, her dindarlıkla ahlak arasındaki ilişkiyi masaya yatırmamız gerekiyor. Dindarlık ahlaktır. Ahlak ibadetin gayesidir. Bunun üzerinde çokça durmamız gerekiyor.

Kaanlar®

Sevgi dolu kahvaltılar...

Sofranız Size Günaydın Desin!

KAANLAR
Sevgi dolu kahvaltılar

www.kaanlar.com.tr

NEYİ KAYBETTİĞİMİZİN VE NEREDE BULACAĞIMIZIN FARKINDAYIZ

NECDET
SUBAŞI

Yazar

ÖNDER topluluğunun feraset kavramına vurgu yapması ve bu kavramın altını çizmesi önemli. İnşallah bu kavramı istismarcıların, bu konudan ekmek yiyenlerin elinden kurtarmış oluruz diye düşünüyorum.

Anadolu irfanı ve feraset konusu bugün fazlasıyla ihtiyaç duyduğumuz bir tartışma konusu olarak önümüze geliyor. Bu bakımdan ÖNDER İmam Hatipliler Derneği'nin 17. Kurultayı da kendimizi gözden geçirme ve bir yüzleşme, hesaplaşma havası yaratmak üzere tasarlanmış gibi gözüküyor. Kurultay'ın 12 Eylül'de gerçekleştirilmiş olması da ilginç. Belki yeni kuşaklar 12 Eylül'ü tarihsel bir hikâye olarak duydular veya hatırlıyorlar. Ama biz bunu yaşamış biri olarak kuşkusuz 12 Eylül'ü, 17. Kurultayı, pandemi sürecini yan yana alarak hepsini birlikte değerlendirerek konuşmak zorundayız. Bu süreçte de acaba bizi kendimizden koparan bir takım araçlar ortaya çıktı mı? 2020 yılı Mart ayı başlarında pek çok kişi evlere çekileceğiz, kendimize geleceğiz, kendimizi gözden geçireceğiz, bir muhasebe yaparız diye biraz iyimser bir şekilde bu oldukça ağır fitneden nasıl çıkacağımız konusunda bir takım öneriler geliştirdiler. Ama üzerinden aylar geçti ve bugün onu bile oturup konuşmamız lâzım. Mesela biz bugünkü mevcut konumda bu pandemi sürecini nasıl bir birikimle

ya da bir çıkışla değerlendirdik? Açıkçası bu konularda çok derin kaygılarım var.

BİZE ASIL LÂZİM OLAN ŞEY FERASET

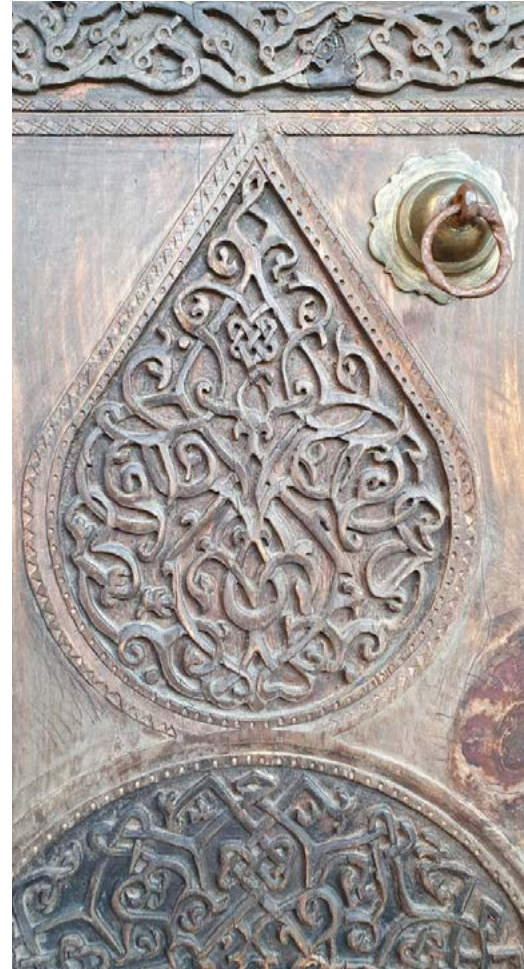
Bir sıkışmışlık halindeyiz ve buradan bir yerlere gitmek istiyoruz. Anadolu irfanı dediğimizde bu toprakların müktesebatına, bu topraklarda oluşmuş birikime yönelmek gibi bir derdimiz var. Ben imam hatip lisesinde öğrenciyken muhtemelen büyüklerimizden en sık duyduğum kavramlar arasında feraset de vardı. Hatta kimileri de arada bir aslı firasettir diye bunu düzeltme gereği duyardı. Büyüklerimiz sürekli olarak bizi bu kavram eşliğinde sineye çeker yaptığımız yanlışlar ya da öngörülerimizdeki yetersizlikler üzerinde bir değerlendirme yapar ve asıl lâzım olan şeyin feraset olduğunu söylerlerdi. Ben bugün 60 yaşına gelmiş birisi olarak bu kavramın eğitimle, özel bir programla ya da güçlü bir müfredatla elde edilemeyeceğini öğrenmiş durumdayım. Bunun çok farklı bir bağlamı var. İçinde gelenek var kültür var, yaşanmışlıklar var, deneyimlerden ders çıkarmalar var. İşin dini boyutlarını hiç söylemiyorum. O boyutlar içerisinde takva var, kendini Allah'a bağlama ve O'na yönelme var. Bütün bunlar içerisinde bizim feraset kavramını nasıl işlevsel hale getirebileceğimiz bugün yaşadığımız süreçlerdeki tıkanmaları aşmada ferasete nasıl bir gönderme yapabileceğimiz konusu önemli bir problem.

NEYİ KAYBETTİĞİMİZİN FARKINDAYIZ

ÖNDER bu yılın şiarı olarak Basiret ve Feraset kavramlarını seçmiş olmakla aslında imalı olarak bize bir sürü şey söylüyor. En azından anladığım şeylerden birisi şu ki her şey var, her şeye sahibiz. Elimizde yeterliliklerimizi artıracak pek çok obje bir fırsat alanı olarak hazır. Amma velayetin feraset diye bir şeye çok daha güçlü bir şekilde ihtiyacımız var. Keşke bu kavramı bir yerden getirebilseydik, bu kavramın gerekliliklerini yerine getirmek konusunda bir takım çabaları kolayca gerçekleştirebilseydik ama sizler de biliyorsunuz ki bu kavram bir sürekliliğin ve bir devamlılığın parçası. Akşamdan sabaha elde edilebilecek bir şey değil. Bunu kaybettiğimizde Mehmet Görmez hocamızın ifade ettiği idrak tıkanması, idrak ölümü gibi bir noktaya gidebiliyoruz. Bana kalırsa da hâlâ şansımız var çünkü ferasete olan ihtiyacımızın farkındayız. Bu kaybın ve gidişatın farkındayız. Bunu bir imkân olarak değerlendirebiliriz.

Ben bu kavramları takip ederek bugün ihtiyaç duyduğumuz şeyin nerelerde var olduğunu biraz yoklamak, biraz oralarda dolaşmak gerektiği düşünüyorum. Anadolu irfanı bugün laçkalaştırılmış bir kavram haline dönüştürüldü. Bunu özellikle söylemek istiyorum. Kendini böyle kamufle etmek isteyenler, genel toplumun Müslüman evreninde yer tutmak, oraya sızmak isteyenler bu

Belli ki bugün imam hatip liselerinin geldiği noktada Anadolu irfanıyla sıkı bir kontak kurması gerekiyor. İmam hatiplilerin sahip olduğu birikimi, yeterlilikleri, yetenekleri ferasetle inşa etmek ve ferasetle ilerletmesi gerekiyor.

Geçmişte Anadolu irfanı dediğimiz şeyin hangi bileşenlerle ortaya çıktığını, nasıl bir sosyoloji, psikoloji ve ruh hali yarattığını konuşmak lâzım. İslam dünyasının bugün her tarafında var olan İslamî toplulukların hepsinde bir Müslümanlık, bir İslami çevre ve çehre var. Ama Anadolu İslamını bütün bunlardan farklı kılanın ne olduğu konusunda biraz kafa yormak lâzım.

kavramı çok kötü bir şekilde kullanıyorlar. Eğer böyle giderse bir kaç yıl içerisinde ÖNDER dahil tüm sorumluluk sahibi vakıflar, kuruluşlar bu kavram karşısında tedirgin olacaklar ve bu kavramdan da uzaklaşmak durumunda kalacaklar. 15 Temmuz ile birlikte lügatımızdan, günlük kullanımımızdan uzaklaşan kavramları düşünün. Bugün kavramları ele geçirmek, tekrar sahiplerine vermek, bu kavramları yerli yerinde kullanmak ve gerçek karşılıklarla bunlara hayat vermek gibi bir sorumluluğumuz var. ÖNDER topluluğunun feraset kavramına vurgu yapması ve bu kavramın altını çizmesi önemli. İnşallah bu kavramı istismarcıların, bu konudan ekmek yiyenlerin elinden kurtarmış oluruz diye düşünüyorum.

ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMA SÜRECİNE YENİDEN BAKMALIYIZ

İrfan kavramını belki de içinde tasavvuf, mistik eğilimler, insanların deruni yaklaşımları, Allah'la kurduğumuz ilişkinin sıra dışı boyutları, Allah'ın bize armağan olarak verdiği ancak çabalarımızla da elde edebileceğimiz rahmet olarak görüyorum. Bütün bunların toplamı olarak değerlendiriyorum. Ne yazık ki bu kavramlar üzerine konuşurken bu kavramları konuşma yetkisine sahip olan bir ideal tip ya da ideal form olarak konuşmuyoruz. Maalesef hiçbir güzel kavramı

onu en iyi kim yansıtabilir, en iyi kim anlatabilir noktasında değiliz. Bunları önemli ölçüde kaybettığımızı üzülerek ifade etmek istiyorum. Ancak belki bir sosyal bilimci olarak bugün içinde bulunduğumuz süreçte bu kavrama duyduğumuz ihtiyacın üzerine giderek belki bu kavramın kendimizde de yokluğunun farkında olarak bir tartışma yapabiliriz. Eğer çok net söylemek istersek bu kavramın Anadolu'nun İslamlaşma süreçleriyle birlikte ortaya çıkan gerçekliğinde bir kaç temel isim var. Ve o isimlerin ürettiği motivasyonla bu coğrafyanın insanları Müslümanlaşmış durumda. Kültür Müslümanlaşmış, dil Türkçe Müslümanlaşmış, davranışlarımız, beden dilimiz, dünyaya bakış açılarımız hepsi bu süreç içerisinde Müslümanlaşmış. Bunun herkes tarafından bilinen saygıdeğer öncüleri var. Hemen aklıma Hacı Bektaşî Veli, Mevlana Celaleddin, Ahmet Yesevi geliyor. Yunus Emre geliyor. İsimleri çoğaltabiliriz. Yakın zamanlara kadar getirebiliriz. Keşke yakın çevremizden de bugün bu isimlere, bu halkaya katabileceğimiz isimler olsa. Ama herhalükârda onlardan bize kalan miras Anadolu coğrafyası, Balkan coğrafyası, Osmanlı hinterlandı. Bütün bu coğrafyaya yayılan, birbirini takip eden İslamlaşmanın nasıl gerçekleştiğini, bu başka hiçbir yere benzemeyen, o temel Müslümanlık tipolojisinin nasıl oluştuğunu belki bu Anadolu irfanı üzerinden konuşabiliriz.

BU COĞRAFYANIN TUTARLILIK ZEMİNİ NEYDİ?

Belli ki bugün imam hatip liselerinin geldiği noktada Anadolu irfanıyla sıkı bir kontak kurması gerekiyor. İmam hatiplilerin sahip olduğu birikimi, yeterlilikleri, yetenekleri ferasetle inşa etmek ve ferasetle ilerletmesi gerekiyor. Bu kompleks falan değil. Buna ihtiyaç duymak, bunun gerçekleştirilmesi için adım atmak çok onurlu bir çalışma. Dolayısıyla geçmişte Anadolu irfanı dediğimiz şeyin hangi bileşenlerle ortaya çıktığını, nasıl bir sosyoloji, psikoloji ve ruh hali yarattığını konuşmak lâzım. İslam dünyasının bugün her tarafın da var olan İslamî toplulukların hepsinde bir Müslümanlık, bir İslami çevre ve çehre var. Ama Anadolu İslamını

bütün bunlardan farklı kılanın ne olduğu konusunda biraz kafa yormak lâzım. Yeri gelmişken söyleyeyim Anadolu İslamı kavramı da Türkiye'deki İslami varoluşsal arayışları tökezletmek, o arayışları çökertmek ve manipüle etmek içinde çok kullanıldı. Bu coğrafyada sahiplenmediğimiz takdirde Türk-İslam adı altında Anadolu İslamı adı altında da ümmet kavramı içinde bütünlüklü olarak bir araya gelmiş her şeyi parçalamayı önceleyen bir dil kuruldu.

Oysa ÖNDER'in de benimle aynı şekilde düşündüğünü farz ediyorum bizim burada vurguladığımız şey ayrıştırıcı, milli, ulusalcı bir refleksle oluşturulmuş bir kavram değil. Tam tersine ne oldu da bu coğrafyaya giriş yapanlar, bu coğrafyaya 1071'den itibaren girip daha da ilerleyerek Balkan-

lara kadar giden bir nüfus alanı, nasıl bir tutarlılık zemini yarattı? İslamlaşmanın önünü nasıl açtı? Buna bakmak gerekiyor. İslam'ın her şeye sirayet etmesi, gündelik hayatın her noktasında kendini hissettirmesi, dile, bedene, düşünceye ve eyleme bir şekilde nüfuz etmesi bunlar çok onur duyulacak şeyler. Bugün oturup belki de sosyal bilim üzerine akademisyenlerin bu sirayet etme sürecinin nasıl gerçekleştiğini masaya yatırmaları gerekiyor. Bir yandan Allah'la arasını düzgün, tutarlı tutmak çabası içerisinde olan bir topluluk, bir ümmet, bir yandan dini toplum içerisinde yabancı ve iğreti kılmayan, onu hayatın gerçeklikleriyle bütünleştirmeyi başarmış bir dil nasıl kurulmuş? Bir yandan da gerektiğinde onu geliştirmeyi, o yorumlamalara yeni katkılar sunmayı ama her durumda her katkıda Allah'a

daha da yakın olmayı amaçlamış bir bakış açısı nasıl oluşmuş? Bu, bugün ne yazık ki önemli ölçüde sarsılmış durumda. Bugün bilgilerimizin bizi Allah'a mı yaklaştırdığı yoksa O'nunla aramıza derin uçurumlar mı açtığı konusu gerçekten tartışmaya açık bir noktadır. İmam hatiplerin onur duyulacak, şeref duyulacak bir geçmişi ve bugün ortaya koyduğu bir bakiye var. Ben de bir imam hatipli olarak 1970'lerin ortasında imam hatip lisesine yazılmış bir kardeşiniz olarak nerden nereye geldiğimizi bugün üretilmiş ortaya konulmuş katkılarla nasıl devasa bir hizmet alanı üretildiğini biliyorum. Ancak karmaşık bir süreçten geçiyoruz.

DİN ALANINI PARSELLEME ÇALIŞANLARA KARŞI İHL'LERİN ÜZERINE TİTREMELİYİZ

Yeni bilgi teknolojileri şimdiye kadar sahiplendiğimiz bilgileri sürekli tartışmaya açan bir enformasyon ağı, bir çatışma ve tartışma zemini. Çeldiriciler hayranlıklarımız ya da çekicilikleriyle bizi kendine râm etmeye çalışan yeni moda eğilimler, düşünce alanları oluştu. Bir de ergenliğin yarattığı kuşkuculuk ve tez canlılıkla din konularını tartışmaya başlamamızın ortaya çıkardığı bir takım problemlerle birlikte bütün bunlara baktığımız zaman sükuneti, sakin olmayı, bize adam akıllı, derinlikli tefekkür temelli bir bakış açısı sunma konusunda imam hatiplerin önemli bir katkısı olduğunu düşünüyö-

***“Bir yandan Allah’la
arasını düzgün,
tutarlı tutmak
çabası içerisinde
olan bir topluluk,
bir ümmet, bir
yandan dini toplum
içerisinde yabancı
ve iğreti kılmayan,
onu hayatın
gerçeklikleriyle
bütünleştirmeyi
başarmış bir dil
nasıl kurulmuş?
Bir yandan da
gerektiğinde onu
geliştirmeyi, o
yorumlamalara yeni
katkılar sunmayı
ama her durumda
her katkıda Allah’a
daha da yakın
olmayı amaçlamış
bir bakış açısı nasıl
oluşmuş? Bu, bugün
ne yazık ki önemli
ölçüde sarsılmış
durumda.”***

rum. Etrafımızdaki örneklerle; din alanını bir şekilde parsellemeye, orada bir kadastro faaliyeti yapmaya çalışanlara baktığımızda imam hatipler üzerine titrememiz gerektiğini, bu okulların daha yetenekli, daha birikimli bir kurumsal yapı üretmeleri için elimizden geleni yapmamız gerektiğini her zamankinden daha

fazla ve daha acil bir şekilde hissediyoruz. Ancak bu hissediş, bu ihtiyaç çetelesi tutmalar sonuca varmamıza fırsat vermiyor.

Bunun için gerçekten geçmişte bu coğrafyada nasıl bir mayanın, nasıl bir kültür ve eylemlilik çabasının, nasıl bir iradenin hükmü sürdüğünü ve mesela Hacı Bektaşî Velî'ye, Mevlana Celaleddin'e, Horasan erenlerine yansıyan ve onlar üzerinden bu toplarlara akan değerlerin bugün nasıl yeniden inşa edilebileceğini, edebiyatçılarımızın, sosyal bilimcilerimizin, kültür tarihçilerimizin, ilahiyatçılarımızın bu miras üzerinde ilerlediklerinde nasıl bir dil tutturacaklarını da bu vesileyle konuşmak lazım.

GEÇMİŞE DOĞRU YERDEN BAKABİLMEK GEREKİR

Aslında anahtar sözcük feraset kavramı. Bir öngörü yetersizliği, geçmişe döndüğümüzde hayranlık, geleceğe baktığımızda bir tıkanma duygusu. Geçmişimi kimi arkadaşlarımız bir yük olarak görüyorlar ve ondan kurtulmanın hesabını yapıyorlar. Hemen her ürettikleri bilgiyle yoğunlaştıkları her araştırmayla geçmişten bir yanlış bulma ve geçmişimi bir şekilde madara etme gibi bir heveskârlıkla oraya bir saldırı hareketi gerçekleştiriyorlar. Geçmiş kutsal mıdır? Hayır! Geçmiş dokunulmaz mıdır? Hayır! Ama geçmiş bu kadar ucuz, bu kadar alelade mi değerlendirilmelidir? Bana kalırsa bugün Allah ile aramızdaki ilişkiyi nasıl tutacağı-

mız konusunu dikkatli bir soru cümlesi olarak devam ettirsek geçmiş bizim için çok yararlı bir kaynak olabilir. Gelecek de bizim için ufuk açıcı olabilir. Bugün iki arada bir derede kalmışlığımızın birçok nedeni var. Bunlardan birincisi geçmiş çok iyi kaynaklarla çok iyi araçlarla elimize ulaşmıyor. Kimileri için nostalji ve bu nostaljik ilgi giderek kutsallaştırılmaya doğru varıyor. Kimilerimiz için de istenildiğinde yararlanılabilecek istenildiğinde bir ambar gibi oraya gidilecek ve oradan istenilen şeyler anılacak ve bugüne gelinecek.

Bu dalgalanmalar, alt üst oluşlar, özensiz ilgiler, söylem kargaşası, iç huzursuzluklar bir insan olarak yaşadığımız dehşet problemler, idealize edilmiş şeylerden yorulma, bütün bunların bizim üzerimize yıktığı kasvetler... Bütün bunlar söz konusu olduğunda öyle anlaşılıyor ki bizim başta feraset olmak üzere bu imam hatip meselesini yeniden ele almamız gerekiyor. Daha doğrusu şimdiye kadarki katkıları ve değerlendirmeleri dikkate alan ama daha dinamik, daha coşkulu bir arayışla bunu ilerletme çabası içerisinde olmamız gerekiyor. İmam hatip başka diğer her şey gibi bizim ve ona da göz kulak olmamız gerekiyor.

HAYATIMIZI KUR'ANÎ KAVRAMLARLA İNŞA ETMELİYİZ

PROF. DR.
ZÜLFİKAR
DURMUŞ

Hacı Bektaş
Veli Üni. İlahiyat
Fakültesi Dekanı

Biz Müslümanlar Kur'an merkezli düşünmek zorundayız. Kur'anî kavramlarla hayatımızı inşa etmek durumundayız. Kur'an-ı Kerimi daha net anlayabilmek adına insanlığın yaradılışına bir gitmemiz gerekiyor. Allah Teala ilk insan Hz.Adem'i yarattıktan sonra onu imtihana tabi tuttu ve İblis çeşitli vesilelerle, dürtülerle Hz.Adem'in imtihanı kaybetmesine sebep oldu. Allahu Teala bir iniş gerçekleştirdi. Artık insan yeryüzünde yaşayacak, orada doğacak, orada ölecek ve orada gömülecek. Bunu Allahu Tealanın insanlık için çizmiş olduğu bir kader anlamında alabiliriz. Bir sünnetullah olarak da değerlendirebiliriz. Allahu Teala, son derece akıllı ve irade sahibi olan insanı başıboş bırakmadı. İnsanoğlu Allah'ın kendisine emaneten vermiş olduğu o akli ve iradeyi ilahi rızaya uygun kullanmadığı için, Allah kendisine rehberlik etti. Bakara suresinin 38. ayetinde 'Benden size muhakkak bir yol gösterici gelecektir. Kim benim gönderdiğim rehberine uyarsa

artık onlara ne korku vardır ne de üzüleceklerdir.' buyurdu. Allahu Teala kısaca insanoğlunu yalnız bırakmadı. Ama gelin görün ki insanoğlu Allah'ın bu hidayetine sahip çıkmadı. Tevhid çizgisinden şirk bataklığına düştü. Küfür, isyan, nifak gibi Allah'ın hiç de arzu etmediği ahlaksızlıklara duçar oldu. Ve bu esnada yine Rab-bimizin sünneti devreye girdi. O tevhid çizgisinden uzaklaşan insanlara Allahu Teala içlerinden birini elçi olarak, Resülü Nebi olarak gönderdi. Ve o elçiye aynı zamanda kitap lütfetti. Böylece insanoğlu, bu üç günlük dünyada hayatını buna göre idame ettirecek. Son ilahi kelim Kuran-ı Kerim'i Rabbimizin bize en son müdahalesi olarak algılayabiliriz. Bir başka ifadeyle Efendimiz (sav)e gelen Kuran'dan başka artık arştan arza inecek ilahi bir kelam yok.

O halde bütün bir insanlık, dünya ve ahirette mutlu olmak istiyorsa mutlaka bu ilahi kelamın rehberliğinde bir hayat sürmesi gerekiyor. Ama dediğimiz gibi çok çeşitli vesilelerle insanoğlu Allah'ın insanlara rahmetinin bir göstergesi olarak lütfettiği bu ilahi kelimadan uzaklaştı. Peygamberlerin gönderilişlerindeki temel gayelerden biri insanlara unuttukları değerleri ve varlık sebeplerini yeniden onlara hatırlatmak idi. İşte tam bu bağlamda basiret dediğimiz husus devreye girdi.

BİZİ BİZ YAPAN DEĞERLERDEN YOKSUNUZ

İnsanoğlu, hem bedenden hem de ruhtan müteşekkil bir varlıktır. Biz bedenimizin ihtiyaçlarını giderdiğimiz gibi ruhumuzun ihtiyaçlarını da gidermek zorundayız. Bizi biz yapan Allah katında mükerrer kılacak olan değerlerimizden maalesef yoksunuz. İşte

Peygamberler, basiret sahibi insanlar bizlere bu değerlerin nasıl elde edileceğini, Allah ile olan ilişki biçimimizi yeniden hatırlatmak için gönderilen kutlu elçilerdir. Görme, idrak etme, bir şeyin iç yüzüne vakıf olma, sezgi gibi anlamlara gelen basiret kelimesi Kuran-ı Kerim'de genel olarak görme yanında özellikle hakikati keşfetme, doğru yolu tanıma, gerçeği yanlıştan ayırma yeteneği manalarında da kullanılmış ve bu bakımdan manevi körlük veya dalaletin zıttı olarak gösterilmiştir. Bu konuda pek çok ayeti kelime bize bunları hatırlatır.

Basiret kelimesi kavram olarak Kuran'ımızda iki yerde geçer. Bunlardan birincisi Yusuf suresinin 108.ayetidir. Meal, 'Ey Peygamber, o müşriklere de ki, ben ve bana uyanlar delilli mesnetli olarak sizi Allah'ın yoluna çağırıyoruz. İşte benim yolum budur. Allah sizin uydurduğunuz yakışsız sıfatların tümünden münezzehtir. Şunu iyi bilin ki ben Allah'a eş ve ortak koşan

Basiretimizin açık olması yani kalp gözümüzün açık olması için bizim Allah'la ilintimizin, bağımızın son derece güçlü olması gerekir.

biri asla değilim.' denilmektedir. Bu ayeti kerime hem bu davaya gönül veren kişinin kendisini hem de bu davada kendisine destek veren diğer müminleri kapsar. Bir başka ifadeyle mesele ÖNDER gibi kuruluşlarımız hem kendi başlarına hem de etrafındaki insanlarla birlikte bu davayı olabildiğince dünyanın dört bir yanına duyurmakla mükelleftirler. Çünkü Peygamber Efendimizin misyonu bu idi. Kendisi gidemediği yerlere elçiler gönderdi. Böylece insanların İslam denilen bir sistemle karşı karşıya gelmelerini, yani onlarla tanışık ve barışık olmalarını istedi. Efendimiz (as)'ın bu sireti, bu yöntemi bizim için de bir rehber, bir kılavuz olmak zorundadır. Hiçbir Müslüman ben kendi halimde dini yaşarım, dindarlığım kendime deme hakkına ve lüksüne sahip değildir. Her bir mümin hem kendisi Dini Mübin-i İslam'ı yaşamak hem de diğer insanlara yaşatmanın gayretini, yollarını göstermekle mükelleftir. O bakımdan Yusuf suresinin 108.ayeti

son derece önemli bir mesaj içeriyor. Efendimiz (as)' in ağzından aktarılan bu ayette 'Ben asla müşrik değilim' diyor. Neden bunu söylüyor? Çünkü peygamberler gönderildikleri ortamda her türlü ahlaksızlığın ve özellikle de Allah'a ortak koşmanın tabiri caizse dip yaptığı bir dönemde onlara rehber olarak gönderiliyor. Ve onların bu yanlış tutumları peygamberler tarafından doğruya kanalize edilmek isteniyor. İşte bunun için de mutlaka basiret gerekiyor. Bu ayet-i kerimede ki basiret 'delil-mesnet' anlamında kullanılıyor. O halde biz de Dini Mübin-i İslam'ı diğer insanlara anlatırken mutlaka delilli konuşmak zorundayız. Kuranda daha çok ayetler var bu konuda. Mutlaka insanların gerek akıllarına,

gerekse gönüllerine hitap eden deliller sunmak zorundayız. Nitekim Allahu Teala da zaten böyle bir yöntem kullanmış oluyor.

BASİRET SAHIPLERİ ALLAH'IN KUDRETİNİ GÖRÜR

Basiret kelimesinin geçtiği ikinci ayet ise Kıyamet suresinin 14. ayetidir. "O gün kafir insana yapması gereken, yapmadığı bütün işler tek tek bildirilecek. Hatta kafir insan o gün kendi aleyhine tanıklık edecek." Bu ne demek? Kendi uzuvları işlediği günahları tek tek sayıp dökenecektir. Burada ayetin bağlamı müşriklerle alakalı. Kâfir insan dememizin sebebi bu. Ayetin lafzı böyle olmakla beraber bütün insanlara da şâmil olan bir ayettir. Her insan o

gün dünyada yapması gerekirken yapmadıklarını, her şeyi orada ayan beyan görecektir. Ve kişi kendi kendine tanıklık edecek. Elleri, ayakları ve diğer uzuvlarının şahitliğine de başvurulacaktır. Diğer ayetlerden bunları da anlıyoruz. O gün insan bir takım mazeretler ileri sürse de bunların hiçbir faydası olmayacak. İşte bu iki ayette Allahu Teala basiret kelimesini kullanıyor.

Basiret kelimesi aslında Rabbinizin ilahi sıfatlarından olan Basar'ın kullardaki tecellisidir. Allah zaman ve mekândan münezze olarak bütün bir evreni aynı anda gören, yapıp edendir. Basiret işte Basar kelimesinden türemiştir. Allah yolunda gayret göstererek hem ibadet hayatımız hem çalışma hayatımız hem

de ahlakımız sistemli ve düzenli bir şekilde birleştiği zaman bizde basiret meydana geliyor. İşte Rabbimiz Basar sıfatıyla bizlere böyle tecelli ediyor. Kur'an-ı Kerim'de basiret sahipleriyle ilgili yine bir takım kelime ve kavramların kullanıldığını görüyoruz. Mesela ulül ebsar. Haşr suresi 2. ayette basiret sahipleri denilir. Ne demek basiret sahipleri? Allah'ın kendilerine lütfettiği. Basiret, peygamberlere verilir. Hikmet gibidir. Kullardaki basiret ise bizim çalışıp gayret etmemizin neticesinde Allah'ın bir lütfudur. Yani bizde kesin değil, kesbidir. Aslında şöyle de deniliyor; her insanda bu vardır. Neden var? Çünkü Allahu Teala insanoğlunu yaratırken, 'Fe elhemehâ fucûrehâ ve takvâhâ' buyurdu. Bu ne demek? Allahu Teala her insana ana rahmine düşüp ona ruh üflendiğinde şu iki şeyi de kodladı. Bir, günah işleme kabiliyeti. İki, takva boyutu. Yani Allah'ın haram kıldığı şeylere karşı dikkatli olup helalleriyle yaşamamız istenildi. İşte bu iki şeyi Allah bize kodladı ve her insanda var. Bakmayın bu ateistlerin 'Biz Allah'ı tanımıyoruz' demesine. Her insanda doğuştan var zaten bunlar. Fakat insan çevresinin ürünü olduğu için o çevrede, o ailede ve toplumda nasıl bir ahlakî sistem üzerine büyüyorsa o ahlak ile birlikte bir hayat sürüyorlar. Kısacası kişinin hayatı ailesinden, çevresinden, okulundan edindiği bilgilerle mücehhez hale geliyor.

Eğitim sistemimizde manevi hayata, manevi bakış açısına çok fazla yer veremiyoruz. Eğitimde madde kadar manaya da değer verilmelidir.

MÜFREDATTA MANEVİ BAKIŞ AÇISI YOK

İşte günah işleme kabiliyetini minimize etmek, ortadan kaldırmak için Allahu Teala peygamberler, kitaplar gönderdi. Ve bize akıl ve idrak gibi nimetleri vererek basiretimizi de sürekli canlı tutmamızı istedi. Basiretimizin açık olması yani kalp gözümüzün açık olması için bir kere bizim Allah'la ilintimizin, bağımızın son derece güçlü olması gerekir. Onun için Kur'an-ı Kerim'de bunlara Allahu Teala 'ulül ebsar' diyor. Basiret sahipleri yeryüzüne, gökyüzüne, evrendeki her şeye bakarak Allah'ın orada muhteşem sanatını, yaratıcı gücünü görürler ve 'Rabbenâ mâ halakte hâzâ bâtilâ' yani 'Ey Rabbimiz sen bunların hiçbirini boş yere, gayesiz, hedefsiz yaratmadın' diye Allah'la adeta böyle konuşurlar. Niye böyle konuşur bir mümin? Çünkü siz kainâta, güneşe, gök cisimlerine baktığınız zaman o muhteşem sistem

karşısında hayran kalıyorsunuz. Ve firsatli bir mümin olarak tabiri caizse orada Allah'ı görüyorsunuz. Onun kudretini görüyorsunuz. Ve gönül gözünüzden, gönül dilinizden "Ey Rabbimiz sen bunların hiçbirini boş yere, gayesiz yaratmadın" diyoruz. Kur'an'ımızın diğer ayetlerinden edindiğimiz bilgilere göre basiret ve feraset eşyayı güzel bir şekilde okuyabilmek, orada yaratıcı olan Allah'ı görebilmek anlamını taşıyor. Mesele bu. Ama bizim eğitim sistemimizde manevi hayata, manevi bakış açısına çok fazla yer veremiyoruz. Müfredatlarımızda değişikliğe gidilmesi gerektiğini de bu vesileyle söylemiş olayım. 'E, hocam ne engel var?' Evet engel yok lakin öğrencilerimiz dışarıda bidat, hurafe türü masallarla büyüyor. Öyle geliyor fakülterlere ve o öğrencilere siz Kuran ve sahih sünnet çerçevesinde bir yaklaşım inşa etmeniz gerçekten zor oluyor. Bunu da açık yüreklilikle söylemek istiyorum. Bu hepimizin derdidir. O halde eğitimde madde kadar manaya da değer verilmelidir. Şunu da ifade edeyim ki Kur'an'ımız biz insanlara bilgi vermekten öte bilinç ve şuur da veren bir kitaptır. Pek çok kişi bilgiye sahip. Fakat niçin ibadet etmemiz gerektiğini, niçin Allah'ın huzurunda durduğumuzun çok da bilincinde değiliz. Aslında Mekke müşrikleri de Allah'ın Yaratıcı olduğunu biliyorlardı. İnkâr etmiyorlardı. Ama Allah inançları olmakla

***“Basiret sahipleri
yeryüzüne,
gökyüzüne,
evrendeki her şeye
bakarak Allah’ın
orada muhteşem
sanatını, yaratıcı
gücünü görürler
ve ‘Rabbenâ mâ
halakte hâzâ bâtilâ’
yani ‘Ey Rabbimiz
sen bunların
hiçbirini boş yere,
gayesiz, hedefsiz
yaratmadın’ diye
Allah’la adeta böyle
konuşurlar.”***

beraber Allah’a hakkını teslim etmiyorlardı. Bir başka ifadeyle Allah’ı hayatlarına karıştırmıyorlardı. Allah hayata karışmadığı zaman siz olaylara artık sadece madde gözüyle bakarsınız, mana gözüyle bakamazsınız ve basiretiniz gittikçe körleşir, kaybolmaya mahkum hale gelebilir. İşte Kur’an-ı Kerim ve bütün vahiyler bize bunların yolunu, basireti elde etmek için ne yapmak gerektiğinin ipuçlarını vermiş oluyor. Kur’an-ı Kerim’de basiret kelimesinin çoğulu besâirdir. Beş ayette geçer. Bunlardan iki tanesi, Hz. Musa ve Tevrat ile alakalı. Üç tanesi de Kur’an-ı Kerim’le alakalıdır.

İNSANLIĞA ÖRNEK OLMAK ZORUNDAYIZ

Halk arasında feraset olarak zikredilen kavramın doğrusu firasettir. Firaset de keşfetme, sezme, ileri görüşlülük gibi anlamlara gelir. Firaset kelimesi Kur’an’da geçmez. Ama akletme ve hikmet kelimeleri tedebbür, tezekkür, tefekkür kelimeleriyle iç içe olan bir kelimedir. Yani siz ayetler üzerinde düşündükçe Allah’ın muradını, maksadını anlamaya çalıştıkça, Allah sizin kalbinize

nur atıyor. Ve o nur sizde firaset dediğimiz uzak görüşlülüğü ortaya koyuyor. Artık siz de olayların bir kısmını keşfedebiliyorsunuz. Bu geleceği bilmek değildir kesinlikle. Allah’tan başka kimse geleceği bilemez. Hz. Peygamber de ‘Benim başıma ne gelecek ben de bilmiyorum’ diyor. Dolayısıyla buradaki firaset ileri görüşlülük, vizyon dediğimiz şeyin adıdır. Hikmetle ilintisini de şöyle ifade edebiliriz; hikmet yerli yerinde konuşmak, söz söylemek bir başka ifadeyle söz ile eylemin birlikteliğinin adıdır. Yani eğer imanınızı hayata geçiriyorsanız, Allah size hikmet lütuf eder. Artık siz hikmetli konuşursunuz, doğru söylersiniz. İnsanlar sizin söylediklerinize kulak verirler.

Bu dönemin en önemli problemi tek taraflı eğitim olduğu için basiret ve firasetimizde bir donuklaşma söz konusudur. Biz Müslümanların dünyaya söyleyecek çok ama çok sözümüz var. Rabbimiz bize Hac suresinin 178. Ayetinde böyle bir misyon verdiğini söylüyor. Efendimiz bize örneklik teşkil etti. Biz de bütün bir insanlığa örnek olmak zorundayız. Bu Rabbimizin bize verdiği bir ödevdir, bir görevdir.

İktisatEvim

444 00 14 | www.iktisatevim.com.tr

*Bu Koltuk
Sizi Ev Sahibi
Yapar!*

İktisatEvim

Büyük hayallere, iktisatlı çözümler...

Animasyon tanıtım filmini izlemek için barkodu okutunuz.

MAKALE

BASİRET, VİCDAN ve İRADENİN GÖRMESİ

MUHAMMED
ENES KALA

Yıldırım Beyazıt
Üniv. Öğr. Üyesi

Nasıl ki akıl, vicdan, irade ve hissiyatın muallimi ve mürebbisi olarak vazife icra ediyorsa, akıl da kendisine muallim ve mürebbi tayin etmelidir. Zira basiret ve feraset bize bunu hatırlatmaktadır. Akıl da akli başında hareket edebilir, öyle hareket ettiğinde ise kendisine vahiyden daha layık ve üstün bir muallim ve mürebbi tayin edemeyecektir.

Insana dair tüm sözlerin söylenip söylenmediği muamma ipine asılıdır. Akıllı ve sosyal canlı olmayı onun özünün tezahür etme imkânı olarak görenler kadar, insanı başka sıfatlarla niteleyenler de olmuştur. İnsan olmak, insan kalmak ve insan olarak ölmeyi başarmak, yaşama sanatının en nitelikli örgüsü olsa gerek... Tevhidî inancın ziyasının ulaştığı terbiye edilmiş idrak, bu idrakin mayaladığı vicdan ve irade, insana ve güzel olana dair hissiyatla birleştiğinde yekdiğerinin canavarı ve düşmanı olan değil, bilakis yekdiğerine ufuk, yurt, dost ve imkân olan bir şahsiyet çıkar karşımıza. Bakan ama baktığı kadar da gören bir göze, işiten ama işittiği kadar da duyan bir kulağa sahip olmak çok önemlidir. Ancak bunlardan çok daha önemlisi, düşünen ama düşündüğü kadar idrak edebildiğini de idrak eden bir akla, arzu eden ama arzu ettiği kadar da tercih etmesini bilen iradeye, diğerkâmlığı tanıtan ama tanıttığı kadar da yaşatan bir vicdana sahip olabilmektir. Hisseden ama hissettiği kadar da hissettiren bir hissiyatın tanıklığına durmak insanî kıyamın nezaket kokan haline işaret eder. İnsan olmak ve dahası kalmak da bu arayışın ete kemiğe bürünmesidir haddizatında.

Bakan gözün görmeyi, işiten kulağın duymayı öğrenmesi, gözle ve kulakla düşünmeyi öğrendikten sonradır. Öğrenmek ise bakmayı ve görmeyi idrak edebildiğimiz farkındalıkta kök salar. Bize hoş geleni, bizim için değerli olanı veya faydamıza

seslenen hususları fark eder, bu farkı, 'görmeye' ve 'duymaya' tutundururuz. Ancak biz insanlığa tutunmayı tefrik edebilirsek, neyin insan için hoş ve faydalı, neyin insanlık için değerli olduğunu görüp gözümüzü, kulağımızı, idrakimizi, vicdanımızı ve irademizi oraya yönlendirebiliriz. Aklıbaşındalık da bunu gerektirir. Her insanın kendi hazzını ve menfaatini artırma yollarını diğerinin huzurunu bozma pahasına olsa da keşfetmeye yönelmesi 'biz'i ortadan kaldırıp bayağı ve kof bir bencilliğin ikamesini getirir.

Birbirini dışlayan, birbirinin imkânlarından ve farklılıklarından zenginlik üretmeyip dahası tehdit çıkararak zihniyet ise tahakküme gebe ayrımcılığı meydana

Tevhidî inancın ziyasının ulaştığı terbiye edilmiş idrak, bu idrakin mayaladığı vicdan ve irade, insana ve güzel olana dair hissiyatla birleştiğinde yekdiğerinin canavarı ve düşmanı olan değil, bilakis yekdiğerine ufuk, yurt, dost ve imkân olan bir şahsiyet çıkar karşımıza.

getirir. Böylesi bir meydanda ötekiyle helalleşme ve halleşme imkânını kaybetmiş 'ben', 'sen' ve 'o' açığa çıkar. Birbirinden koparılmış söz konusu zamirler bir araya gelebilir ama bir "biz" olamazlar. Zira birbirlerini işitirler ama duymazlar, birbirlerine bakarlar ama birbirlerini görmezler, bir arada bulunurlar ama birliği idrak edip yaşatamazlar. Bunları yapabilmenin yolunun tevhidî inancın talimi, terbiyesi ve tedbiri altındaki akla riayet etmesini bilen his, vicdan ve irade melekelerinden geçtiğini ifade edebiliriz.

"Bilmek" önemlidir ancak hem "bilmek" hem de bildiğini "eylemek" çok daha değerlidir. Hele ki "bilmek" ve "yapmak" "olma"ya giden yolun asli kilit taşlarını meydana getiriyorsa çok daha anlamlı ve muvafık bir ilişkiye işaret ederler. "Olmak", eksik olmaya karşı tam olmayı, rezilete karşı fazileti, beşere karşı insanı, bencilliğe karşı diğerkâmlığı, benliğe karşı bizliği seslendirir. Ancak "olma"ya giden yol bakılan ve işitilen değil, görülen ve duyulan bir eşikte yakalanabilir. Bu eşğin imkânını ise bize basiret ve feraset gösterebilir. İyi hayatın kurucu ilkelerini kavrama yeteneği feraset, yaşamda olayları yaşarken durumları tefrik edip karar verme, kararı eyleme geçirme bilinci de basirettir. Özün/hâlin ve sözün/kâlin keşişimine bir kelime koysak buna da kuşkusuz basiret diyebiliriz.

Basiret en kısa şekilde, vicdanın ve iradenin görebilme halidir. Her insan Hakk'ın sesini içinde

bulabilme (vecede) imkânına sahip olsa da o sesi ancak vicdanını konuşurmasını bilenler, dahası bu sesi kendisine duyurabilenler duyabilir. Yine her insan arzuldüğünün peşine takılabilmek gücüne sahip olsa da ancak her arzu ettiğini talep etmemesini idrak edebilenler irade edebilme kudretine sahip olabilirler. İrade etmek, arzu etmeyi ve talep etmeyi gerekli görür ancak onları aşar. Arzu, iştah ve talep hep birlikte iradenin bedenidir, neyi isteyip istememeyi bilmek ise iradenin ruhudur. O halde vicdana, kimi, nasıl bulabileceğinin taliminin, iradeye ise neyi, niçin isteyip eylemesi gerektiğinin bilincinin terbiyesi verilmelidir. Talime tabi olan vicdan, terbiyeye riayet eden irade birlikte iyiye ve güzele gidebilmek imkânlarını keşfedebilirler, zira artık onlar sadece bakan değil gören de olmuşlardır.

Gözün görmesini rüyet, aklın görmesini nazar, irade ve vicdanın görmesini basiret ile anlatmaya çalışan bir medeniyet, görmenin sırrına, dahası görünmenin arkasındaki görünmeyeni görüşe çıkarabilmenin lütfuna nail olmak ister. Bu lütfu mazhar olabilmek aşkı yitirildiğinde önce basiret, sonra nazar ve en sonunda da şahsiyet kaybedilir. İnsan kişisiz, medeniyeti ise

iddiasız ve teklifsiz kalır. Böylesi bir sahipsizlik, sonuçta birilerinin inşa ettikleri, insanı kendisi olmaktan alıkoyan iklimlerin yabancılaşılabilir. O halde idrakin, vicdanın, iradenin ve hissiyatın köklü ve bize dair olması kadar, farkında/bilincinde olması da son derece önemlidir. Vahiy nuruyla nasiplenmiş bir idrake tabi olmayı başaran vicdan ve iradenin serencamı, insanın şahsiyet inşası yolunda bize bazı hususları hatırlatacaktır. Dolayısıyla ehl-i basiret, şöhret, servet ve şehvetin yakıcı, mahvedici cazibesine kapılmaksızın şahsiyetin güvenli limanının cazibesine aklını ve iradesini tutturabilen olur.

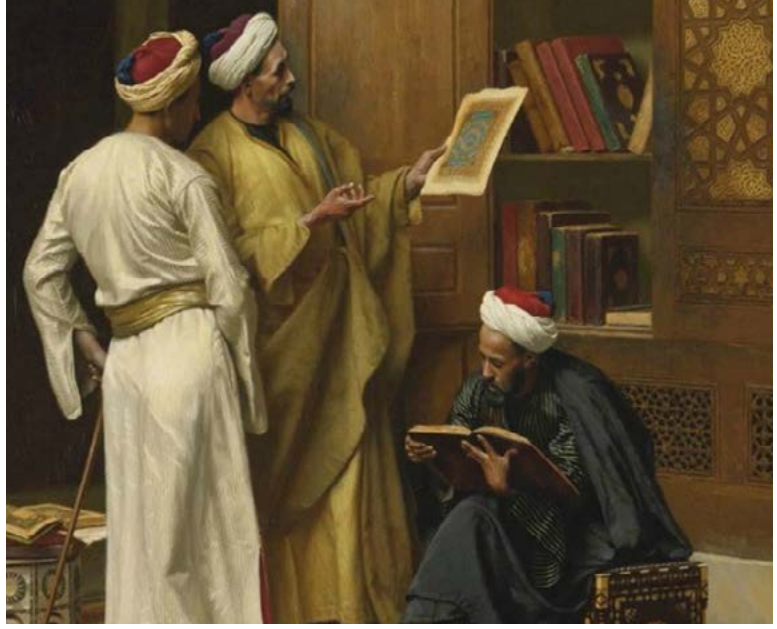
Unutmamak gerekir ki şahsiyet inşasında iyilik kadar kötülük de anlamlıdır, basiret sahibi kişi, iyiliklerini çoğaltırken tanıdığı kötülükleri azaltmanın azminin işçisidir.

“Vücûd”u (Hakk Teâla) bulan ve sesini duyabilen vecd sahibi vicdan ile bu vicdanın sesini ete kemiğe büründürmesini bilen irade birlikte insan şahsiyetinin

momentini meydana getirir. Zira vicdan ve iradesiyle insan kendisini ve çevresini dönüştürebilir, şefkat ve merhamet değerlerinin meşalesini yakmaya niyet edebilir. Bunun iyi olduğunu bilir ve kavrar, ama asıl mesele bu iyiliğe kendisini bırakmayı başarmasıdır. Tüm bunları ancak bir kalbi olduğunu, dahası onu nasıl kullanması gerektiğini bilenler gerçekleştirebilir. Aklın felsefede iki yönüne işaret edilir. Bunlar, aklın nazarı ve amelî boyutlarıdır. Aklın amelî boyutu irade ve vicdan, nazarı boyutu ise zihin ile işlevselleşir. Hepsinin ifade olduğu yer ise imanın da dâhil olduğu kalptir. O halde kalp, vahye imanla yönelen fitrî akıl ile onun amelî ve nazarı boyutlarını kapsamaktadır. Vahiy, fitrî akla yol ve yön gösterirken, vahiy nuruyla terbiye olunan fitrî akıl zihni, iradeyi ve vicdanı doğru-iyi-güzel değerlerini keşfe ve inşaya yönlendirir.

Felsefe tarihinde büyük filozoflar da insanı doğruya, iyiye ve güzele ulaştıran yolları keşfedebilen, bir şahsiyeti aramışlardır. Böyle bir şahsiyetin imkânını, insanın yaşadığı gibi ölebilme cesaretinde saklı olduğunu yaşamıyla bizlere gösteren Sokrates kadar, Aristoteles de böylesi bir şahsiyet inşasının imkânlarını teorik zeminde sorgulamıştır. Phronesis (basiret) diye adlandırdığı üst şahsiyet erdemi bu noktada bize de aslında çok şey anlatabilecektir. Phronesis, her şeyden önce iyi ve kötüyü tefrik etmeyi bilmekle beraber uygun karar verip, bunu uygulamaya tekabül etmektedir. Böy-

lesi bir tavırda, öykünülecek bir şahsiyet geliştirme imkânlarının aranması kadar, istikrarlı şekilde güçlü şahsiyet inşasına giden yolda faziletli hali, tavrı ve huyu devam ettirmenin önemini de kabul edilmesi söz konusudur. Bu güçlü kabuldür ki şahsiyetin zorluk ve sıkıntı altında sarsılmama, pes etmeme gücünü kişiye sunabilir.

Aristotelesçi tabirle phronesis/basiret erdemi bir bakıma akli başındalığı da bizlere hatırlatır. Akli başında olmak, aklılığı bir nimet olarak görüp o nimetten her durumda istifade edebilmeyi şiar haline getirmek olarak anlaşılabilir. Bu erdemin içinde kuşkusuz sorgulamak, araştırmak ve haber geldiğinde sözü, kişiyi ve ortamı araştırmadan harekete geçmemek de kendisini saklar. Akli başında olan kişi, son sözü ve son söze yaslanan tahakküm

tavrını göstermez. Zira zaferden değil seferden kendisini sorumlu tutmayı, dahası sürekli hakikati aramayı kendisine düstur edinmeyi kendisine öğretmiştir. Böyle olduğu için de farklılıkları tehdit değil mümkünse bir zenginlik imkânı, değilse nezaketi elden bırakmaksızın nasıl olunmaması gerektiğini kişiye kavratmak suretiyle kendilerinden kaçınılmasına ilişkin numuneler olarak görür. Unutmamak gerekir ki şahsiyet inşasında iyilik kadar kötülük de anlamlıdır, basiret sahibi kişi, iyiliklerini çoğaltırken tanıdığı kötülükleri azaltmanın azminin içisidir.

Basiret, içtimai bir erdem olmakla beraber erdemlerin ahenkli birlikteliğin imkânını da hazırlar. Aristoteles, üst şahsiyet erdemi olarak gördüğü phronesis/basireti bir kâhyaya benzetir. O, evin sahibinin kendisinden ne istedi-

ğini, neyi yapması gerektiğini bilir. Ev işlerini yapan görevlileri de ev sahibinin ufunda buluşturmak ister. Bu ufukta herkes neyi yapacağını ev kâhyasına bakarak kavrar ve bir ahenkli orkestra gibi kendilerinden beklenen musikiyi icra ederler. Bir şahsiyet orkestrasının en güzel eserini icra etmek için bir araya gelen sazandeler gibi faziletlerin birliğini ve beraberliğini muhafaza eden, arada kesiklik ve kopukluğun olmamasını temin eden büyük fazilettir aynı zamanda basiret. Onun oluşması, keskinleşmesi ve işleve durup kendisinden fayda hâsil edilebilmesi için kişinin yekdiğerine ihtiyacı vardır. Başkası olmadan kişi kendi özünü görüp, sözünü kurgulayamaz dahası şahsiyetini kuramaz. O halde özün ve sözün esrarengiz ahenkli kesişiminde olan ittifak fazileti olarak basiretin meydana gelebilmesi içtimaî bir iklimde mümkün olur. Bu iklim, insanları, eyleme sevk eden kararda ben, sen ve o ayrımı yapmadan bizim için faydalının ne olduğunu aramaya yönlendirir. Ancak hemen ifade edilmelidir ki basiretin bir diğeri anlamı da öngörmektir, ön yargılamak değil. Özlenen ve beklenen içtimaî eşikte basiret erdemi insanları önyargıdan uzak öngörülü hareket etmeye davet edebilir.

Son olarak Aristoteles ile ilgili açtığımız bahsi, onun kapatmadığı bir açığı zikrederek kapatalım. Aristoteles'te phronesis/basiret erdemi aklıbaşındalık olarak da anlaşılır. Kuşkusuz akılı yaratan, onu insanın baş tacı etmiştir. An-

cak bu, akla kontrolsüz ve sınırsız bir güç vermek manasını taşımaz. Her ne kadar, vicdan ve irade, akılı baş tacı edip, iyiyi ve güzeli görüp duyabilen hale geliyorsa, aklın da kendi gücünün ve sınırının farkına varması gerekir ki akıl da hakikatin görücüsü ve duyucusu haline gelebilsin. Fakat ne var ki akıl, kontrolsüz gücü kullanan bir mekanizma haline getirildiğinde araçsallaşma ve kişinin bencilliğinin acımasız meşrulaştırıcısı haline bürünebilir. Bu haliyle akıl, birleştiren değil ayıran, adaletin temin imkânı değil, zulmün icbar edici tehdidi haline dönüşebilir. Aklın ilahi bir öz taşıdığına ilişkin yorum, onun tanrılaşmamasını, daha ziyade ilahî terbiye altında bulunması gerektiğini ona hatırlatmalıdır. Ancak Aristoteles'in anlayışında akıl, insan için sınırsızlığın ve

sonsuzluğun remzi olduğu için onunla insan tanrılaşma imkânlarını deneyimleme hakkına sahip görünür. Kuşkusuz bu husus, insanlığa kül/tümel olarak değil cüz/tikel olarak fayda ve menfaat sağlayabilir, ne var ki bu fayda ve menfaat birileri için söz konusu olacağı için diğeri bu durumdan acı/zulüm çekecek/göreceklere. Dünya tarihini göz önüne aldığımızda bunun zalimler ve mazlumlar diyalektiğini meydana getirdiğini hatırlayabiliriz. O halde nasıl ki akıl, vicdan, irade ve hissiyatın muallimi ve mürebbsi olarak vazife icra ediyorsa, akıl da kendisine muallim ve mürebbi tayin etmelidir. Zira basiret ve feraset bize bunu hatırlatmaktadır. Akıl da akılı başında hareket edebilir, öyle hareket ettiğinde ise kendisine vahiyden daha layık ve üstün bir muallim ve mürebbi tayin edemeyecektir. Kudretinin yetmediğine ilişkin bilgiyi vahiyden alan akıl, ilahi nurdan alıp, sunduğu ziya ile vicdan ve iradenin görmesini gerçekten sağlayabilir. Vahiy ile talimi ve terbiyesini almış akıldan kendisine ulaştırılan ilahî şûle ile vicdan ve irade görebilen, duyabilen hale bürünür. İşte bu süreç haddizatında tüm şahsiyet erdemlerini bir koro şefi gibi yönetecek basiret erdeminin gerçekleştiği zemine işaret edecektir. Ehl-i basiret ise Hak için doğruyu bilen, iyiyi yapan, güzeli meydana getiren, nihayetinde de saadete eren olacaktır. Bu saadet ise basit olup, parçalanmazcasına dünya ve ahiret mutluluğuna birlikte işaret edecektir.

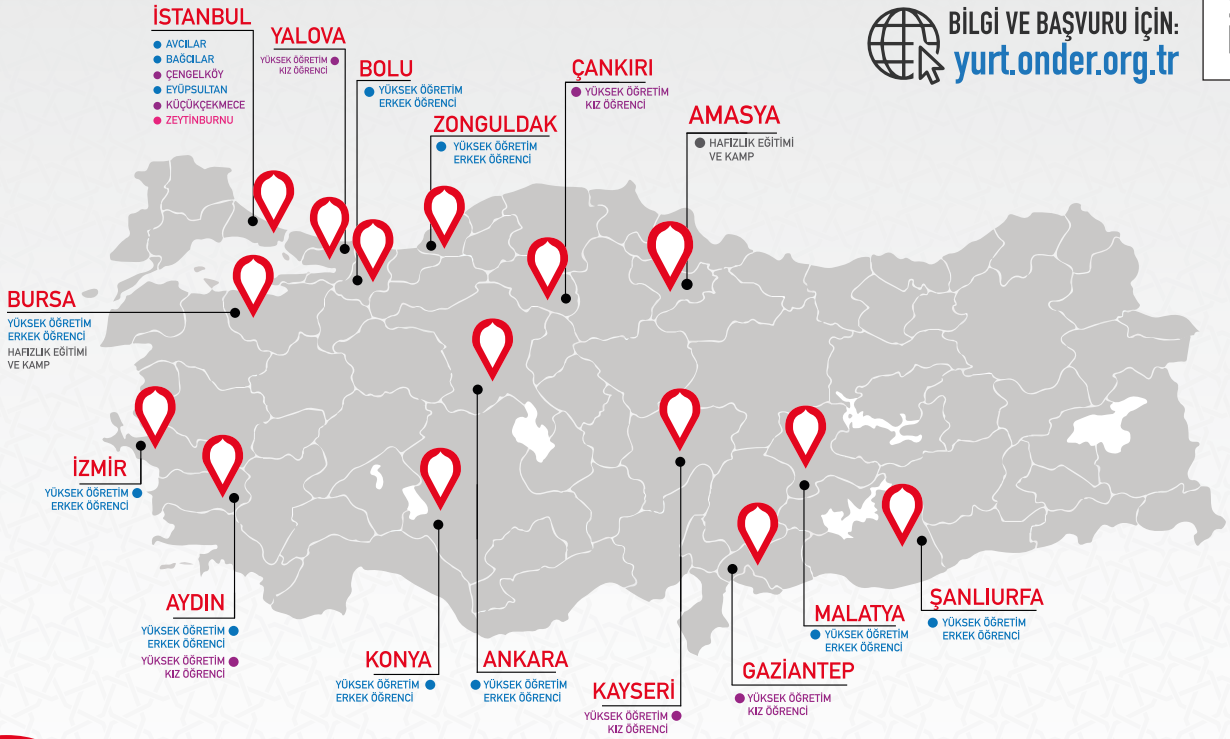
*Her ne kadar,
vicdan ve irade,
aklı baş tacı edip,
iyiyi ve güzeli
görüp duyabilen
hale geliyorsa,
aklın da kendi
gücünün ve
sınırının farkına
varması gerekir ki
akıl da hakikatin
görücüsü ve
duyucusu haline
gelebilsin.*

Senin Yurdun

TÜRKİYE GENELİ ÖNDER ÖĞRENCİ YURTLARI

BİLGİ VE BAŞVURU İÇİN:
yurt.onder.org.tr

MUSTAFA ÖCAL İLE İMAM HATİP LİSELERİ ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

EMİNE
DOLMACI

Gazeteci

Eğitim hayatımızın gönüllü elçilerinden Dr. Mustafa Öcal, tüm hayatını imam hatiplere ve buradaki eğitimin daha ileri noktaya götürülmesine adanmış bir isim. Hem bilfiil öğretmenlik mesleğini sürdürdü yıllarca; hem de yazarak, çizerek, söyleşiler yaparak bilinç ve şuur aşlamaya çalıştı. İmam Hatip Liseleriyle ilgili kitapları yayımlandı, halen konuyla ilgili çalışmalarına devam ediyor. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 2016 yılında emekli olduktan sonra Bursa'da Uluslararası Murat Hüdavendigar Anadolu İmam Hatip Lisesi Akademik Bilim Kurulu Başkanlığını da yürüten Öcal'la İmam Hatiplerin değişen yüzü, misyonu ve müfredatı üzerine konuştuk. Kendisi fiili çalışmalarında, araştırmalarında neredeyse bütünleştiği İmam Hatip misyon ve müfredatında güncelleme yapılması gerektiği yönündeki tartışmalara katılmıyor. Zira ilk kurulduğu günlerdeki misyonu bugün de yerine getiren okulların program çeşitliliği ile müfredatının zaten güncellendiğini düşünüyor. İsim değişikliğini bazı gerekçelerle tümünden reddediyor. İmam Hatiplerdeki ve diğer okullardaki en önemli sıkıntının ise öğretmen kalitesi olduğunu düşünüyor. Buyurunuz, kendisinden dinleyelim...

Hocam, Osmanlı'dan itibaren 108 yıllık, bugünkü haliyle 70 yıllık eğitim kurumları olan İmam Hatip Liselerinin misyonunu nasıl görüyorsunuz?

İmam Hatip Liseleri, Osmanlı döneminde 1913 yılında Medresetü'l Eimme ve'l-Hutbeba (İmamlar ve Hatipler Medresesi) adıyla kurulmuş olan medresenin devamı niteliğindedir. Sorunuzda ifade ettiğiniz gibi bu tarihi esas aldığımızda 108 yıllık bir mazisi vardır. 1951-1952 öğretim yılında yeniden açılan bugünkü İmam Hatip Liselerinin kuruluş tarihine göre 70. yılına girmek üzeredir.

Cumhuriyet ilân edildikten sonra çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ilk iki maddesi gereği tüm eğitim kurumları Maarif Vekâletine devredilmiştir. Bu kanun, 1982 Anayasasına göre dokunulması yasak olan 8 inkılâp kanununun ilkidir. Aynı zamanda kanun İmam Hatip Liseleri ve İlähiyat Fakültelerinin hukuki temelini oluşturmaktadır. Çünkü Tevhid-i Tedrisat Kanununun 4. Maddesi hem İmam Hatip Okulları ve hem İlähiyat Fakültelerinin açılmasını âmirdir.

İmam Hatip Okulları için ikinci bir hukuki temel ise, 1973'te yürürlüğe konulan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunudur.

1983'te revize edilen bu kanunun 32. maddesinde İmam Hatip Liseleri tanımlanır: "İmam Hatip Liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere Millî Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe hem yüksek öğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır." Milli Eğitim Bakanı bir gün TV'lere çıksa; "Bu kadar iktisat fakültesi var, ticaret liselerine gerek kalmadı bu okulları kapatalım" dese kapatabilir. Başka bir okulu da kapatabilir, çünkü onlar için İmam Hatip Okullarının olduğu kadar sağlam hukuki temelleri yoktur. İmam Hatip Liseleri için de; "Bugün sayısı 100'ü bulmuş İlähiyat Fakültesi var iken bu kadar İmam Hatip Lisesine ihtiyaç kalmadı, bu okulları kapatalım" diye düşünse bile kapatması mümkün değil. Çünkü Tevhid-i Tedrisat Kanunu

ve Milli Eğitim Temel Kanunu ortada; din eğitim ve öğretimi yaptırılan bu okullar, Türk eğitim sistemi içinde vazgeçilmez yerini almıştır.

Celeleddin Ökten hocanın kurguladığı haliyle bu okullar, gençlerin hem İslâmî ilimler hem de pozitif bilimler alanında yetiştikleri okullar olarak yoluna devam ediyor. Aradan 70 yıl geçtikten sonra toplumsal değişim ve dönüşümle birlikte bu okullar aynı kalmalı mı?

İmam Hatip Okullarını açan siyasi irade, programını hazırlayan Talim Terbiye Kuruludur. Talebeleri tarafından kısaca "Celal Hoca" olarak anılan Mahmud Celâleddin Ökten ve benzeri zatların İmam Hatip Okullarının açılışı ve gelişmesinde büyük hizmetleri olmuştur. Okulların ilk açılış döneminde ders programı

hazırlanırken MEB Talim Terbiye Kurulu üyelerince Kur'an-ı Kerim dersinin Latin harfleriyle yazılmışından okunması için karar alınmıştır. Celal Hoca burada devreye giriyor; Latin harfleriyle Kur'an-ı Kerim öğretilmesinin mümkün olmadığını ifade ediyor. Okulların açılışına imza koyan Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri ile görüşüyor, Talim Terbiye Kurulu üyeleri ile uzun görüşme ve tartışmalar yapıyor. Neticede onları; Kur'an-ı Kerim'i haftada iki saat Arap harfli aslından, birer saat de Latin harfleri ile yazılmışından okutulmasına razı edebiliyor. Yani bir anlamda Hoca 2+1 galip geliyor. 1956-1957 öğretim yılına kadar İmam Hatip Orta kısmında resmîyette bu karar uygulanıyor veya öğretmenlerce uygulanmış gibi yapıyor, çünkü Kur'an'ı fiiliyatta aslından okutuyorlar.

Ben bu durumu konferanslarımda veya özel sohbetlerimde anlattığım zaman bazıları itiraz ediyor ve adeta; "Hadi canım sen de, nereden çıkarıyorsunuz bunları" diyenler oluyordu. Şunu ifade etmek isterim; ben tamamen belgesel çalışmaktayım. Bu konudaki Talim Terbiye Kurulunun kararı elimizde mevcut. "Tanıkların Dilinden Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Dini Hayat" isimli üç ciltlik kitabımız var. Söz konusu kitabımızda 32 hocayla yaptığım mülâkat / söyleşi yer almaktadır. İstanbul İmam Hatip Okulunun ilk dönem öğrenci ve mezunlarından rahmetli Prof. Dr. Bekir Topaloğlu diyor ki; "Hoca geliyordu, Latin harfleriyle tahtaya bir ayet yazıyordu. Bunu yazın defterlerinize, biz Kur'an'ı aslından okuyalım, şayet ani bir baskın olursa bu şekilde

Latin harfleriyle okuyoruz dersiniz, diyordu" şeklinde anlatıyor. Prof. Dr. Selahattin Parladır, İsparta İmam Hatip'in ilk mezunu, o da bu yönde bilgiler vermiştir. Kitaplarımızda Çorum İmam Hatip Lisesi mezunlarından Prof. Dr. Ahmet Lütfi Kazancı ve Prof. Dr. Süleyman Uludağ'a verilen karne örneklerini yayımladık. Karnelerde "Kur'an Arapça" ve "Kur'an Türkçe" diye iki ayrı not bulunuyor.

Buna karşılık; Prof. Dr. Hayrettin Karaman hocamız, Konya İmam Hatip Okulundaki öğrencilik dönemi orta 1. sınıf karnesini "Bir Varmış Bir Yokmuş" ismiyle kaleme aldığı hatıratında örnek olarak vermiş. Orada Kur'an Arapça ve Kur'an Türkçe yok, yalnızca "Kur'an-ı Kerim" notu var. Kayseri'de, Yozgat'ta ve Ankara'da da yok. Öyle anlaşılıyor ki; resmîyette Kur'an'ın Latin harfleriyle

okutulma emrine bazı okullarda uyulmuş (veya uyulmuş gibi yapılmış) fakat hepsinde inisiyatif kullanılarak Arap harfli aslından okutulmuş.

Dönemin bürokratları bu okulların kendi zihniyetlerine uygun olarak yani İslâm'ın yozlaştırılması amacıyla açılmasına razı olmuşlar. Ancak okullar fiilen öğretime başladıktan sonra Ehl-i Sünnet çizgisine uygun olarak öğretim yaptırılmıştır. Bundan dolayıdır ki bu okullardan bugüne kadar çok farklı zihniyete sahip insanlar çıkmamıştır.

İSİM DEĞİŞİKLİĞİNE GEREK YOK

İmam Hatip Liseleri hep tartışılan okullar. Tartışılma konularından biri de ismidir. Peki, isminin değiştirilmesinin kabullenme noktasında bir yararı olur mu?

Bu sorunuza karşılık şu hususu hatırlatmak isterim: Biraz önce ifade ettiğimiz gibi; Osmanlı Devletinin son döneminde 1913 yılında "Medresetü'l Eimme ve'l Huteba" yani "İmamlar ve Hatipler Medresesi" açılmıştı. 1924 yılında medreseler kapatılınca, Tevhid-i Tedrisat Kanununun âmir 4. Maddesi gereği "İmam ve Hatip Mektepleri" adıyla ye-

nileri açılmıştır. 28 Aralık 1948 günü açılış kararı alınan, 15 Ocak 1949'da faaliyete geçirilen "İmam ve Hatip Kursları" vardır. 1951'de "İmam Hatip Okulu" ismiyle bugünkü okullar açılmıştır. Bu okulların ismi 1973'te yürürlüğe konulan Milli Eğitim Temel Kanunu ile ismi "İmam Hatip Lisesi"ne dönüştürülmüştür. 1985'te ilk defa İstanbul Beykoz'da "Anadolu İmam Hatip Lisesi" açılmış, bu okul 1989'da Kartal'a taşınmıştır. Son yıllarda ise bu okulların tamamı "**Anadolu İmam Hatip Lisesi**" ismini almıştır. Dikkat edilirse bütün bu değişim ve dönüşüm dönemlerinde hep "**imam**" ve "**hatip**" kelimeleri kullanılmıştır. Rahmetli Cumhurbaşkanı Turgut Özal "İmam Hatip Okulu ismi yıprandı, değiştirilim, meselâ İlahiyat Lisesi olsun" gibi bir öneride bulun-

muştu fakat kabul görmedi. İfade ettiğimiz gibi konu ile ilgisi olsun-olmasın, kimi belki samimi kimi de sırf bu okulları tartışma zeminine çekmek, futbolcu deyimiyle "ofsayta düşürmek" için İmam Hatip Lisesi isminin yıprandığı iddiasıyla değiştirilmesini teklif ediyor. **Oysa bu isim artık marka olmuştur.** Üstelik yurt dışında birçok ülkede bu okullar model alınarak oralarda da aynı isimle açılmıştır, açılmaya devam edilmektedir. İsminin değiştirilmesi halinde Tevhid-i Tedrisat Kanununun âmir 4. Maddesinin dışına çıkarılmış olur ve bir gün gelir farklı bir zihniyet mensubu iktidar döneminde bu okulların kapatılması yoluna gidilebilir. Onun için İmam Hatip Lisesi isminin aynen muhafaza edilmesi gerektiği kanaatindeyim.

İmam Hatip Liselerinin dinî, sosyo-kültürel hayatımız açısından önemi hakkında neler söylemek istersiniz?

İmam Hatip Liseleri, Türkiye'nin ufkunu açan okullardır. Türkiye'ye çok büyük hizmetleri oldu; ilmi, fikri sahada, sosyal gelişmelerde, spor, sanat alanında etki ve katkıları oldu ama belki de en önemlisi muhtelif meselelere farklı açılardan bakış ve yorumlar getirmesini sağladı. Eskiden tek kanatlı kuş misali hep Batı standartlı düşünülürdü. Oysa İmam Hatip Liseleri Batıyı da Doğuyu da tanıyan insanlar yetiştirdi, yetiştirmeye devam ediyor. Son yıllarda artık İslâm geleneğindeki dinî değerler, ilmi değerler de gündemimize girdi. Bu gelişme insanlarımızı mesele-

lere farklı açılardan bakıp değerlendirme noktasına getirdi. Söz konusu gelişme ve dönüşümlerin etkisi ve faydası önümüzdeki yıllarda daha iyi fark edilecektir.

PROGRAM ÇEŞİTLİLİĞİ MÜFREDATI ETKİLEDİ

Bugün program çeşitliliğinden dolayı İmam Hatiplerde 8 ayrı bölüm var ve 9 yabancı dil öğretiliyor. Bu çeşitlilikte tek bir müfredat doğru mu?

Evet, son yıllarda; Arapça, İngilizce, İspanyolca, Rusça, Almanca, Fransızca, Farsça, Çince, Japonca öğretim yaptıran İmam Hatip Liseleri açıldı. Geleneksel görsel sanatlar, musıkı, spor öncelikli İmam Hatip Liseleri açıldı. Uluslararası İmam Hatip Liseleri

açıldı, özel program uygulayan, fen lisesi programı uygulayan proje İmam Hatip Liseleri açıldı. Şimdiye kadar tek tip klasik İmam Hatip Lisesiydi. Öğrenciler buraya geldikleri zaman, ilerde ne olacaklarını tam kestiremiyor. Şimdi çocuklar; "Ben burada fen lisesi programı alıyorum; fen liselerinde verilen bilgilere ben de sahip oluyorum, üniversitede istediğim bölüme girebileceğim" diyor. Öte yandan çocuklar; İmam Hatip programıyla birlikte sanat, spor, yabancı dil eğitimi almakta ve ilerideki branşını daha baştan belirlemiş olmaktadır. Dil bilerek öğrenim gören bu çocuklar mezuniyet sonrasında yurt içinde, yurt dışında elçiliklerde görevlendirilebilecekler. Bu bakımdan İmam Hatiplerdeki bu gelişme çok büyük bir açılamdır, kazanımdır. Farklı alanlarda bil-

gili, bilinçli, kendine güvenen gençler yetiştirilmesi için imkân ve fırsat tanınmış oldu. Bu durum, bugüne kadar bu camianın arzu edip de ulaşamadığı bir durumdu diyebiliriz.

Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liseleri konusunda neler söylemek istersiniz?

Uluslararası İmam Hatip Liseleri kanaatimce geç kalmış ama çok önemli bir devlet projesidir. Milli Eğitim Bakanlığı ile Türkiye Diyanet Vakfınca ortaklaşa imzalanan bir protokol çerçevesinde açılan 13 uluslararası İmam Hatip Lisesi var. 90'a yakın ülkeden öğrenci Türkiye'ye getirilip bu okullarda eğitilip yetiştiriliyor. Ben, 2016-2017 öğretim yılında Bursa'da açılan Uluslararası Murad Hüdavendigâr Anadolu İHL'de Bakanlık tarafından resmen Akademik Bilim Kurulunu oluşturmakla görevlendirildim. Resmi görevlendirme olmakla birlikte fahri görev yapıyorum. Üç üniversiteden 13'ü prof. diğerleri doç. ve dr. unvanlı akademisyenden oluşan Akademik Bilim Kurulu oluşturduk. Kurul üyeleri olarak okulda danışmanlık ve rehberlik yapıyoruz. Bu sene ilk mezunlarımızı verdik ve tamamı üniversitelere yerleşti. Diğer Uluslararası Anadolu İHL mezunlarında da başarı durumu

yaklaşık böyledir. Bunların büyük bir kısmı ülkemizde yüksek lisans, doktora da yapacak. Bu okullardan yetişen gençler; Afrika ülkelerinde, Kafkaslarda, Balkanlarda, Orta Doğu ülkelerinde kısaca dünyanın dört bir tarafında bizim gönüllü elçilerimiz olacak, karşılıklı hizmet alışverişinde bulunacaklar.

MESLEK DERSLERİ İLE KÜLTÜR DERSLERİ ORANLAMASI

İmam Hatipler artık öğrenciyi yalnızca İlahiyata hazırlayan okullar değil, üniversiteye girenlerin çok azı İlahiyatı tercih ediyor. O sebeple meslek dersleri azaltılmalı mı?

Bu okullar ilk açıldığı yıllarda yüzde 40 meslek, yüzde 60 kültür dersleri vardı. Uzun yıllar korundu bu program ama zamanla yapılan değişiklikler vesilesiyle zorunlu meslek derslerinin oranı yüzde 25'e kadar indi. Fakat meslek derslerinden aldığı bilgileri yetersiz gören veya yüksek öğrenim olarak İlahiyat Fakültelerini hedefleyen öğrenciler seçmeli meslek dersleri ile bu oranı yine yüzde 40'a kadar çıkarabilmektedirler. Şurası bir gerçektir ki hiçbir okula öğrenciler sırf kendi tercihleri ile gelmemektedirler. Ailesinin veya öğretmenlerinin

Bu okullar ilk açıldığı yıllarda yüzde 40 meslek, yüzde 60 kültür dersleri vardı. Uzun yıllar korundu bu program ama zamanla yapılan değişiklikler vesilesiyle zorunlu meslek derslerinin oranı yüzde 25'e kadar indi.

yönlendirmesiyle okullara kayıt yaptırıyorlar, zamanla sınıf seviyesi yükseldikçe kendilerinde oluşan kanaate göre ya aynı doğrultuda yüksek öğrenime devam ediyor veya baştan hiç düşünüp tasarlamadığı bir alana yöneliyorlar. İmam Hatip Lisesine kayıt yaptıran çocuklar için de aynı durum söz konusudur. Esasen aile fertlerinin hepsi de çocuğunu ileride İlahiyat tahsili yapsın diye İmam Hatibe göndermiyor. Diğer okullarda alamayacağı dini bilgileri ve ahlâki terbiyeyi bu okulda alsın, sonra üniversitede ilgi duyduğu alana yönelsin diye gönderiyorlar.

MÜFREDAT DEĞİŞİKLİĞİNE İHTİYAÇ VAR MI?

Tüm alanlarda bir parça ancak yüzeysel bir eğitim var iddiasında bulunanlara karşı, müfredatta nasıl bir değişim dönüşüm yapılabilir?

Bilinmeli ki İmam Hatip Lise-lerinde ve hatta İlahiyat Fakülte-lerinde İslâm âlimi yetiştirilmiyor. Bu eğitim kurumlarında gençlere İslâmî ilimler tanıtılıyor ve bu ilimlerin kapısını açacak anahtarlar kazandırılıyor. Bu okullarda Kur'an-ı Kerim'i doğru düzgün yüzünden, tecvid kurallarına göre okuyan öğrenci yetiştirelim. Gerekli zaman bir mecliste rahatlıkla bir aşir okuyabilsin kâfi. Az-çok Arapçaya giriş kabilinden pratik öğretilim. Mezuniyet sonrası İlahiyatlara gidenler orada hem Kur'an-ı Kerim'i daha güzel okumayı ve hem Arapçasını, İngilizcesini geliştirecektir, geliştirmektedir de...

Peki şu anda İmam Hatip Liselerinin müfredatında bir değişiklik yapılmalı mı, yapılacaksa nasıl bir değişiklik?

Kanaatimce müfredat programında köklü değişikliğe gerek yok, ancak ihtiyaç halinde küçük

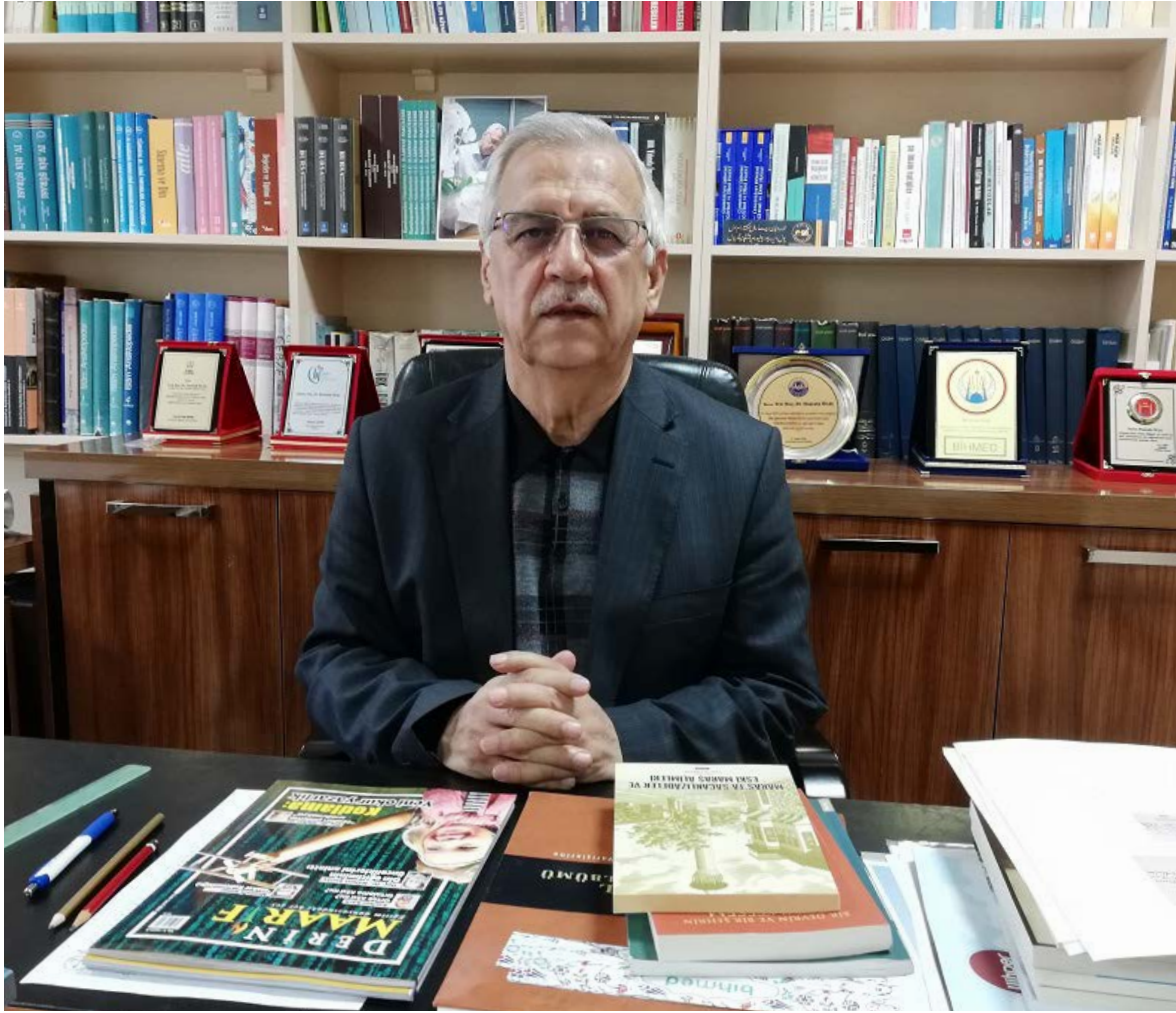
bazı düzenlemeler yapılabilir. Asıl sıkıntı öğretim yöntemlerindedir, bu bağlamda iyileştirmeler yapmaya ihtiyaç var. Öğretmenlerimizin bir kısmı kendini yenilemiyor. 20 - 30 sene öğretmenlik yapmış ama gelişmelere dair 20-30 sayfa kitap, makale okumayanlar var. Bazılarının teknolojik gelişmelerden haberi yok, haberi olsa da ona ayak uyduramıyorlar. Bu anlamda öğrenciler öğretmenlerinin önünde gidiyorlar.

EĞİTİMDE ÖĞRETMEN UNSURU

Size göre İmam Hatip eğitiminde kaliteyi yükseltmek için ne yapılmalı, bu konuda öncelikle kime / kimlere görev ve sorumluluk düşmektedir?

Biz eğer İmam Hatiplerde kaliteyi yükseltmek istiyorsak bunun yolu öğretmen kalitesini yükseltmekten geçer. Pergelin sabit

ayağı öğretmendir; her şey öğretmenle başlar, öğretmenle biter. Öğretmen arkadaşların önemli kısmı müfredatı, ders kitabını, öğrenciyi beğenmez eleştirir ama kendini çok beğenir. Oysa; müfredat / ders programı güzergâhtır. Ders kitabı toplu taşıma aracı, öğrencilerimiz yolcu, öğretmen ise şoför, kaptan konumundadır. Eğer öğretmen iyi, başarılı bir öğretmen ise; müfredat iyi olsa

da olmasa da, ders kitabı kaliteli ve öğrenci seviyesine uygun olarak kaleme alınmış olsa da olmasa da, öğrenci öğrenmeye istekli olsa da olmasa da başarılı olur, çünkü asıl maharet öğretmendir. Başarılı öğretmen stabilize yolda da, şosede de, asfaltta da, otoyolda da, eski veya yeni toplu taşıma araçlarıyla çocukları eğiterek hedefe ulaştırır. Başarısız ve kendine güvenemeyen öğret-

men ise otoyolda bile kaza yapar, öğrencileri hedefe ulaştıramaz. Merkezde öğretmen vardır. Kaliteyi yükseltmek için mevcut öğretmenleri harekete geçirmemiz, yetişmekte olan öğretmen adaylarını ise iyi yetiştirmemiz lazım. Bugün çok başarılı öğretmenlerimiz, gece gündüz çalışan çabalayan öğretmenlerimiz yanında maalesef önemli bir kısmı vurdumduymazlık içinde. Öğret-

ÖSYM sınavlarında İmam Hatiplilerin başarısı artarak çita yükselmeye başlamıştır. 2020 yılında İmam Hatip Ortaokulundan gelen gençler mezun oldu ve bu sene başarı grafiği daha da yükseldi.

men meselesi halledilirse diğer konular kendiliğinden hallolur.

Nereden başlamak lâzım ya da ilk görev kimlere düşüyor bu konuda?

Esasen bu konuda öğretmenlerden önce onları yetiştirip mesleğe hazırlayan İlahiyat Fakültelerinin, Eğitim Fakültelerinin sorumlulukları vardır. Meslek dersleri öğretmenliği bakımından öncelikli görev elbette İlahiyat Fakültelerine düşüyor. Fakülteadaki temel İslâmî Bilimler yanında, İslâm tarihi ve sanatları alanı ile din eğitimi, psikoloji, sosyoloji, felsefe grubu gibi kültür kazandırıcı dersler var. Branşı ne olursa olsun hocalarımızın her biri öğrencilerine İlahiyatlık, din eğitimciliği bilinci aşılması lazımdır. Fakültelerdeki hiçbir hoca; “Ben dersimi verir giderim, gerisine karışmam” dememeli. Çünkü bu fakültelerde ülkemizin olduğu kadar İslâm âlemi ve insanlık âleminin istikbaline yön veren insanlar yetiştirilmektedir. Onun içindir ki istisnasız bütün hocalarımızın branşlarında çok daha kaliteli eleman yetiştirmenin çabası içinde olmaları lazımdır.

İlahiyat Fakültesinde pedagojik formasyon derslerini okutan hocalarımızla, yetmediği yerde bu alan derslerinde yardımcı ve destek olan Eğitim Fakülteleri öğretim elemanlarına görev ve sorumluluk düşmektedir. Ama pedagojik formasyon dersleri zaman zaman veya bazı fakültelerde maalesef baştan savma dersler olarak görülüyor. Doğru-dürüst öğretmenlik uygulaması dahi yaptırılmıyor, yapılmış gibi gösterilerek ellerine öğretmenlik formasyonu verilip mezun ediliyorlar.

İMAM HATİPLERDE KALİTE

İmam Hatip Liselerinde kalite düştüğü konusunda giderek yaygınlaşan bir iddia var, bu konudaki düşünce ve tespitlerinizi alabilir miyiz?

Evet, son yıllarda yapılan tartışmalardan ve dillendirilen hususlardan birisi de kalite meselesidir. Üstelik bu konuyu en çok konuşanlar da maalesef bu okulların içinde görev yapan veya emekli olmuş arkadaşlar; “İmam Hatiplerin sayısı çoğaldı ama kalite

düştü. Nerede bizim zamanımızdaki İmam Hatip Liseleri?” diye başlıyorlar. “Siz bu iddiayı neye göre dillendiriyorsunuz, elinizde bir veri var mı?” diye sorulduğunda cevap veremiyorlar. Yahut “Hocam, sizin bildiğiniz gibi değil” diye başlayıp kendilerince birtakım mazeretler ileri sürüyorlar. Bu düşüncede olanlar 1970’li, 80’li, 90’lı yıllarla 2000’li yılları nasıl karşılaştırabilirler? Geçmiş yıllarda okullardaki yeğâne eğitim malzemesi kara tahta ve beyaz tebeşirden ibaretti. Şimdi de böyle mi? Her tür teknik imkân mevcut. 2000’li yılların başı ile 2020 yılını bile mukayese etmek doğru değil. Gelişim ve değişime ayak uyduramayan öğretmenlerin mazeretleridir bunlar. Bu konuda düşünmeden konuşan arkadaşlara diyorum ki; “Eğer okullarda bir seviye düşüklüğü varsa bunun sorumlusu kim? Sizsiniz, biziz. Bugün şikâyet konumunda değiliz biz, bir şikâyet varsa onu giderme, problemi çözme konumundaki insanlar bizleriz.

Önyargıları bir tarafa bırakıp ekşiğimizi, yanlışımızı ortaya koyup bu okulları nasıl daha başarılı hale getiririz bunu tartışmalıyız.

Geçtiğimiz yıllarda olan kesintisiz eğitim ve hukuksuz katsayı uygulamasına rağmen ÖSYM sınavlarında İmam Hatiplilerin başarısı artarak çıta yükselmeye başlamıştır. 2020 yılında İmam Hatip Ortaokulundan gelen gençler mezun oldu ve bu sene başarı grafiğı daha da yükseldi. O halde bu başarı nereden kaynaklanıyor? Okullardaki başarıyı, nemelazımcı ve vurdumduymaz öğretmenlerin umursamazlıklarına rağmen, hakikaten mesleğini seven, canla başla çalışan elleri öpülesi idealist öğretmenlerimiz yükseltmektedirler. Bu düşüncelerimi ifadeye çalıştıktan sonra diyorum ki; her şeye rağmen geçmişte bu okullardan yıldızlaşan insanlar çıktığı gibi, mevcut öğrenciler arasından da, gelecekte bu okullarda öğrenim gören çocuklar arasından da daha parlak yıldızlar çıkacaktır.

Kısaca veya özetle diyelim; eğitim ve öğretim öğretmenle başlıyor, öğretmenle bitiyor. Problem de öğretmen, problemi çözecek olan da öğretmendir. Üzerinde durulması gereken bir husus varsa o da budur. Daha fazla söze hacet var mı?..

KUR'AN OKUMADAN TEK GÜNÜN GEÇMESİN

YILDIZ RAMAZANOĞLU

MUKADDER
GEMİCİ

Hazırlayan

1 *Peygamber Efendimiz
“Bana dünyanızdan
üç şey sevdirdi” der.
Sizin şu yalan dünyadan
sevdiğiniz üç şey nedir?*

Kedi, kitap, yürüyüş.

2 *Şehriniz hangisidir, sizi
hep çeken, uzak, yakın,
hayali?*

Öyle çok ki bu sefer Urfa
olsun.

3 *Bir tarihi âna şahitlik
etme hakkı verilse, hangi
olayı tercih ederiniz?*

Kanuni'nin oğlu Şehzade
Mustafânın öldürülmesi.
Orada olup engellemek
isterdim.

4 Çocukluk arkadaşınızın kim olmasını isterdiniz?

Nürdük. Nuriye asıl ismi, gözleri görmediği için sanırım ailesi öyle seslenirdi.

5 En son gördüğünüz rüyayı anlatır mısınız?

Uzun zamandır gördüğüm rüyaları uyanınca hatırlayamıyorum ne yazık ki.

6 Hayal bu ya 19 yaşındaki halinizle karşı karşıyasınız, o delikanlıya/genç kıza ne söylerdiniz?

Her şeyimizi çalsınlar ama zamanımızı iyi koruyalım onun dönüşü yok. Bu define sandığımı ne ile doldurduğuna çok dikkat et. Her bulduğunu atma içine. Kur'an okumadan tek bir günün geçmesin.

7 Hayat düsturunuz olan cümle nedir?

Yerleşme bu dünyaya, ayaklarının ucuna basarak yaşa. Adalet merhamet ve nezaketle bir iki kanat çırpıp geçip gitmeye odaklan.

8 Sizi ne sevindirir?

Hayvanlara yemek veren bir çocuk.

9 Sizi ne üzer?

Yağmurdan sonra kenardan yürüyen bir salyangoza tekme atan bir çocuk.

10 Hakkını asla ödeyemeyeceğiniz kişi/kişiler kimdir?

Annem babam kocam.

12 Tarihi şahsiyetlerden huyu huyunuza benzeyen kim?

Emine Semiye

13 Kur'an-ı Kerim'de sizi en çok etkileyen ayet, emir veya kıssa hangisidir?

Rabbin, seni ne terketti, ne de darıldı sana. Duha 3

14 Uzun bir seyahate çıkacaksınız, kiminle çıkmak isterdiniz?

Kızlarımla.

15 Neyi yaptığımız için pişmansınız?

Namazlarımı dünya telaşına kapılıp aceleyle kıldığım zamanlar için.

16 Neyi yaptığımız için memnunsunuz?

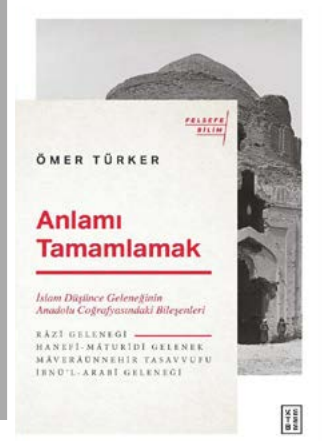
Bir ayeti anlamaya başladığım için mutluyum: "Şüphesiz benim namazım, hayatım ve ölümüm alemlerin Rabbi olan Allah içindir" Enam 162

17 Hayatınızın dönüm noktası/noktaları nelerdir?

İlkokulda şiir yazmaya başlamak. Lise sonda yazar olmaya karar verip eczacılık okumak, üniversite bitince baştan sona Avrupa'yı sonra Orta Doğu'yu dolaşmak.

18 Yarın ne olmasını istersiniz?

Gökten rahmet yağmasını.

ANLAMI TAMAMLAMAK

ÖMER TÜRKER
KETEBE YAYINLARI

Anadolu'yu “Türk-İslam” yurdu yapan insanları çimento gibi birbirine bağlayan ve Selçuklular’dan günümüze kendini zenginleştiren bir kültürün varlığı şüphesiz. Ama bu kültürü oluşturan yapı taşları neler? Okuduğumuz kitap bu sorunun cevabını arıyor.

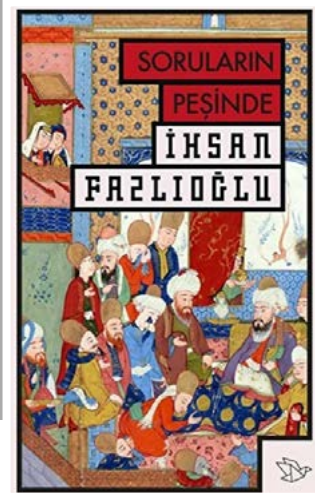
Yazarın, bahsettiğimiz yapı taşlarını hicri 2.yy’dan itibaren tercüme faaliyetleri ve İslam’ın evrensellik anlayışı ile birlikte yorumlaması dikkat çekici. Aynı şekilde felsefe ve özellikle de “İslam felsefesi” kavramının İslam dünyasında yer edinişi de anlaşılır bir üslupla verilmiş.

Kitabın başında İslam’a göre ilimlerin tasnifi ve ilimlerin temel tanımları mevcut. İlerleyen sayfalarda Ehli Sünnet, Şia, Haricilik, Mutezile ilişkisinin kurulması ile “Anlamı tamamlamak” ile ne kastedildiği, kitap okundukça daha iyi anlaşılıyor.

Yazar günümüzde içi boşaltılan “Anadolu İrfanı” kavramını da analiz ediyor ve şöyle diyor:

“Anadolu ve balkanların düşünce ekollerini oluşturan isimler son dönemde önce sıradanlaştı sonra da sırlandı. Ardından da sırlandıkları camlar arkasını hiç göstermeyen ve her bakanın sadece kendisini görebildiği aynalara dönüştü.”

Kitap, anlaşılmak için belli miktarda felsefe, kelam ve tasavvuf bilgisi gerektiriyor ama takip edebilirsiniz İslam dünyasındaki ilim çalışmalarının nasıl kesiştiklerini ve bu kesişmelerin Anadolu irfanını nasıl ilmek ilmek ördüğünü okuyabilirsiniz.

SORULARIN PEŞİNDE

İHSAN FAZLIOĞLU
PAPERSENSE

“İnsanın ömrü anlamını bulmak için vardır” diyor İhsan Fazlıoğlu. Bu anlam da ancak soruların peşine düşülerek aranır. Biz de bu soruların izinin sürüldüğü değerli bir kitap okuduk.

Kitabın içindekiler bölümünde göze çarpan “Kitabı Bırak, Okumaya Bak” cümlesi kitapta okuyucuyu nasıl bir mesaj örgüsünün beklediği konusunda fikir verebilir. Zira yazar kitap boyunca bizi bakmaya değil görmeye davet ediyor. Hem kendimizi hem başkalarını hem geçmişi hem de geleceği.

Fazlıoğlu'na kitapta yöneltilen sorular ve bu sorulara verilen cevaplar “İnsanın varlığı, anlam arayışı, din, tarih, modernleşme ve Anadolu kül-

türü” gibi konular üzerine ufuk açıcı ve geniş bir perspektiften bakmayı talim eden bir nitelikte.

Yazarın bilgi birikimi ve olaylara farklı açılardan bakabilme becerisi bizi etkiledi. Örneğin 2 asırdır düşünmediğimiz iddiasını reddederek “Bu yargıyı verenlerin bu iki yüzyıl diliminde bu topraklarda telif edilmiş hangi düşünce eserlerini okuduğunu sorması bunun bir örneği.

Kitabın “İlim İlim Bilmektir. Bilim Neyi Bilmektir?” başlıklı bölümü Osmanlı bilim ilişkisi konusunda birçok doğru bilinen yanlışı ortaya koyuyor. Bilim tarihi, Osmanlı'da bilim gibi konular ilginizi çekiyorsa bu kitap size göre.

KURUM, KAVRAM ZİHNİYET

MUSTAFA GÜNDÜZ
KETEBE YAYINLARI

Türkiye'nin önemli eğitim tarihçilerinden Prof. Dr. Mustafa Gündüz'ün kaleminden, Tanzimat'tan bugüne bazen trajik bazen ibretlik eğitim maceramızı okuduk. Kitapta zorunlulardan karmasına, mualliminden öğretmenine, medresesinden üniversitesine toplum olarak yaşadığımız dönüşümlerin izi sürülmüş.

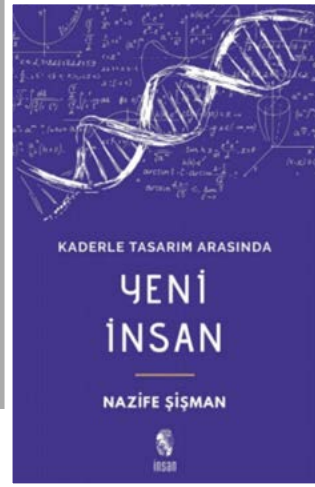
Kitabın özetini yazarın şu cümlesinden verelim: "Başka milletlerin yüzyıllarca deneyerek ve bedel ödeyerek geldiği noktaya kısa sürede zahmetsiz, külfetsiz ve gayretsiz ulaşma serüvenimiz."

Gündüz, önce modern eğitimin tabiatı, doğuşu ve gelişimi hakkında bilgi verdikten sonra 19.yy'dan itibaren önce Osmanlı'nın sonra da Cumhuriye-

tin eğitimin modernleşmesi çabalarına örneklerle yer vermiş. Meseleleri anlatırken verdiği örnekler, alıntılar ve hatıratlar okunmaya değer.

"Tarih tekerrürden ibarettir" sözünün bu kadar kısa bir dönem içinde defalarca kendini gösterdiği 150 yıllık eğitim tarihimizi bir özet halinde okurken bugün yaşadıklarımızın geçmişte de defalarca ve aynıyla yaşandığını gördük. Kitabın bu yönüyle de okuyucuya geniş bir perspektif sunacağını düşünüyoruz.

Sürekli olarak eğitimde reform tartışmaları içinde yaşarken, yazarın ifadesiyle "kırık bacak sendromu" nedeniyle fark edemediğimiz bir çok şeyi fark edebilmek için ilköğretimden üniversiteye, eğitimle ilgilenen herkesin okumasını tavsiye ediyoruz.

KADERLE TASARIM ARASINDA YENİ İNSAN

NAZİFE ŞİŞMAN
İNSAN YAYINLARI

Kaderin dinginleştirdiği insanla bilimin tasarladığı insan arasında neler değişti? Merak eden için tatmin edici bir kitap “Kaderle Tasarım Arasında Yeni İnsan”. Bilimin her şeyi yapabileceğine inandığı ve inandırdığı yeni insan.

Yazar artık birçoğunu tartışmayı bıraktığımız organ nakli, beyin ölümü, ötenazi gibi konuları bilim-ahlak-İslam ilişkisi bağlamında tekrar gündemimize taşıyor. Bize göre bu “aykırı” sorgulamalara ihtiyacımız olduğunu fark etmek bile bir ihtiyaç artık.

Kitap, insanı kaderden biyoteknolojik bir kavrama taşıyan süreci tartışıyor. Bu noktada “Sistemin içinden değil, üzerinden bakarak tartışmak” yazarın önemli vurgularından biri. Zira ona göre pratiğin içinde kalmak defakto durumun mahkumu olmaktan başka bir sonuç vermiyor.

Yazarın, kitabın son bölümünde ele aldığı “İslam ne söyler?” konusu dikkatle okunmaya değer. Zira derin felsefi, bilimsel ve ahlaki boyutları olan konuların sadece yüzeysel fetvalarla ele alınıyor oluşu yazarı derinden üzmüş görünüyor. Biz de kendisine hak veriyoruz.

Kitabın bir başka değerli yönü de içindeki kitap ve film tavsiyeleri. Çoğu artık tükenmiş olsa da ikinci el olarak bulunabilecek değerli kaynakları buradan takip edebilirsiniz. Felsefe, metafizik, epistemoloji, hukuk, siyaset ve ekonomi gibi çok katmanlı konuları tüm boyutlarıyla ele alabilmemize katkısı olacağı ümidiyle kitabı tavsiye ediyoruz.

MEDENİYET MESELESİ

TAHSİN GÖRGÜN
ENDÜLÜS YAYINLARI

Tahsin Görgün, medeniyeti bir mesele olarak ele alırken konuya esastan eleştirel yaklaşıyor. Medeniyet kavramı hangi batılı kavramın tercümesi olarak ne zaman üretildi ve hangi alt anlamları taşıyarak dilimize girdi? Bunun bize kazandırdıkları ve kaybettirdikleri ne oldu? Bu sorular okuyucuya “Medeniyet Meselesi”ne derin ve sorgulayıcı bir perspektiften bakma fırsatı veriyor.

Kitapta iki temel soru var:

- 1-İslam medeniyetinin dünya tarihindeki yeri nedir?
- 2-Batı medeniyetinin dünya tarihindeki yeri nedir?

Tahsin Görgün kitabında “Medenileştirme” ve “Sömürgeleştirme” kavramları arasında yakın bir bağ kuruyor ve ikisinin yakın tarihe yön verdiğine işaret ediyor.

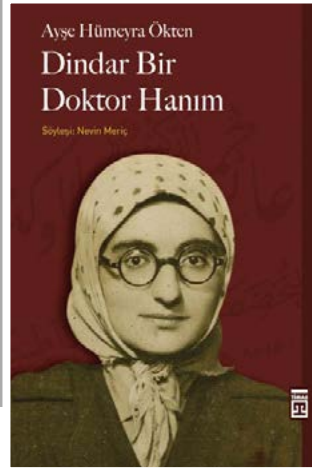
Kitapta Batı ve İslam medeniyeti arasındaki temel farklara da vurgular mevcut. Örneğin Batı medeniyetinin temel ilkelerinden olan “İnsan insanın kurdu” ilkesi ile İbn Haldun’un “İnsan tabiatı gereği medenidir” ilkesi arasındaki fark kitapta ortaya konmuş ve sonuçları tartışılmış.

Kitapta İslam medeniyetinin dünya tarihindeki yeri konusu işlenirken 18.yy Avrupasında İslam medeniyeti algısı hakkında çok ilginç ve ezber bozan örnekler yer alıyor. Anlıyoruz ki o dönemlerde Avrupada modernlik anlayışı ve tarih yazımı İslam medeniyeti üzerinden şekilleniyormuş. Sonrası ise malum: Sadece iki yüzyıl sonra tarihin batı marifetiyle yeniden yazılması ve İslam medeniyetinin tarih hafızasından silinmesi, yerine Roma İmparatorluğu’nun geçmesi.

Yazara göre bugün artık “Batılılaşma Sonrası Dönem” söz konusudur. Artık batıdan gelen birçok şey bizim için vazgeçilmez olmuştur ve yapılması gereken toptan reddetmek yerine dönüştürmek olmalıdır. Bunun için de öncelikle Batı medeniyetinin özelliklerini keşfetmek ve inşa sürecini anlamak gerekir. Zaten okuduğumuz kitap da bu yolun izlerini sürüyor.

İslam düşüncesinin ürettiği “Kendini bilen Rabbini bilir” ilkesi Avrupa’nın modern dönemine nasıl bir temel taşı oldu? Bu taşın üzerine nasıl bir yeni dünya inşa edildi ve Batı medeniyeti bu ilkenin genetiğiyle oynanarak nasıl bir zulüm medeniyetine dönüştü? Tüm bu sorular zihinlerinizde merak uyandırıyororsa sizleri bu kitabı okumaya davet ediyoruz.

AYŞE HÜMEYRA ÖKTEN DİNDAR BİR DOKTOR HANIM

NEVİN MERİÇ
TİMAŞ YAYINLARI

Türkiye'nin manevi dünyasına derin izler bırakmış bir babanın (Celalettin Ökten) kızı ve kitaplarından birkaçını okumuş olduğumuz bir mütefekkirin (Sadeddin Ökten) ablası Ayşe Hümevra Ökten'in İstanbul'dan Medine'ye uzanan hayat hikayesi.

Zor zamanlarda dindar bir doktor hanım olabilmek ve öyle kalabilmekle ilgili güzel bir söyleşi kitabı. Doktor hanımın geçtiğimiz günlerde vefat etmiş olması kitabı ayrıca gündemimize almamıza vesile oldu.

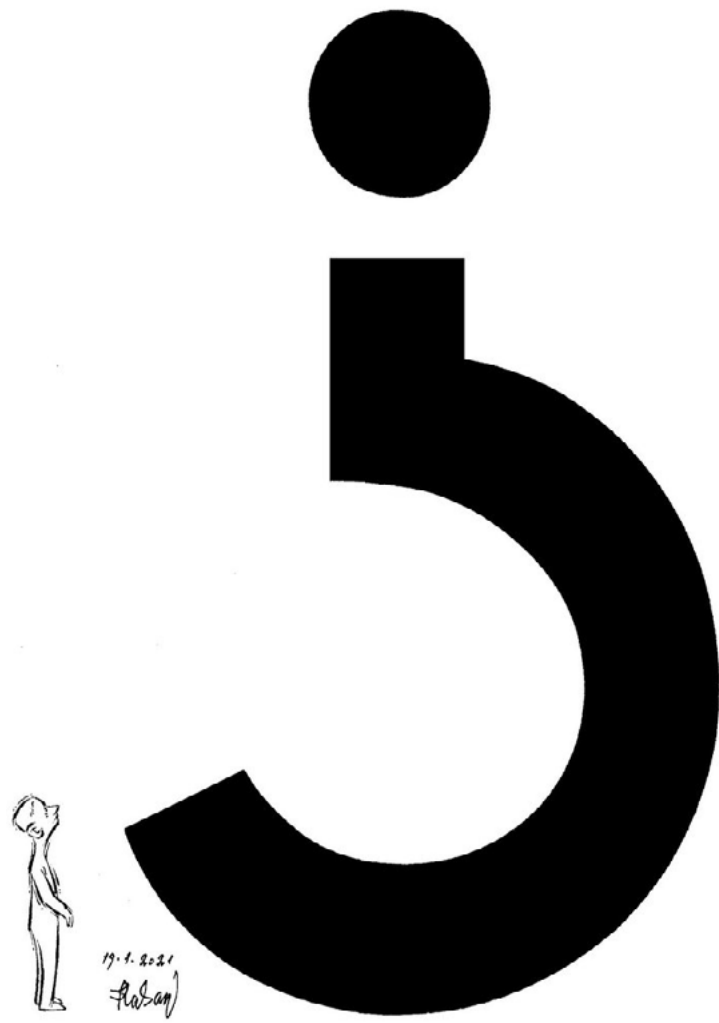
Hümevra Ökten, Cumhuriyet kuşağının ilk nesil dindar doktor hanımı. Bu nedenle de karşılaştığı zorluklar kitapta epey bir yer tutuyor. Bu nedenle dönemin şartlarını yansıtmaya bakımından da önemli bir eser.

Kitapta Cumhuriyetin ilk dönemleri ile ilgili kişi ve olaylar hakkında ilginç notlar ve hatıralar mevcut. Zaten bu tür söyleşi ve hatıra kitaplarını değerli kılan yönlerden biri de bu.

Ayşe Hümevra Ökten'i okumak, insanın inancı ile dünya hayatı arasındaki zorluklarla başa çıkma konusunda güzel örneklikler sunuyor.

Kitabın girişinde, söyleşiyi yapan kişinin Ökten'i tanımlarken kullandığı "modernleşmeyle elde ettiğimiz kadın ve özgürlük karşımda duruyordu adeta" tarzı ifadelerin isabetli olmadığını düşünüyoruz. Çünkü kitabı okuyunca karşımıza "modernizmle elde ettiğimiz (!)" kadın ve özgürlük kavramlarına direnen bir hayat çıkıyor.

Ayşe Hümevra Ökten'in Medine'ye olan sevgisi ve bu sevgi uğruna katlandığı sıkıntılar okunmaya değer. Medine'de geçen uzun yıllar boyunca biriktirdiği dostluklar, anılar ve acılar da kitabın iki kapağı arasında. Tavsiye ediyoruz.

Ekmeden Biçmek Mümkün mü?

Sağlıklı nesiller için...

| nar yayınları |

Maltepe Mah. Litros Yolu Sok. Fatih Sanayi Sitesi
No: 12 Kat: 2 Daire: 266-267 • 34010 Topkapı-Zeytinburnu/İstanbul
Tel: +90 (212) 512 37 69 Faks: +90 (212) 512 31 42
www.naryayinlari.com • narcocukeditor@gmail.com

f /nar.yayinlari
t /nar_cocuk
i /nar.cocuk

